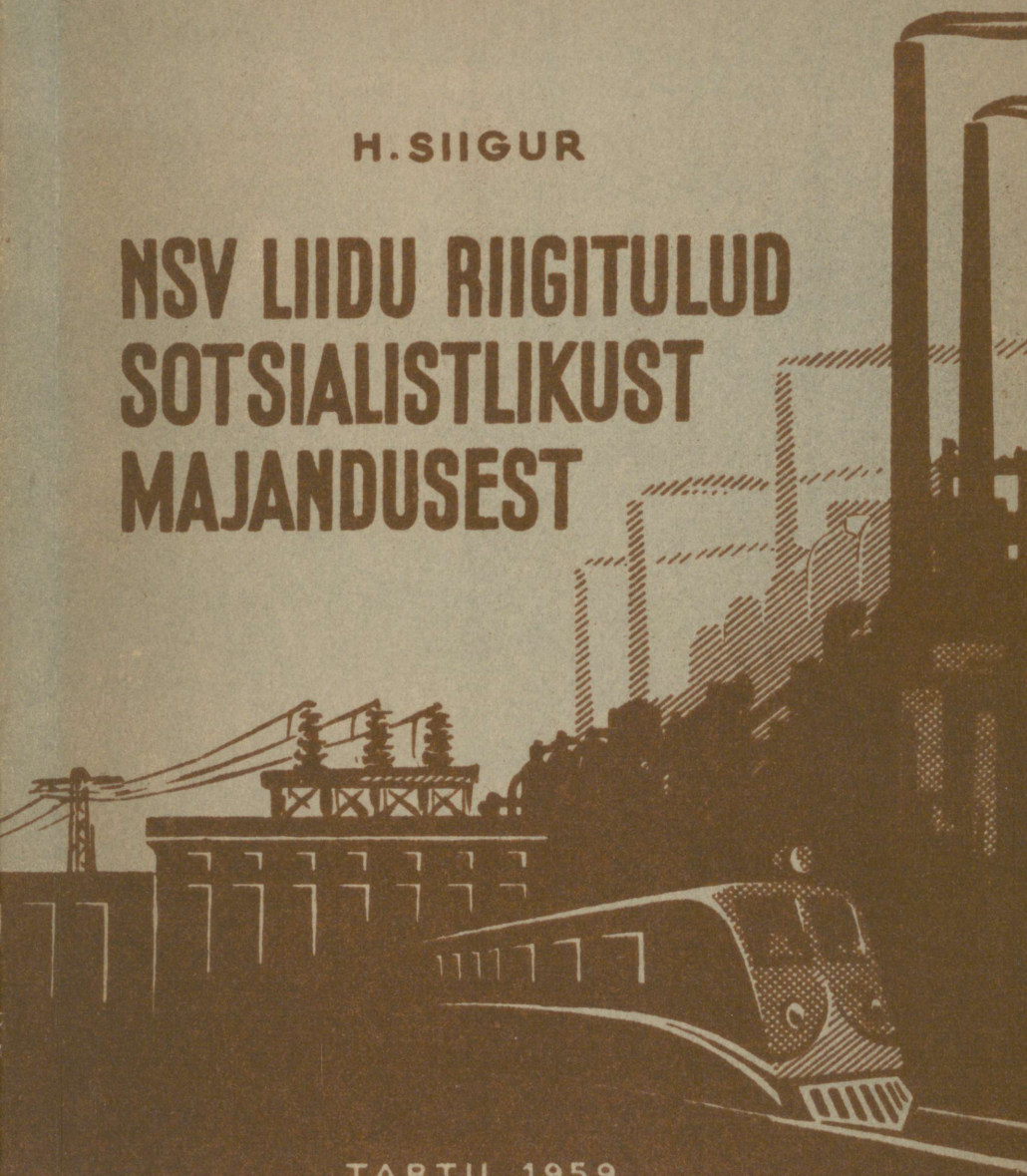

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

H. SIIGUR

NSV LIIDU RIIGITULUD SOTSIALISTLIKUST MAJANDUSEST

TARTU 1959

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

*Majandusteaduskond
Rahanduse ja krediidi kateeder*

H. Siigur

**NSV LIIDU RIIGITULUD
SOTSIALISTLIKUST
MAJANDUSEST**

(õppevahend)

*Toimetaja :
majand. tead. kand.
R. Hagelberg*

Tartu 1959

21

TARTU ÜLIKOOL
RAAMATUKOGU

200785

Vastutav toimetaja R.Hagelberg.

=====

TRÜ Rotaprint 1959. Tell. nr.231. Tir. 450 eks. MB 07538.

Hind rbl. 2.10.

S a a t e k s .

Tähelepanekud näitavad, et rahandusalaste distsipliinide omandamisel tekib üliõpilastel rida raskusi just sotsialistlikust majandusest laekuvate riigitulude omandamisel. Raskused on tingitud eelkõige vastavasisulise eesti-keelse kirjanduse puudumisest ning mitmesuguste juhendmaterjalide paljususest.

Käesolev õppevahend püüab nimetatud lünka osaliselt täita, käsitledes just üksikuid tähtsamaid sotsialistlikust majandusest laekuvaid riigitulusid. Õppeabinõu koostamisel arvestati seda, et üliõpilasel on aine omandamisel tingimata vaja tutvuda NSV Liidu Rahandusministeeriumi tähtsamate juhenditega ning et aine omandamisel tuleb üliõpilastel osa võtta ka praktikumidest, kus toimub õpitu kinnistamine ja praktiline rakendamine.

Õppevahend "NSV Liidu riigitulud sotsialistlikust majandusest" on mõeldud kasutamiseks eelkõige õppeaines "NSV Liidu rahandus", kuid see võib leida kasutamist ka õppeaines "NSV Liidu rahandus ja krediit" ning osaliselt õppeaines "Nõukogude finantsõigus".

Tartu, aprill 1958.

Autor

RIIGITULUDE SÜSTEEM NSV LIIDUS.§ 1. Riigitulude mõiste.

Iga riik, sealhulgas ka Nõukogude sotsialistlik riik, vajab oma funktsioonideks rahalisi vahendeid. Neid saab riik sel teel, et rahvatulu jaotamisel koondatakse teatav osa sellest riigi käsutusse riigituludena.

Riigitulude koostis ja formeerimise kord sõltuvad antud riigis valitsevast ühiskondlikust korrast, valitsevast omandivormist.

Rahvatulu jaotamisel NSV Liidus moodustuvad sotsialistliku riigi tsentraliseeritud tulud, sotsialistlike (nii riiklike kui ka kolhooslik-kooperatiivsete) ettevõtete ja organisatsioonide tulud ja töötajate isiklikud tulud.

Riigitulude koosseisu NSV Liidus kuuluvad sotsialistliku riigi tsentraliseeritud tulud, riiklike ettevõtete ja organisatsioonide tulud, osa kolhooslik-kooperatiivsete organisatsioonide tulust ja teatav väike osa elanikkonna tuludest, mida riik mobiliseerib enda käsutusse mitmesuguste meetoditega.

Riigitulude põhiallikaks NSV Liidus on sotsialistliku ühiskonna puhastulu, mis oma põhiosas luuakse riiklikus tootmissektoris. Sellepärast on NSV Liidu riigituludes määrav osa riiklike sotsialistlike ettevõtete ja majandusorganisatsioonide rahalisel akumulatsioonil.

Tootmistegevuse tulemusena saadud rahalisest sissetulekust katavad riiklikud ettevõtted kõigepealt materiaalsed kulud, mis neil tekkisid seoses toodangu valmistamisega. Samuti makstakse saadud sissetulekute arvel töötajate palgad. Järelikult ei kujuta need osad riiklike ettevõtete sissetulekust tulu ja neid ei saa lugeda riigituludeks.

Riigitulude hulka kuulub ikkagi ainult ettevõttes loodud ühiskonna puhastulu, mis avaldub kahes vormis - käibemaksus ja kasumis.

Et ühiskonna puhastulul on määrav tähtsus NSV Liidu riigitulude allikana, siis on ühiskondliku koguprodukti,

rahvatulu ja sotsialistliku ühiskonna puhastulu pideva suurenemisega orgaaniliselt seotud ka NSV Liidu riigitulude pidev suurenemine ja stabiilsus.

Sotsialistliku ühiskonna puhastulu ja järelikut ka riigitulude suurenemine toimub nii riikliku kui ka kolhooslik-kooperatiivse tootmissektori ettevõtete töö laiendamise ja parandamise arvel. Sotsialistlike ettevõtete ja majandusorganisatsioonide töö edasine paranemine loob aluse elanikkonna heaolu pidevaks tõusuks.

Riigitulusid kasutab Nõukogude riik oma funktsioonideks: majanduslik-organisatoorseks ja kultuurilis-kasvatuseks tööks, sotsialistliku omandi kaitse kindlustamiseks ja riigikaitseks.

Seega kujutavad riigitulud NSV Liidus sotsialistliku riigi rahalisi ressursse, mis kasutatakse sotsialistlikuks laiendatud taastootmiseks, sotsiaal-kultuurilisteks üritusteks, riigi võimu- ja haldusaparaadi ülalpidamiseks, riikliku julgeoleku ja riigi kaitsevõime kindlustamiseks.

Riigitulude mobiliseerimine ja kasutamine NSV Liidus toimub kahesuguselt - tsentraliseeritult ja detsentraliseeritult.

Osa riigituludest koondab Nõukogude riik oma käsutusse rahaliste vahendite tsentraliseeritud fondina riigieelarve näol. Teine osa riigituludest jääb aga riiklike ettevõtete ja majandusorganisatsioonide käsutusse.

Riigitulude ühe osa koondamine tsentraliseeritud fondi riigieelarve näol on tingitud sellest, et riigi käsutuses peab igal ajal olema küllaldaselt vahendeid riigi kaitse ees seisvate ülesannete lahendamiseks, vahendite õigeks jaotamiseks tootmissfääri ja mittetootmissfääri vahel, üksikute rahvamajandusharude, majanduspiirkondade, hal-

dus-territoriaalsete ja rahvuslike rajoonide vahel. Samuti võimaldab tsentraliseeritud fondi moodustamine riigil paremini manööverdada rahaliste ressurssidega ja vältida disproportsioonide tekkimist majanduses. Peale selle tuleb pidades silmas, et terve rea tähtsate riiklike ülesannete edukas lahendamine saab toimuda ainult tsentraliseeritult (näit. suured kapitaalmahutused, põhilised sotsiaal-kultuurilised üritused, riigikaitse jne). Seega võimaldab riigitulude tsentraliseeritud fondi moodustamine riigieelarvele rahalisi vahendeid plaanipäraselt mobiliseerida ja kasutada kogu ühiskonna järjest kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste paremaks rahuldamiseks.

NSV Liidu riigieelarvesse mobiliseeritakse valdav osa riiklike ettevõtete ja majandusorganisatsioonide akumulatsioonist, osa kolhooslik-kooperatiivsete organisatsioonide akumulatsioonist ja teatav osa elanikkonna tuludest.

Teine osa riigituludest, s.o. riiklike ettevõtete ja majandusorganisatsioonide akumulatsioonist, jääb nende ettevõtete ja majandusorganisatsioonide käsutusse. Seda osa riigituludest arvestatakse ettevõtete, rahvamajandusnõukogude, peavalitsuste ja majanduslike ministriumide finantsplaanides, ilma et need vahendid riigieelarvet läbiksid. Neid vahendeid kasutatakse detsentraliseeritud korras peasisjalikult tootmise edasiseks laiendamiseks ettevõtetes ja rahvamajandusharudes, kusjuures nad moodustavad riigitulude mahust väiksema osa.

Millest on tingitud osa riigitulude jätmine detsentraliseeritud kasutamiseks? See on tingitud isemajandamisest kui sotsialistliku majanduse plaanilise juhtimise ja haldamise meetodist. Detsentraliseeritud fondide moodustamine loob ettevõtete ja rahvamajandusharude materiaalse huvituse tootmise edasise laiendamise ja parandamise vastu, seab iga ettevõtte finantsolukorra otsesesse sõltuvusse tootmise tulemustest, tagab ettevõtete ja rahvamajandusharude majanduslik-operatiivse iseseisvuse plaani piires ja paneb tootmisjuhtidele otsese vastutuse nende käsutusse jäetud vahendite kõige ratsionaalsema kasutamise eest.

Seepärast ei tohi sotsialistliku riigi riigitulusid

samastada riigieelarve tuludega. Riigieelarve tulud moodustavad küll riigitulude põhiosa, kuid riigitulude mõiste on laiem riigieelarve tulude mõistest, haarates peale riigieelarve tulude ka veel riiklike ettevõtete ja majandusorganisatsioonide tulusi.

Kuigi riigitulude organiseerimisel ja kasutamisel esineb kaks vormi, on mõlema olemus ja põhieesmärgid samad - mobiliseerida riigile rahalisi vahendeid rahva järjest kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste paremaks rahuldamiseks.

Mis puutub kolhooslik-kooperatiivsete organisatsioonide akumulatsioonisse, siis riigitulu kujutab endast ainult see osa akumulatsioonist, mis mobiliseeritakse riigieelarvesse. Ülejäänud osa kolhooslik-kooperatiivsete organisatsioonide akumulatsioonist jääb nende endi kasutusse ja kasutatakse vastavalt nende finantsplaanidele. Et suur osa nendest vahenditest kulutatakse tootmise edasiseks laiendamiseks ja parandamiseks ning sotsiaal-kultuurilisteks üritusteks, siis aitab see samuti kaasa rahva materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste paremale rahuldamisele.

Elanikkonna tuludest mobiliseeritakse üks osa vahendeid eelarvesse maksude näol, aga samuti ka riigilaenude ning hoiukassadesse paigutatavate hoiuste näol.

NSV Liidu riigitulud erinevad nii oma allikate, mahu kui ka osatähtsuse poolest printsiipsiaalselt riigituludest kapitalistlikes riikides.

Kui NSV Liidu riigitulud moodustuvad valdavas enamikus sotsialistlike ettevõtete ja majandusorganisatsioonide tuludest ning elanikkonnalt mobiliseeritavad vahendid moodustavad neist vaid väikese osa, siis kapitalistlikes riikides on riigitulude põhiallikaks maksud, mis langevad enamikus töötajate kanda.

Kapitalistliku riigi fiskaalmonopolide tulud on riigituludes teisejärgulise tähtsusega ja oma iseloomult ei erine kapitalistlikelt monopolidelt saadud tuludest. Oma tegevuse sisult, eesmärkidelt ja majandamise meetoditelt on kapitalistliku riigi fiskaalmonopolid kapitalistlikud ettevõtted.

Riigitulude maht kapitalistlikes maades piirdub peamiselt riigieelarve tuludega. Mobiliseeritud vahendeid kasutab kapitalistlik riik parasitliku surve- ja rõhumisaparaadi ülalpidamiseks, agressiivsete sõdade ettevalmistamiseks ja pidamiseks ning koloniaalpoliitika teostamiseks. Järjest suurenevad kulutused riigiaparaadi ülalpidamiseks ning agressiivse välispoliitika teostamiseks toovad kaasa töötajate täiendava ekspluateerimise nii maksude kui ka teiste meetodite abil.

Seega väljendub kapitalistliku riigi riigituludes ja nende kasutamises kapitalistliku riigi ekspluataatorlik, parasitlik olemus.

§ 2. NSV Liidu riigitulude majanduslik klassifikatsioon.

NSV Liidu riigitulude koostisse kuuluvad mitmesugused tuluderühmad ja tulud, mille suhtes kehtib erinev finantsrežiim. Üksikute tulude mobiliseerimise korra ja meetodite erinevus on tingitud nende sisu ja allikate erinevusest.

Riigitulude majanduslik klassifikatsioon NSV Liidus rajaneb järgmistel tunnustel:

- 1) riigitulude jagunemine tsentraliseeritud ja detsentraliseeritud fondideks;
- 2) riigitulude rühmitamine saamisallikate järgi;
- 3) riigitulude jaotamine iga rühma sisu ja formeerimise korra järgi.

Riigitulude jagunemine tsentraliseeritud ja detsentraliseeritud fondideks sõltub sellest, kas riigitulud lähevad vahetult riigi käsutusse ja kasutatakse üldriiklike vajaduste rahuldamiseks või nad jäävad riiklike ettevõtete ja majandusorganisatsioonide käsutusse ja kasutatakse vahetult nende vajaduste rahuldamiseks. Vastavalt sellele kujuneb meil:

- 1) riigitulude tsentraliseeritud fond riigieelarve näol
- 2) riiklike ettevõtete ja majandusorganisatsioonide tulud nende käsutusse jääva kasumitsa näol

Mobiliseerimise allikate järgi jaotatakse riigitulud kahte suurde rühma:

- 1) riigitulud sotsialistlikust majandusest,
- 2) riigitulud elanikkonna tuludest.

Sotsialistlik omand esineb kahes vormis, seepärast võime riigitulud sotsialistlikust majandusest jaotada veel 2 alaliigiks, vastavalt omandi vormile, kust nad laekuvad:

- a) tulud riiklikust sektorist,
- b) tulud kolhooslik-kooperatiivsest sektorist.

Et elanikkonna tulude mobiliseerimine riigi käsutusse toimub mitmeti, siis võime elanikkonna tuludest laekuvad riigitulud nende mobiliseerimise vormidele vastavalt jaotada järgmisteks alaliikideks:

- a) maksud elanikkonnalt,
- b) elanikkonna vabatahtlikud maksed.

Riigitulude igal rühmal on erinevusi majanduslikus sisus ja formeerimise korras, mida riigitulude klassifitseerimisel tuleb paratamatult arvestada. Riigitulude klassifitseerimisel tulurühmade ja formeerimiskorra järgi saaksime järgmise jaotuse.

I. NSV Liidu riigieelarve tulud haaravad endasse järgmised tulurühmad:

- 1) tulud sotsialistlikelt ettevõtetelt ja majandusorganisatsioonidelt;
- 2) tulud riigivaradest ja kõlvikutest;
- 3) laekumised riigi poolt osutatud teenuste eest;
- 4) elanikkonnalt mobiliseeritavad vahendid.

Iga loetletud tuluderühm sisaldab rea üksikuid tulusid.

Tulud sotsialistlikelt ettevõtetelt ja majandusorganisatsioonidelt sisaldavad järgmisi tulusid:

- 1) maksed käibelt (käibemaks, etendusmaks, tollitulud),
- 2) riiklike ettevõtete ja majandusorganisatsioonide käsumieraldised,
- 3) juurdearvestused palgale, mis lähevad riiklikku sotsiaalkindlustuse fondi,
- 4) kolhoositulumaks,

5) tulumaks kooperatiivsetelt ettevõtetelt ja organisatsioonidelt ning ühiskondlike organisatsioonide majandusorganiteilt,

6) kohalikud maksud ja lõivud, mida tasuvad sotsialistlikud ettevõtted ja organisatsioonid (maarendis, hoonetemaks jt.).

Tulud riigivaradest ja kõlvikutest sisaldavad järgmisi tululiike:

- 1) metsatulud (kännuraha, trahvid jt.),
- 2) tulud kalastamiskohtadelt,
- 3) tulud kohalikele töörahva saadikute nõukogudele alult elamu-kommunaalmajanduselt, kui elamu-kommunaalmajandus on eelarvelisel finantseerimisel,
- 4) tulud riiklikest fondidest.

Laekumised riigi poolt osutatud teenuste eest sisaldavad:

- 1) tasu mõõduriistade ja kaalude kontrollimise eest,
- 2) Riikliku Autoinspeksiooni poolt võetavad lõivud,
- 3) lõivud kaubamärkide registreerimiselt,
- 4) tasu kohtuorganite, arbitraaži ja notariaadi poolt asutustele, organisatsioonidele, ettevõtetele ja elanikkonnale osutatud teenuste eest.

Elanikkonnalt mobiliseeritavate vahendite hulka kuuluvad:

- 1) kohustuslike maksetena:
 - a) riigimaksud (tulumaks, põllumajandusmaks jt.),
 - b) kohalikud maksud ja lõivud (hoonetemaks, maks transpordivahendite valdajatele jt.),
 - c) lõivud riigivarade ja kõlvikute kasutamisest;
- 2) vabatahtlike maksetena:
 - a) tulud raha- ja asjadeloteriidest,
 - b) elanikkonna säästud riigilaenudes,
 - c) elanikkonna hoiuste stabiilse jäägi juurdekasv hoiukassades.

Olgu märgitud, et elanikkonna säästud riigilaenudes ja hoiused hoiukassades ei kujuta oma olemuselt riigitulu, vaid on laenatud vahenditena riigi käsutuses. Et aga seoses rahva elatustaseme järjekindla tõusuga suurenevad järjest näit. elanikkonna hoiused ja pikeneb hoiustamise kestus, siis te-

kib selle tulemusena nn. hoiuste stabiilne jääk, mille riik saab mobiliseerida riigieelarvesse ning kasutada analoogiliselt riigituluga. Sellepärast võime me ka elanikkonna hoiuseid ja riigilaene tinglikult käsitleda riigituludena, täpsemalt üeldes riigieelarve tuludena.

II. Riiklike ettevõtete ja majandusorganisatsioonide tulud.

Riiklike ettevõtete ja majandusorganisatsioonide tulu koosneb sellest kasumiosast, mis jääb ettevõtte või majandusorganisatsiooni käsutusse tema enda vajaduste rahuldamiseks.

Iga eespool loetletud riigieelarve ja riiklike ettevõtete ning majandusorganisatsioonide tulusünn ja iga üksik tulu iseloomustub erinevustega majanduslikus sisus ja formeerimise korras. Kuid nendel erinevustel peatume juba iga üksiku tulusünni ja tulu käsitlemisel.

T e e m a

MAKSED KÄIBELT.

§ 1. Käibemaks.

NSV Liidu riigituludes on kõige tähtsamaks tuluks käibemaks. Laekumised käibemaksust moodustavad tänapäeval 40 - 50% kõigist NSV Liidu riigieelarve tuludest. Näiteks 1959.a. moodustab käibemaks ca 46% kõigist NSV Liidu riigieelarve tuludest ehk absoluutsummas - 332,4 miljardit rbl.

Käibemaks oma praegusel kujul kehtestati 1930-1931.a. maksureformiga, kusjuures hilisema seadusandlusega on tehtud mõningaid korrektiive. Käibemaksu arvutamise ja tasumise korda reguleerib käesoleval ajal NSV Liidu Rahandusministeeriumi 17.detsembri 1956.a. juhend nr. 455 ja käibemaksu arvutamise ja tasumise juhendid üksikute rahvamajandusharude järgi.

Käibemaksu majanduslik olemus.

Sotsialistlikus ühiskonnas jaguneb rahvatulu kahte suurde ossa. Ühe osa moodustab toode endale, mis jaotatakse materiaalse tootmissfääri töötajate vahel vastavalt igatühe

poolt tehtud töö hulgale ja kvaliteedile. Teise osa rahvatulust moodustab aga toode ühiskonnale (lisaprodukt), mis kujutab endast sotsialistliku ühiskonna puhastulu. Sotsialistliku ühiskonna puhastulu kasutatakse kogu ühiskonna vajaduste rahuldamiseks - laiendatud taastootmiseks, reservfondide moodustamiseks, kapitaalehitusteks mittetootlikel aladel, hariduse, tervishoiu ja kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks, töövõimetute ühiskonnaliikmete ülalpidamiseks, halduskuludeks ja riigikaitseks.

Ettevõttes esineb ühiskonna puhastulu ettevõttesisese akumulatsioonina.

Et sotsialistlik riik on tootmisvahendite põhiline omanik, siis kuulub temale ka põhiline osa ühiskonna puhastulust, mida ta kasutab oma funktsioonideks kogu ühiskonna huvides.

Riiklikus sotsialistlikus ettevõttes loodud ühiskonna puhastulu kuulub lõppastmes tervikuna riigile kui kõigi tootmisvahendite valdajale. Kuid mitte kogu ettevõttes loodud puhastulu ei koonda riik rahaliste vahendite tsentraliseeritud fondi, et kasutada seda otseses mõttes kogu ühiskonna järjest kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks. Isemajandamine kui sotsialistliku majandamise ja juhtimise meetod nõuab ettevõtte huvitatuse loomist tootmise tulemuste vastu, nõuab teatava osa puhastulu jätmist ettevõtte vahetusse käsutusse ning alles lõppastmes selle kasutamist ettevõtte kaudu kogu ühiskonna hüveks.

Sellepärast jaguneb riiklikus sotsialistlikus ettevõttes loodud puhastulu kahte ossa:

- 1) Riigi puhastuluks, mille riik mobiliseerib maksu vormis oma rahaliste vahendite tsentraliseeritud fondi,
- 2) ettevõtte puhastuluks, mis jääb ettevõtte vajaduste rahuldamiseks ning millest ainult ülejäägid lähevad eraldi riigi tsentraliseeritud fondi.

Esimene osa ühiskonna puhastulust moodustab nn. riigi puhastulu, mis mobiliseeritakse riigieelarvesse käibemaksuna.

Teine osa ühiskonna puhastulust kujutab endast ettevõtte kasumit, mis jäetakse ettevõtte käsutusse tema vajaduste

rahuldamiseks, näiteks ettevõttefondi moodustamiseks, käibevahendite juurdekasvu finantseerimiseks jne.

Kooperatiivses sotsialistlikus ettevõttes loodud ühiskonna puhastulu kuulub kooperatsioonile kui tootmisvahendite kollektiivsele omanikule. Kuid et kooperatsioon eksisteerib meil kõrvuti riiklike üldrahvalike ettevõtetega ning riik abistab igati kooperatsiooni, siis peavad järelikult ka kooperatiivsed ettevõtted osa võtma fondi moodustamisest, et rahuldada kogu ühiskonna vajadusi. Seepärast läheb ka osa kooperatiivsetes ettevõtetes loodud puhastulust riigieelarvesse.

Võrreldes vahendite mobiliseerimist riigi rahaliste vahendite tsentraliseeritud fondi riiklikelt ettevõtetelt ühelt poolt ning kooperatiivsetelt ettevõtetelt teiselt poolt, tuleb märkida seda, et kooperatiivsetelt ettevõtetelt vahendite mobiliseerimisel muutub omandivorm, s. o. need vahendid lähevad kooperatiivsest omandivormist üle üldriiklikku omandivormi. Riiklikelt ettevõtetelt vahendite mobiliseerimisel aga nende omandivorm ei muutu, vaid tegemist on vahendite ümberjaotamisega omandivormi piires. Seega kasutatakse vahendite mobiliseerimisel riiklikelt ettevõtetelt üldriiklike vahendite tsentraliseeritud fondi küll maksu vormi, kuid sisuliselt ei ole siin tegemist maksuga. Vahendite mobiliseerimisel kooperatiivsetelt ettevõtetelt on meil aga tegemist maksuga. Nimelt nimetame maksuks tema otseses tähenduses kohustuslikke makset, mis on kehtestatud riigile rahaliste vahendite mobiliseerimise eesmärgil, kusjuures alati muutub vahendite omandivorm. Seega on maksu mõistele omased 3 üksteisega seotud tunnust:

1) Maks on kohustuslik makse. Tuleb aga silmas pidada, et mitte igasugune kohustuslik makse ei ole maks. Näit. trahvi liikluseeskirjade rikkumise eest on küll kohustuslik makse, kuid ei ole maks, sest

2) maks on kehtestatud riigile rahaliste vahendite saamise eesmärgil. Trahvi kui kohustusliku makse eesmärgiks ei ole riigile rahaliste vahendite saamine, vaid teatava sanktsiooni rakendamine korrarikkujate korrarekutusumiseks ja edasiste korrarikkumiste ärahoidmiseks.

3) Maksuga peab kaasnema vahendite omandivormi muutumine (näit. muutub kooperatiivne või isiklik omand riiklikuks omandiks). Kui omandivormi muutust ei esine, siis ei ole sisuliselt tegemist maksuga, sest riik siin tegelikult vahendeid juurde ei saanud. Maksuna ei saa vaadelda ka vabatahtlikke makseid, kuigi siin võib toimuda omandivormi muutus, sest sel juhul puuduvad teised maksule omased tunnused.

Nagu nägime, kujutab käibemaks endast üht ühiskonna puhastulu saamise vormi riigi rahaliste vahendite tsentraliseeritud fondi moodustamiseks. Seejuures kasutatakse käibemaksu vahendite mobiliseerimiseks nii riiklikust kui ka kooperatiivsest sektorist.

Ühiskonna puhastuluna loodud väärtuse mobiliseerimine toimub sotsialismi tingimustes raha abil hinna kaudu. Sellepärast ei tarvitse ühiskonna puhastulu mobiliseerimine majanduspoliitilistel kaalutlustel toimuda tingimata sealt, kus teda luuakse, vaid võib toimuda loodud väärtuste ülekandmine ning järelikult ka mobiliseerimine nendest rahvamajandusharudest, kus loodi tegelikult vähem ühiskonna puhastulu.

Näiteks NSV Liidus toimub puhastulu jaotamine käibemaksuks ja kasumiks riiklikus tootmissektoris põhiliselt ainult tootmise II alajaotuses (rühm B), kuna I alajaotuses (rühm A) käibemaksu üldreeglina ei võeta.

Käibemaks kujutab endast üht hinna elementi, seepärast realiseeritakse tootmisvahendid II alajaotuse ettevõtetele järelikult alla väärtuse. Selle tulemusena langeb selle alajaotuse toodete omahind. Et II alajaotuse tooted oma kogusummas realiseeritakse vastavalt väärtusele, nende toodete omahind aga on madalam, siis on järelikult II alajaotuses ilmnev ühiskonna puhastulu suurem tegelikult II alajaotuses loodud puhastulust ning selle tõttu realiseeritakse ühiskondliku tootmise I alajaotuses loodud ühiskonna puhastulu osaliselt tootmise II alajaotuse kaudu.

Tekib küsimus, mis tingib siis sotsialistlikus ühiskonnas (Nõukogude Liidus) käibemaksu võtmise üldreeglina tootmise II alajaotuse toodetelt. Meie arvates on siin

põhjusi mitu.

1) Käibemaksu võtmine II alajaotuse toodetelt võimaldab paremini reguleerida ettevõtte rentaabluse taset, samuti ka üksikute toodete või tooterühmade rentaabluse taset, sest rahvamajanduse huvid nõuavad, et üksikute toodete või tooterühmade rentaabluses ei esineks suuri erinevusi.

Käibemaksu võtmine ühiskondliku tootmise II alajaotuse toodetelt võimaldab paremini teostada ka õiget hinnapoliitikat, õigesti rajada üksikute toodete hinna proportsioonid ja selle kaudu mõjustada oluliselt ühe või teise toote ratsionaalset tarbimist.

2) Käibemaksu võtmine II alajaotuse toodetelt võimaldab ka vahendite kiiremat mobiliseerimist, sest tootmistükli lühema kestuse ja tarbimise massilisuse tõttu toimub nende toodete realiseerimine kiiremini. Käibemaksu kiire laekumine riigi käsutusse on aga olulise tähtsusega, sest see annab riigile võimaluse alati suunata vahendeid just sinna, kus neid kõige rohkem vajatakse. Teiste sõnadega - küllaldaste vahendite õigeaegne ja kiire kontsentreerimine riigi käsutusse võimaldab plaanipäraselt arendada nii kogu majandust tervikuna kui ka üksikuid majanduslikke rajoone ning rahvamajandusharusid, sest tsentraliseeritud fondi kaudu saab vahendeid ümber paigutada.

3) Käibemaksu võtmine II alajaotuse toodetelt vähendab ka rahandusorganite töö mahtu, kes saavad koondada oma tähelepanu teatavale kindlale ettevõtete ringile.

Ühiskondliku tootmise I alajaotuses meil käibemaksu üldreeglina ei võeta. Erandi moodustavad siin mõningad tooted, nagu näiteks naftasaadused, autod jne., kus käibemaksu võtmine on vajalik õigete hindade kujundamiseks ja toodangu ratsionaalse kasutamise tagamiseks. Näiteks on meil nafta omahind madalam kivisõe omahinnast. Et isemajandamise kindlustamise huvides peab ettevõtete rentaablus tootmise ühe alajaotuse ulatuses olema enam-vähem ühesugune (I alajaotuse ettevõtetel ca 4-5%), siis järelikult kujuneks nafta hind madalamaks kivisõe hinnast. See aga looks kunstlikult suurendatud nõudmise nafta järele, mis rahvamajanduslikult on negatiivne nähtus, sest kõikjal ei saa pidada

otstarbekaks praegusel etapil kivisöe asendamist naftaga. Sellepärast kasutatakse õigete hinnaproportsioonide loomiseks ja selle kaudu ratsionaalse tarbimise kindlustamiseks nafta maksustamist käibemaksuga.

Lõpuks olgu märgitud, et käibemaksu võtmine ainult II alajaotuse toodetelt ning käibemaksu osa hinna kujundamisel on viimastel aastatel olnud erialases kirjanduses pidevalt diskussiooni objektiks. On avaldatud mitmesuguseid seisukohti, kusjuures diskussioon jätkub praegugi ja ühiseid seisukohti ei ole suudetud seni välja töötada.¹⁾

Käibemaksu maksjad.

Ühiskonna puhastulu, mille mobiliseerimise üheks vormiks on käibemaks, luuakse materiaalse tootmise sfääris. Sellepärast nähti ka 1930.a. maksureformiga ja sellele järgnenud aktidega ette, et käibemaksu maksjaks on iga ettevõtte, kes realiseerib omatoodetud või -varutud toodangut väljapoole.

Kuid arvestades toodangu plaanipärase jaotamise vajadust ettevõtete-tarbijate ja elanikkonna varustamisel, loodi suuremates riikliku tööstuse harudes spetsiaalsed hulgiturustusbaasid, kes said ettevõttelt toodangu ettevõtte hulgihinnaga, s.c. hinnaga, mis ei sisalda käibemaksu. Sellepärast pandi ka käibemaksu tasumine hulgiturustusbaasidele sel juhul, kui nad said ettevõttelt toodangu (kaubad) ettevõtte hulgihinnaga.

Elanikkonna parema varustamise huvides anti hiljem hulgiturustusbaasid üle NSV Liidu Kaubandusministeeriumi alluvusse ja pärast selle likvideerimist 1958.a. liiduvabariikide kaubandusministeeriumide alluvusse.

Seega võib käesoleval ajal käibemaksu maksjaks olla kas ettevõtte või hulgihaas, sõltuvalt realiseerimise korrast ja realiseeritava toodangu üleandmise hindadest. Ettevõtte on käibemaksu maksjaks neil juhtudel, kui ta realiseerib oma toodangu tööstuse hulgihinnaga (näit. realiseerib kaupu va-

1) Vt. näit. ajakirjade " Вопросы экономики" ja " Финансы СССР " 1957, 1958. ja 1959. aasta numbreid.

hetult jaekaubandusorganisatsioonidele), hulgibaas aga neil juhtudel, kui ta saab tooted ettevõtte hulgihinnaga (ilma käibemaksuta) ja realiseerib need kaubandusvõrgule käibemaksu sisaldava hinnaga.

Käibemaksu mobiliseerimisel eelarvesse hulgibaaside kaudu on rida positiivseid, kuid samuti ka negatiivseid jooni. Positiivsete joontena tuleb mainida järgmisi:

1) väheneb baaside vajadus käibevahendite järele, sest baas saab sel juhul kaubad hinnaga, mis ei sisalda käibemaksu;

2) tugevneb rahandusorganite kontroll kaubaringluse üle, mis soodustab kaupade kiiremat jõudmist tarbijateni ja kaubakäibe suurenemist;

3) on võimalik käibemaksuna laekuvate summade territoriaalne ümberpaigutamine ja käibemaksu ühtlasem laekumine kogu NSV Liidu territooriumil, sest tarbimine toimub suhteliselt ühtlasemalt kui tootmine. Näit. suhkrut toodetakse ainult teatavates piirkondades, kuid teda tarbitakse kõikjal. Järelikult, kui käibemaksu maksjaks on hulgibaas, siis laekub osa käibemaksust neis piirkondades, kus suhkrut ei toodeta.

Kuid vaadeldud positiivsete joonte kõrval on käibemaksu mobiliseerimisel hulgibaaside kaudu ka olulisi puudusi.

1) Käibemaksu mobiliseerimine on eraldatud materiaalse tootmise sfäärist, kus luuakse ühiskonna puhastulu. Selle tulemusena aga nõrgeneb järsult rahandusorganite kontroll tootmise üle, sest käibemaksu abil saavad nad tootmist sel juhul kontrollida kaudselt - ringlussfääri kaudu.

2) Käibemaksu mobiliseerimisel hulgibaaside kaudu on raskendatud käibemaksu territoriaalne planeerimine. Raskused tulenevad sellest, et muutub elanikkonna nõudmine kaupade järele. Seepärast tuleb aasta kestel sageli muuta kaubafondide suunamist ja järelikult ka üksikute baaside turustamise mahtu ning turustatavate kaupade sortimenti. Seoses sellega tuleb aga alati muuta ka käibemaksu laekumise plaane.

3) Aeglustub käibemaksu laekumine riigieelarvesse, sest ettevõttest toodangu väljasaatmise ja tema realiseerimise

vaheaeg suureneb.

Kui käibemaksu maksjaks on tootmisettevõtte, siis:

1) suureneb tema vastutus plaani rahalise täitmise, puhastulu loomise ja eelarvesse ülekandmise eest.

Käibemaksu tasumise sagedased tähtajad soodustavad ettevõtte rütmilist tööd, sest selleta pole võimalik tulude plaani, sealhulgas ka käibemaksu plaani, täitmine.

2) osutub võimalikuks käibemaksu täpne planeerimine, sest igal ettevõttel on väljalastava toodangu mahu, sortimendi ja kvaliteedi detailne plaan,

3) käibemaksu abil osutub võimalikuks teostada finantskontrolli vahetult tootmise üle.

Rahandusorganid saavad sel juhul süstemaatiliselt kontrollida toodangu väljalaske ja realiseerimise plaani täitmise käiku, avastada reserve tootmise edasiseks laiendamiseks. See kõik loob tingimused ka baasida, samuti jaekaubandusvõrgu töö edasiseks parandamiseks.

Arvestades kõike eelöeldut tuleks meie arvates lugeda otstarbekamaks käibemaksu mobiliseerimine ettevõtetelt. Seda näitab ka praktika, sest alates 1955.a. on tunduvalt suurenenud käibemaksu tasuvate ettevõtete arv.

Kuid käibemaksu maksjaks ei ole mitte iga ettevõtte ega hulgibaas. Käibemaksu maksavad ainult need isemajandavad ettevõtted ja organisatsioonid, kellel on täielik raamatupidamisarvestus ja arvelduskonto riigipangas. Seejuures on maksjateks nii riiklikud kui ka kooperatiivsed ettevõtted ja organisatsioonid ning ühiskondlike organisatsioonide ettevõtted.

Sel juhul, kui ettevõtte või organisatsioon ise ei saa olla käibemaksu maksjaks (näit. tal pole täielikku raamatupidamisarvestust), tasub tema eest käibemaksu kõrgemalseisev organisatsioon.

Käibemaksu tasumine toimub üldreeglina detsentraliseeritud korras, s.t. ettevõtted või organisatsioonid tasuvad käibemaksu oma asukoha järgi. Kuid rahandusorganid võivad lubada teatavail juhtudel seda teha ka tsentraliseeritud korras, kõrgemalseisva organisatsiooni kaudu. Samuti võib rahandusorganite loal käibemaksu tasumise tsentrali-

seeritud korralt üle minna detsentraliseeritud korrale.

Et käibemaksuga maksustamise ühekordsuse põhimõtte nõuab käibemaksu maksja täpset kindlakamääramist ja üksikutes rahvamajandusharudes esineb rida iseärasusi, siis vaatleme käibemaksu maksjaid üksikute rahvamajandusharude järgi.

1) Riiklik tööstusettevõtte maksab käibemaksu toodangult, mida ta realiseerib jaehindadega (millest on maha arvatud kaubanduslik mahahindlus) või tööstuse hulgihindadega (käibemaksuga).

Sellisteks toodeteks on näiteks leib, liha, keemia- ja klaasitööstuse tooted, jalgrattad, kummijalatsid, sportitarbed, autod jne.

2) Kaubandusministeeriumide hulgiturustusbaasid tasuvad käibemaksu neilt kaupadelt, mida nad saavad tööstusettevõtelt ettevõtte hulgihinnaga (ilma käibemaksuta) ja realiseerivad tööstuse hulgihinnaga (käibemaksuga) või jaehinnaga, millest on maha arvatud kaubanduslik mahahindlus. Samuti maksavad hulgi baasid käibemaksu sel juhul, kui tööstusettevõtte saadab tarbijale kaubad transiidina, kirjutades arve välja hulgi baasi nimel.

Sellisteks kaupadeks, millelt käibemaksu maksab hulgi baas, on näiteks kangad, niidid, nahkjalsid, trikootaaž, mütsid, suhkur, tee, sool, tubakas, parfümeeria- ja kosmeetikakaubad jne.

Kui kaup läbib mitu hulgi baasi, siis maksab käibemaksu kõige viimane baas, kes realiseerib kauba kõrvale.

3) Riiklikud varumisorganisatsioonid tasuvad käibemaksu nii enda kui ka teiste organisatsioonide poolt varutud põllumajandussaaduste realiseerimisel kaubandus- ja teistele organisatsioonidele jaehindadega või tööstuse hulgihindadega (käibemaksuga). Seepärast ei maksa käibemaksu ettevõtted ja organisatsioonid, kes realiseerivad omavarutatud põllumajandussaadusi riiklikele varumisorganisatsioonidele. Käibemaksu tasub sel juhul riiklik varumisorganisatsioon. Näiteks kui tarbijate kooperatiiv varub põllumajandussaadusi riiklikule varumisorganisatsioonile, siis ta käibemaksu ei maksa.

4) Tarbijate kooperatsiooni ettevõtted tasuvad käibemaksu omatoodetud kaupadelt, sõltumata sellest, kellele need kaubad realiseeriti. Maksu vahetuks maksjaks on tootmisettevõtte, kellel on täielik raamatupidamisarvestus ja arvelduskonto krediitdiasutuses. Kui aga üks neist tingimustest puudub, siis tasub käibemaksu nende kõrgemalseisev majandusorganisatsioon.

Kui tarbijate kooperatsioon realiseerib omavarutud põllumajandussaadusi, siis maksab ta käibemaksu ainult sel juhul, kui ta realiseerib neid väljapoole oma süsteemi (kõrvale), oma kaubandusvõrku või oma süsteemi madalamalseisvatele lülile (näit. kui tarbijate kooperatsiooni vabariiklik liit realiseerib neid kaupu rajooniliidule).

Kui aga omavarutud põllumajandussaadusi müüakse oma süsteemi kõrgemalseisvatele organisatsioonidele või realiseerijaga samaväärsele lülile või riiklikele varumisorganisatsioonidele, siis sel juhul käibemaksu ei tasuta.

5) Ühiskondlike organisatsioonide ettevõtted maksavad käibemaksu ainult omatoodetud kaupade realiseerimisel.

Maksustatav käive.

Käibemaksu objektiks on summad, mis maksukohustuslane saab omatoodetud või omavarutud kaupade kõrvalemüügist.

Omatoodetud kaupadeks loetakse sellised kaubad, mis on valmistatud oma tootmisettevõttes, oma toorainest. Omatoodetud kaupade hulka kuuluvad ka teistes ettevõttes tellimise alusel valmistatud kaubad, kui tooraine ja materjalid nende kaupade tootmiseks anti valmistajale üle tasuta.

Näide. Ettevõtte A laskis oma materjalist valmistada lauaplokke ettevõttes B, ilma et viimane oleks materjali eest tasunud. Antud juhul loetakse lauaplokid ettevõtte A omatoodetud kaupade hulka. Kui aga ettevõtte A oleks müünud materjali ettevõttele B ja hiljem plokid ostnud, siis oleks see olnud juba ettevõtte B omatoodetud kaup.

Ettevõtte sissetulek tellija materjalist valmistatud toodete eest, teenuste osutamise, remonttööde ja reisijate ning kaupade veo eest kujutab endast mittekaubalist käivet ning seetõttu seda käibemaksuga ei maksustata.

Omavarutud kaupade hulka kuuluvad põllumajandussaadused, mis on varutud sovhoosidelt, põllumajanduslikelt abimajanditelt, kolhoosidelt, kolhoosnikutelt ja teistelt isikutelt.

Kaupade kõrvalemüügi käibeks loetakse üldreeglina käivet kaupade realiseerimisel väljapoole oma süsteemi. Seejuures esineb kõrvalemüügi käibe kindlaksmääramisel erinevates rahvamajandusharudes rida erimomente.

1) Riiklikel tööstusettevõtetel loetakse kõrvalemüügi käibeks käivet kaupade müügist teistele organisatsioonidele.

Kuid sellest üldreeglist on erandeid. Nimelt ei loeta kõrvalemüügiks seda, kui ettevõtte realiseerib kaupu tööstuslikuks ümbertöötamiseks või edasiseks realiseerimiseks sama majandusorganisatsiooni (trusti, kombinadi, rahvamajandusnõukogu valitsuse või ministeeriumi peavalitsuse) teisele ettevõttele või hulgiturustusorganisatsiooni¹⁾ ilma käibemaksuta hulgihinnaga.

2) Kaubandusministeeriumide hulgiturustusorganisatsioonidel loetakse kõrvalemüügi käiveteks nende kaupade müügi käibeid, mille nad said ettevõtelt ettevõtte hulgihinnaga (ilma käibemaksuta), kuid realiseerisid jaehindadega või tööstuse hulgihindadega (käibemaksuga).

3) Tarbijate kooperatsiooni tootmisettevõtetel loetakse kõrvalemüügi käibeks kogu omatoodetud kaupade müügi käive, sõltumata sellest, kellele need kaubad realiseeriti.

Tarbijate kooperatsiooni kaubandus- jt. organisatsioonidel (välja arvatud tootmisettevõtted) loetakse kõrvalemüügi käibeks omavarutud kaupade müügi käivet, välja arvatud käibed põllumajandussaaduste müümisel oma süsteemi võrdsetele ja kõrgemalseisvatele organisatsioonidele, riiklikele varumisorganisatsioonidele ja kaubandusministeeriumide hulgiorganisatsioonidele ilma käibemaksuta hulgihinnaga.

4) Ühiskondlike organisatsioonide ettevõtetel loetakse kõrvalemüügi käibeks omatoodetud kaupade müügi käive, kui kaup müüakse kaubandus- ja teistele organisatsioonidele käibemaksu sisaldava hinnaga.

5) Riiklikel varumisorganisatsioonidel loetakse kõrva-lemtüügi käibeks väljapoole oma süsteemi müüdavate kaupade käivet.

6) Ühiskondliku toitlustamise ettevõtetel ja nende abiettevõtetel loetakse kõrvaletüügi käibeks köögi- ja ei-nelauatoodangu müügi käivet. Seejuures ei kuulu kõrvaletüügi käibe hulka köögi- ja einelauatoodangu andmine oma kaubandusvõrgule või ükskõik millisele ühiskondliku toitlustamise ettevõttele.

Seega, nagu nägime, on käibemaksu objektiks ainult omatoodetud või omavarutatud kaupade kõrvaletüügi käive. Sisekäibeid üldreeglina ei maksustata. Nii näiteks loetakse sisekäibeks need omatoodetud või omavarutatud kaupade müügi käibed, mis toimuvad ühe majandusorganisatsiooni (trust, kombinat) ettevõtete vahel või ühele rahvamajandusnõukogu valitsusele või ministeeriumi peavalitsusele alluvate ettevõtete vahel. Seejuures vabastatakse sisekäibed maksustamisest vaid sel juhul, kui kaubad müüakse kas tööstuslikuks ümbertöötamiseks või edasiseks realiseerimiseks.

Sisekäivete vabastamine käibemaksust on tingitud vajadusest stimuleerida tootmise koopereerimist ja kaupade tootmist nendest toorainetest, materjalidest ja poolfabrikaatidest, mida toodetakse ühe ja sellesama majandusorganisatsiooni raames, sest tootmise õige korraldamise puhul on sel juhul võimalik tunduvalt alandada toote omahinda.

Kuid üldreeglist, mille järgi sisekäibed on maksuvabad, esineb erandeid:

1) Teatavate kaupade (näit. kangad, nahk, fotopaber, taimedli jt.) osas maksustatakse ka käive, mis toimub ühe majandusorganisatsiooni ettevõtete või ühele rahvamajandusnõukogu valitsusele või ministeeriumile alluvate ettevõtete vahel. Samuti toimub teatavil juhtudel nende kaupade käibe maksustamine ettevõtte piires s.o. nende andmisel tsehhist tsehhi sama ettevõtte raames.

2) Omatoodetud kaubad, mille käivet maksustatakse nende realiseerimisel jaotuskavade alusel turuvälistele tarbijatele, maksustatakse mitte ainult kõrvaletüügi puhul, vaid ka siis, kui neid realiseeritakse oma kapitaalehitusele.

Sisekäivete maksustamine esimesel juhul on tingitud sellest, et ettevõtted saavad neid kaupu ümberõotamiseks või edasiseks realiseerimiseks mitte ainult samasse süsteemi kuuluvatelt ettevõtetelt (sama ettevõtte teistelt tsehhidelt), vaid ka teistesse süsteemidesse kuuluvatelt ettevõtetelt (teistelt ettevõtetelt). Järelikult, kui antud juhul vabastada käibemaksust süsteemisene käive, siis tekitaks see tõsiseid raskusi omahinna kalkuleerimisel, saadud kaupade arvestamisel ja käibemaksu tasumisel. Sellepärast maksustatakse teatavil juhtudel, lähtudes praktilistest vajadustest, sisekäibed käibemaksuga.

Teisel juhul tuleneb maksustamine sellest, et toote kasutamine on lahus ettevõtte põhitegevusest, kuid samuti ka sellest, et kapitaalehitustööde eelarvetes nende kaupade (materjalide) väärtus on arvestatud käibemaksu sisaldava hinnaga.

Käibemaksuga maksustamiseks ei piisa ainult teadmisest, missugused käibed kuuluvad maksustamisele. Olulise tähtsusega on ka käibe teostumise momendi kindlaksmääramine, sest käibemaksu tasumise kohustus tekib käibe teostumise momendist.

Käive loetakse teostunuks päeval, mil hankija arvelduskontole või kassasse laekus raha realiseeritud kaupade eest. Beejuures ei ole oluline, kus kaup antud momendil asub - kas ostja on tema saanud, asub ta veel teel või on isegi hankija laos.

Kui hankija on saanud avanssi, ilma et ta oleks ostjale arvet välja kirjutanud, siis sel juhul ei loeta käivet toimunuks ja järelikult neid summasid ka ei maksustata.

Kui omatoodetud või omavarutatud kaupu realiseeritakse oma kaubandusvõrgu või oma ühiskondliku toitlustamise ettevõtete kaudu, millel pole arvelduskontot, siis loetakse käibe sooritamise päevaks neile kaupade üleandmise päev. Kui aga kaubandusvõrgul või ühiskondliku toitlustamise ettevõtetel on arvelduskontod riigipangas, siis loetakse käive teostunuks hankija arvelduskontole raha laekumise päeval.

Kui kaubandus- või varumisorganisatsioonid ei pea eraldi arvestust nende kaupade realiseerimise kohta, mis kuulu-

vad maksustamisele käibemaksuga, ja nende kaupade realiseerimise kohta, mis tema juures maksustamisele ei kuulu, siis loetakse käive sooritatuks maksustatavate kaupade saabumisel kaubandus- või varumisorganisatsiooni lattu. Niisamuti toimub käibe arvestamine ka sel juhul, kui organisatsioon ei pea eraldi mitmesuguste maksumääradega maksustatavate kaupade realiseerimise arvestust.

Näide. Tartu Rajooni Tarbijate Kooperatiiv varub ise põllumajandussaadusi realiseerimiseks oma kauplustes, kuid samal ajal saab neid ka hulgibaasidelt. Sel juhul maksab ta käibemaksu omavarutud kaupade lattu saabumisel, sest fondidest saadud kaubad maksustatakse hankija juures.

Selliste kaupade käibe sooritatuks lugemine lattu saabumise momendil tuleneb sellest, et eri allikatest saadud üheliigilisi kaupu säilitatakse koos ja nende realiseerimise eraldi arvestamine oleks raske ning ebaotstarbekas.

Nende kaupade osas, mille puhul maksustatakse ka sisekäivet, loetakse sisekäibe teostumise momendiks kaupade ülevandmine tsehhist tsehhi või oma kapitaalehitusele.

Maksustatavasse käibesse arvatakse laekunud summad ka sel juhul, kui ostja on tasunud arve ainult osaliselt - olgu siis kas raha puudumise või aktseptist osalise keeldumise tõttu. Samuti arvestatakse maksustatava käibe hulka summad, mida ettevõtte või organisatsioon saab transpordiorganisatsioonidelt transportimisel kaduma läinud või rikutud kaupade eest, kui need kaubad ise kuulusid maksustamisele käibemaksuga.

Maksustatav käive arvutatakse täielikes jaehindades, millest on maha arvatud kaubanduslik mahahindlus tööstuse hulgihindades või teistes hindades, sõltuvalt sellest, mis suguseid hindu arvestati käibemaksu määrade kehtestamisel antud kaubale.

Sel juhul, kui käibemaksu võetakse jaehinnast lähtudes arvestatakse kogu maksustatav käive täielikes jaehindades. Kui aga maksustatakse käibemaksuga jaehinnalt, millest on maha arvatud kaubanduslik mahahindlus, siis tuleb ka käive arvutada jaehindades, millest on maha arvatud kaubanduslik mahahindlus.

Kui käibemaksu võetakse vahena jaehinna (millest on maha arvatud kaubanduslik mahahindlus) ja käibemaksuta hulgihinna vahel, siis tehakse maksustatav käive kindlaks täielikes jaehindades. Jne.

Maksustatava käibe arvutamisel on seega esmase tähtsusega õigete hindade kasutamine. Selle kõrval tuleb aga erilist tähelepanu pöörata ka kaubandusliku maha- või juurdehindluse õigete rakendamisele, sest näiteks kaubandusliku mahahindluse suurus on diferentseeritud nii üksikute kaubaliikide kui ka ostjate asukoha järgi.

Neil juhtudel, kui kaup müüakse kallimalt, kui on kehtestatud hinnad, määratakse maksustatav käive kindlaks ikkagi kehtestatud hinnas. Vahe tegeliku müügihinna ja kehtestatud hinna vahel on hankija kohustatud kandma arveldusteks ostjatega.

Kui aegumistähtaja jooksul seda vahet ei ole ostjale tagastatud, siis aegumistähtaja möödudes kantakse see summa Liidu eelarvesse (kui hankijaks või ostjaks on riiklikud ettevõtted). Arveldustes kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide ettevõtete vahel kantakse see vahe ettevõtte kasumisse.

Juhul, kui kaup realiseeritakse kehtivatest madalama hinnaga, arvutatakse maksustatav käive ikkagi kehtestatud hindade alusel, kui müümist madalama hinnaga ei põhjustanud kauba sordi (kvaliteedi) langus.

Maksustavasse käibesse ei lülitata neid summasid, mis ei kuulu kauba hinna hulka, näiteks kulusid kauba toimetamiseks kuni lähtejaamani, kui kauba hind oli kehtestatud franke tehas, samuti teised kulud, mida hankija tegi ostja nõudel ja mille eest ostja talle tasus. Nimetatud summasid ei lülitata maksustatavasse hankija käibesse sel juhul, kui nad on arvel välja toodud eraldi veeruna ja ei moodusta kinnitatud hinna osa.

Käibemaksuga maksustamisel on kehtiv ühekordse maksustamise printsiip. See printsiip seisneb selles, et kauba realiseerimisel maksustatakse käivet ainult üks kord, sõltumata sellest, mitu lüli ta läbib oma teel tootjalt tarbijani (näit. vabrik, hulgiabaas, tarbijate kooperatiivi ra-

jooniliidu ladu, kooperatiiv).

Ühekordse maksustamise printsiip tuleneb hindade plaanilisest kindlaksmääramisest NSV Liidus. Kui kaupa maksustatakse igas lülis uuesti, siis oleks hindade planeerimine võimatu, sest igas järgnevas lülis oleks kauba omahind erinev sisalduva käibemaksusumma tõttu; teiste sõnadega: mida rohkem lülisid läbib kaup oma teel tarbijani, seda suurem erikaal oleks käibemaksul kauba hinnas.

Kui kord juba käibemaksuga maksustatud kaubast tööstusliku ümbertöötamise tulemusena valmistatakse uus kaup, siis võib selle kauba realiseerimisel saadud käive kuuluda omakorda maksustamisele.

Näiteks suhkru realiseerimisel võetakse käibemaksu ainult üks kord ja nimelt hulgibaasilt, sõltumata sellest, mitu lüli antud suhkrupartii oma realiseerimiseni läbib (näit. suhkrubavrik, hulgibaas, kaubandusvalitsuse ladu, kauplus). Kui aga juba maksustatud suhkrust valmistatakse kompvekke, siis nende realiseerimisel maksustatakse nende käive uuesti, sest on tekkinud uus kaup.

Antud juhul ei ole rikutud maksustamise ühekordsuse printsiipi, sest ümbertöötamisele võetud kauba hind läheb uue kauba omahinda ja käibemaksu võtmine siin puudutab ainult jaehinna ja ettevõtte hulgihinna vahet, millest on maha arvatud kaubanduslik mahahindlus.

Kuid mitte igasuguste operatsioonide sooritamist ei saa vaadelda ümbertöötamisena, mille tulemusena tekib uus kaup. Ümbertöötamine on ikkagi antud kauba tarbimisväärtuse oluline muutmine. Sellepärast ei saa produktide suitsutamist, marineerimist, kaupade tükeldamist ja valmiskaalumist vaadelda ümbertöötamisena. Kõiki neid operatsioone iseloomustab see, et nende tulemusena ei muutu kauba esialgne otstarve, vaid toode viiakse olukorda, mis on vajalik tema paremaks säilitamiseks, või talle antakse vorm, mis on mugavam tarbijale. Et nende operatsioonide tulemusena uut kaupa ei looda, siis ei kuulu sellised käibed ka iseseisvale maksustamisele, kui nende operatsioonide sooritamiseks oli kaup saadud käibemaksu sisaldava hinnaga.

Käibemaksuga ei maksustata ka kord juba käibemaksuga

maksustatud kaupade ümbertöötamisel tekkinud jäätmete käivet, antud juhul laekus käibemaks juba kogu ümbertöötatud kauba eest.

Käibemaksust on real juhtudel vabastatud ka nende jäätmete käive, mis on saanud käibemaksuga mittemaksustatud kaupade ümbertöötamisel (näit. laastud, saepuru jne.). Selliste jäätmete mittemaksustamine on puhtsoodustusliku iseloomuga ja selle eesmärgiks on stimuleerida jäätmete kasutamist.

Käibemaksu määrad.

Käibemaksu määrad kehtestatakse NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt. Kuid NSV Liidu Ministrite Nõukogu loal võib käibemaksu määrasid kehtestada ka NSV Liidu Rahandusministeerium, kooskõlastades need eelnevalt vastavate ametkondadega.

Käibemaksu määrade kehtestamisel ühele või teisele kaubale või kaubarühmale arvestatakse tervet kompleksi majanduslikke näitajaid. Nendeks on näiteks toote omahinna tase, vajalik rentaabluse tase nii majandusharu-siseselt kui ka majandusharus tervikuna, jne. Teiste sõnadega: käibemaksu määrad peavad olema kujundatud selliselt, et:

- 1) riigil oleks võimalik mobiliseerida enda käsutusse vajalikud rahasummad,
- 2) maksumäärad soodustaksid isemajandamise tugevnemist,
- 3) stimuleeriks toodangu sortimendi plaani täitmist ning toodangu kõrget kvaliteeti,
- 4) kujunevad hinnad õigesti reguleeriks üksikute kaupade ja kaubarühmade tarbimist.

Loetletud ülesannete edukaks lahendamiseks on vaja maksumäärasid diferentseerida. Maksumäärade diferentseerimine peab vältima suuri erinevusi üksikute tooteliikide rentaabluse tasemes nii tootmisharu-siseselt kui ka tootmise territoriaalses lõikes. Samuti peab maksumäärade diferentseerimine aitama kaasa õigete hindade kujunemisele, mis tagab üksikute kaupade ja kaubarühmade tarbimise õiged proportsioonid.

Sellepärast diferentseeritakse käibemaksu määrad üksikute kaupade või kaubarühmade järgi, samuti vööndite jär-

gi, kui kaupadele on kehtestatud võõndihinnad, ning sõltuvalt kauba suunamisest, s.o. kas kaup läheb tööstuslikuks tarbimiseks või vabaks realiseerimiseks kaubandusvõrgu kaudu. Kuid maksumäärade diferentseerimine toimub ka selle järgi, kes kauba toodab, kas riiklik või kooperatiivne ettevõtte. Viimane diferentseerimine on vajalik sellepärast, et tootmistingimused ja järelikult ka omahinna tase on erineva süsteemi ettevõtetes erinevad.

Käesoleval ajal on käibemaksu määrad kehtestatud 3 viisil: 1) protsendina hinnast, 2) hinnavahena, 3) kindla summamana kaubaühikult, mēit. tonnilt, tsentaerilt jne.

Et maksustatava käibe kindlaksmääramine toimub mitmesugustest hindadest lähtudes, siis kujuneb maksumäär kindlaksmääramisel nimetatud põhiviiside baasil rida eri variante.

Maksusumma võidakse kindlaks määrata:

- 1) protsendina jaehinnast;
- 2) protsendina tööstuse hulgihinnast, teiste sõnadega protsendina jaehinnast, millest on maha arvatud kaubanduslik mahahindlus;
- 3) jaehinna (millest on maha arvatud kaubanduslik mahahindlus) ja ettevõtte hulgihinna (ilma käibemaksuta) vahena;
- 4) tööstuse hulgihinna ja ettevõtte hulgihinna vahena;
- 5) kindla summamana kaubaühikult.

Kauba realiseerimisel hulgitüli kaudu antakse käibemaksu arvel ka turustusmahahindlused hulgitüli kasuks.

Ühe või teise maksumäär liigi kasutamine antud tootmisharus sõltub tootmise iseärasustest, kauba liigist, turustamise organisatsioonist ja antud kauba või kaubarühma hinna struktuurist.

Käesoleval ajal toimub käibemaksu võtmine enamikult kaupadelt vahe näol jaehinna (millest on maha arvatud kaubanduslik mahahindlus) ja ettevõtte hulgihinna vahel.

Käibemaksu võtmine hinnavahena on võimalik seepärast, et alates 1. jaanuarist 1949.a. kinnitatakse valitsuse poolt kaks hinnakirja:

- 1) jaehindade hinnakiri, kus hind sisaldab ettevõtte hulgihinna, käibemaksu ja kaubandusliku maha- või juurdearvestuse;

2) ettevõtte hulgihindade hinnakiri, kus kind sisaldab täielikku omahinna sortimendi läbilõikes ja samuti ka kaubandusliku mahahindluse.

Käibemaksu suurus kujuneb siin vahena jaehinna ja ettevõtte hulgihinna vahel miinus kaubanduslik mahahindlus. Sellist maksustamist kasutatakse just nendes tööstusharudes, kus toodangu sortiment on suur ja üksikute tooteliikide osas esineb suuri kõikumisi jaehinna ja omahinna suhetes. Sellise vahena toimub käibemaksu võtmine enamikult toidukaupadelt (liha-, piima-, kalatooted jne.) ja laiatarbe-tööstuskaupadelt.

Nendes tööstusharudes, kus toodetavate kaupade sortiment on väike, on otstarbekohasem kasutada protsendilist maksumäära.

Nende kaupade osas, millele kohalikud organid kehtestavad ainult hulgihinnad, kasutatakse maksumäärana teatavat protsenti sellest hinnast. Sel juhul on ettevõttel teada ainult hulgihind, kuna jaehind kujuneb kaubandusvõrgus ja sõltub reast põhjustest, mida tööstus ei saa arvestada.

Protsendina jaehinnast, millest on maha arvatud kaubanduslik mahahindlus, võetakse käibemaksu ka kohaliku ja kooperatiivse tööstuse toodangult ning riikliku tööstuse mõningatelt toodetelt.

Kindla summaga tooteühikult maksustatakse teravilja-saadused, mille puhul on maksumäär kindlaks määratud tsentnerilt, ja naftasaadused, mille maksumäär on kehtestatud tonni kohta.

Seejuures toimub kaubanduse ringluskuludeks arvestatava osa andmine üksikutel maksustamisjuhtudel erinevalt.

1) Kui käibemaksu võetakse protsendina jaehinnast, siis kaubanduse ringluskuludeks minev osa antakse ettevõtte poolt kaubandusliku mahahindlusena jaehinnast.

2) Kui käibemaksu võetakse protsendina tööstuse hulgihinnast, siis teeb kaubandusorganisatsioon ringluskulude katteks juurdearvestuse tööstuse hulgihinna.

3) Kui käibemaksu võetakse absoluutsummana, siis antakse kaubandusorganisatsioonile ringluskulude katteks kaubanduslik juurdehindlus tööstuse hulgihinna.

4) Kui käibemaksu võetakse vahe näol jaeninna (millest on maha arvatud kaubanduslik mahahindlus) ja ettevõtete hulgihinna vahel, siis antakse mahahindlus ostja ja hankija vahelistes arveldustes jaehinnast.

5) Kui käibemaksu võetakse vahe näol tööstuse hulgihinna ja ettevõtte hulgihinna vahel, siis antakse ringluskulude katteks kaubanduslik juurdehindlus tööstuse hulgihinnale.

Käibemaksu määra kindlaksmääramise meetodi kasutamine sõltub eelarve, aga samuti ka ettevõtete ja majandusorganisatsioonide huvide kindlustamise vajadusest.

Käivate maksustamise praeguse süsteemi oluliseks puuduseks on maksumäärade rohkus. See takistab käibemaksu organisatsioonilis-tehnilist kindlustamist, raskendab ja teeb töömahukaks käibemaksu arvutamise ja kontrolli maksu õige arvutamise üle ning põhjustab mõningatel juhtudel puudusi hindade struktuuris.

Maksumäärade rohkust mõningates tööstusharudes, kus toodangu sortiment on lai, põhjendatakse tavaliselt rentaabluse taseme ühtlustamise vajadusega kogu sortimendi osas. Rentaabluse taseme erinevust antud tootmisharu erinevatel toodetel ei saa kahtlematult ignoreerida, sest rentaabluse taseme suur erinevus võiks negatiivselt mõjustada sortimendi plaani täitmist. Enam-vähem ühtlase rentaabluse saavutamise kogu sortimendi ulatuses kahtlematult stimuleerib sortimendi plaani täitmist.

Samuti tuleb tunnistada, et teatava kindla sortimendirühma raames ei tohi rentaabluse tase üksikute artiklite ja sortide osas teravalt erineda. Vastasel juhul ergutaksime madala rentaablusega kaupade tootmist ja tarbimist, teiste sõnadega kaupade tootmist, mille puhul esineb suhteliselt madal hinnatase suhteliselt kõrge omahinnataseme juures, samal ajal kui rahvamajanduse huvid nõuavad hinna ja tootmis- kulude kindlat vastavust.

Kuid meie arvates on maksumäärade rohkus siiski tingitud meil hinna kujundamises veel mõningal määral esinevatest puudustest. Nende likvideerimine peaks andma võimaluse ka käibemaksu määrade tunduvaks vähendamiseks.

Käesoleval ajal raskendab käibemaksu võtmist tunduvalt ka hinnavahe näol fikseeritud maksumäärade olemasolu, mis teeb töömahukaks käibemaksu arvutamise ja eriti rahandusorganite kontrolli käibemaksu õige arvutamise üle. Sellepärast on tõstatatud küsimus protsendiliste maksumäärade kasutuselevõtmisest hinnavahe fikseeritud maksumäärade asemel, mis vähendaks tunduvalt töömahtu käibemaksu arvutamisel ja selle kontrollimisel.¹⁾

Tuleb aga rõhutada, et maksumäärade rohkuse likvideerimine ei ole sugugi ainult finantstehnika küsimus, vaid tõsine majanduslik probleem, mille lahendamine nõuab pikaajalist ja visa uurimistööd.

Soodustused käibemaksu alal.

Sotsialistlike ettevõtete ja organisatsioonide maksustamine ei toimu mitte ainult riigi kätte rahaliste vahendite mobiliseerimise eesmärgil, vaid maksustamine peab kaasa aitama ka õigete proportsioonide loomisele üksikute tootmisharude arengus, peab aitama kaasa Nõukogude riigi ees seisvate majandus-poliitiliste ülesannete lahendamisele.

Sellepärast on NSV Liidu valitsus kehtestanud soodustusi käibemaksuga maksustamisel, et stimuleerida teatavate tootmisharude arenemist, teatavate toorainete ja materjalide kasutamist, mittetäisväärtusliku tööjõu kaasatõmbamist tootmisprotsessi jne. Ühe sõnaga käibemaksuga maksustamine peab kaasa aitama nõukogude rahva materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste järjest paremale rahuldamisele.

Soodustuste andmine käibemaksu alal seisneb selles, et üksikud kaubad, kaubarühmad või ettevõtted vabastatakse täielikult või osaliselt käibemaksust või alandatakse maksumäärasid.

Käibemaksualased soodustused võime jaotada 3 suurde rühma:

1) Soodustused, mis antakse üksikutele rahvamajandusharudele, ettevõtetele ja organisatsioonidele.

1) Vt. näiteks Г.Рабинович, о ставках налога с оборота - "Финансы СССР" 1959, 3, стр. 52 и др.

Selles rühmas võib mainida järgmisi käibemaksust vabastamise juhte:

- NSV Liidu Arhitektuuri-, Kirjandus-, Munitsika- ja Kunstifondi ettevõtted ja organisatsioonid,

- NSV Liidu Teedeministeeriumi, NSV Liidu Siseministeeriumi ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures oleva Riikliku Julgeoleku Komitee ettevõtted oma toodangu turustamisel süsteemisiseselt,

- liiduvabariikide tervishoiuministeeriumide apteekide peavalitsuse ettevõtted ja organisatsioonid teatavate toodete realiseerimisel,

- eelarveliste asutuste juures olevad isemajandavad abi- ettevõtted omavalmistatud kaupade realiseerimisel neile eelarvelistele asutustele jne.jne.

Selles rühmas soodustuste andmine on tingitud sellest, et stimuleerida teatavate tootmisharude arengut või siis toimub neilt ettevõtetelt ühiskonna puhastulu mobiliseerimine teistes vormides, mis teeb käibemaksu võtmise ülearuseks.

2) Soodustused hiljuti asutatud ettevõtetele, kes toodavad kaupu kohalikust toorainest või tootmisjäätmetest.

Vastavalt NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P Keskkomitee 7. jaanuari 1941.a. määrusele vabastatakse kahe aasta jooksul käibemaksust äsja organiseeritud kohalikud rajooni ja linna riikliku tööstuse ning töönduskooperatsiooni ettevõtted,¹⁾ mis toodavad laiatarbekaupu kohalikust toorainest, utiliit või tootmisjäätmetest. Sama soodustus on kehtestatud ka rajooni ja linna riikliku tööstuse ja töönduskooperatsiooni ettevõtete (kombinaatide) äsja rajatud tsehhide ja töökodade kohta, kui neis peetakse tootmise ja realiseerimise üle eraldi arvestust.

Kuid seda soodustust ei laiendata neile äsja rajatud ettevõtetele, mis toodavad viina, õlut ja tubakat ning piiritust sisaldavaid parfümeeria- ja kosmeetikatooteid.

1) Eesti NSV-s on töönduskooperatsioon alates 1. jaanuarist 1959.a. likvideeritud.

NSV Liidu RKN-i 22. augusti 1945.a. määrusega nr.2139 laiendati nimetatud soodustust veelgi. Nimelt rakendatakse seda ka sel juhul, kui laiatarbekaupade tootmiseks on kulutatud küll fondeeritud toorainet, kuid selle maksumus ei ületa 25% antud kauba valmistamiseks kulutatud tooraine maksumusest.

Soodustuste andmine sellistele ettevõtetele peab stimuleerima kohaliku tooraine, utiliili ja tootmisjäätmete paremat ärakasutamist ja elanikkonna paremat varustamist laiatarbekaupadega.

3) Soodustused mittetäisväärtuslikku tööjõudu kasutavatele ettevõtetele.

Selles rühmas on käibemaksust vabastatud liiduvabariikide haridus-, tervishoiu- ja sotsiaalkindlustuse ministeeriumide süsteemi kuuluvad lasteasutused, NSV Liidu Siseministeeriumi süsteemi kuuluvad laste töö- ja kasvatuskolooniad ning vastuvõtu-jaotuspunktid, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Kutsehariduse Peavalitsuse õppeasutuste töökojad ja rida teisi asutusi, sõltumata sellest, kui palju neis kasutatakse täisväärtuslikku tööjõudu.

Samuti vabastatakse käibemaksust pimedate ühingute õppe- ja tootmistöökojad, kui nendes täisväärtuslik tööjõud ei ületa 50% töötajate üldarvust.

Kurtummade ühingute ja tervishoiuorganite ravi-töösasutused ning rida teisi saavad käibemaksualaseid soodustusi sel juhul, kui nad ei kasuta täisväärtuslikku tööjõudu üle liiduvabariigi seadusandlusega kehtestatud määra.

Viimati mainitud ettevõtetele soodustuste andmine seisneb selles, et omatoodetud tööstuskaubad maksustatakse 5 ühiku, omatoodetud toidukaubad aga 3 ühiku võrra madalamate maksumääradega

Tööstuskaubad, mille käibemaksu määr on kehtestatud 5% ulatuses või madalamalt, ja toidukaubad, mille maksumäär on kehtestatud 3% või madalam, vabastatakse soodustuste kasutamise puhul käibemaksust täielikult.

Näide. Kurtummade ühingu ettevõtte toodab tööstuskaupa A, mille käibemaksu määraks on 8%, ja tööstuskaupa B, mille 5 H.Siigur.

maksumääraks on 5%. Seoses mittetäisväärtusliku tööjõu kasutamiselega on ettevõttel õigus maksta käibemaksu 5 ühiku võrra madalamalt. Sellepärast maksab ta tootelt A käibemaksu 3% ulatuses, kuna toode B muutub maksuvabaks, sest soodustuse suurus võrdub siin maksumääraga.

Loetletud soodustus ei laiene alkoholsetele jookidele, õllele, tubakasaadustele, tikkudele, parfümeeria- ja kosmeetikakaupadele, igasugustele värvidele, teele, suhkrule, soolale, lihale, makaronidele jne.

Selle soodustusterühma ülesandeks on stimuleerida mitmesuguste õppe-töökodade rajamist ja väljaarendamist, et parandada tootmisõpetust. Teisest küljest on nende soodustuste andmise eesmärgiks tõmmata ka invaliidide tootmisprotsessi, parandada nende materiaalsel olukorda ja võimaldada neil kindlale kohale asumist meie ühiskondlikus elus.

Siin käsitletud soodustused ei ole kaugeltki ammendavad, vaid on toodud ainult kõige üldisemad näited. Seepärast tuleb käibemaksu rakendamisel alati hoolikalt uurida soodustusi nii käibemaksu üldjuhendist kui ka üksikute kaubarühmade maksustamise kohta antud erijuhenditest.

Käibemaksu arvutamine ja tasumine.

Käibemaksu arvutamise korra ja tasumise tähtajad määrab kindlaks NSV Liidu Ministrite Nõukogu või tema ülesandel NSV Liidu Rahandusministeerium.

Käibemaksu arvutavad ja kannavad riigieelarvesse üle maksumaksjad ise. Rahandusorganid on kohustatud järelevalve korras kontrollima maksu arvutamise õigsust ja ülekanndmise (tasumise) õigeaegsust.

Käibemaksu maksmise kohustus tekib müüdid kauba eest raha laekumisel maksumaksja arvelduskontole.

Käibemaksu arvutatakse iga kauba või kaubarühma järgi, kasutades kehtestatud käibemaksu määrasid.

Hulgiturustusorganisatsioonidele ettenähtud kaubanduslik mahahindlus antakse neile kas käibemaksu-summa-vähendamise arvel või hankijate-tööstusettevõtete arvel.

Käibemaksu arvel antakse kaubanduslik mahahindlus nende kaupade osas, mille käibemaksuta hulgihinnad ei sisalda

hulgiturustamise kulusid. Samuti vähendatakse kaubandusliku mahahindluse võrra käibemaksu neil ettevõtetel, kes on käibemaksu maksjaks.

Neil juhtudel, kui üksikute kaupade käibemaksuta hulgihinnad ületavad antud kaupade jaehinnad, millest on maha arvatud kaubanduslik mahahindlus, ei kaeta vahet eelarve arvel käibemaksu maksjale, kui see pole NSV Liidu Rahandusministeeriumi juhendiga eraldi ette nähtud.

Neil juhtudel, kui ostja pärast arve maksmist tagastab kaubad, vähendatakse maksustatavat käivet tagastatud kaupade maksumuse võrra sellel perioodil, mil toimus tagastatud kauba eest ostjale raha tagastamine.

Näide. Hankija müüs ostjale 3000 rbl. eest kaupu, kusjuures raha saadud kaupade eest laekus 3. veebruaril 1959. a. 10. märtsil s.a. tagastas ostja kaubad hankijale, sest need osutusid täielikult praagiks. Hankija tagastas ostjale raha 13. märtsil s.a. Järelikult märtsikuu II dekaadi maksustatavat käivet tuleb vähendada tagastatud summa, s.o. 3000 rbl. võrra.

Olgu märgitud, et käibemaksu summa, mis kuulub hankijale tagastamisele, arvutatakse määrade järgi, mis kehtivad kauba tagastamise momendil.

Kui tagastatud kaubad uuesti realiseeritakse, siis toimub käibemaksu tasumine üldises korras.

Kui hankija ja ostja vahel tekivad ümberarvestused pärast kaupade eest tasumist (näit. kaupade allahindamine seoses sellega, et hankija oli saatnud madalamasordilist kaupa), siis tagastatakse käibemaksu tasutud summa ja tegelikult tasuda tuleva summa vahe hankijale eelarvest või arvatakse järgnevate maksete katteks. Kuid vahe tagastamine või arvamine järgnevate maksete katteks toimub vaid siis, kui summade tagastamise avaldus oli rahandusorganile esitatud enne ühe aasta möödumist, arvates nende eelarvesse laekumise päevast.

Käibemaksu tasuvad erinevate tootmisharude ettevõtted erinevatel tähtaegadel. Maksu tasumise tähtajad sõltuvad sellest, milline on antud tootmisharu käibemaksu osatähtsus kogu käibemaksu üldsummas, aga samuti arvestatakse

tähtaegade kehtestamisel ka seda, et ettevõtte käsutusse ei jääks pikemaks ajaks eelarvele kuuluvaid suuri summasid.

Käesoleval ajal toimub maksu tasumine:

- 1) igalt tasutud arvelt ,
- 2) igapäevaselt käibelt,
- 3) iga möödunud dekaadi käibelt,
- 4) iga möödunud kuu käibelt,
- 5) iga möödunud kvartali käibelt.

Käibemaksu ülekandmine iga tasutud arve järgi toimub sel teel, et riigipank kannab arve tasumise päeval hankija arves eri lahtris näidatud maksusumma üle eelarvesse. Sellises korras tasuvad käibemaksu need ettevõtted ja organisatsioonid, kus käibemaksu summad on väga suured. Sellisteks organisatsioonideks on näit. Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Teraviljasaaduste Valitsuse baasid (teraviljasaaduste realiseerimisel), piirituse- ja likööri-viinatööstuse ettevõtted jne. Käibemaksu tasumise selline kord tagab käibemaksu kõige kiirema ja pidevama laekumise eelarvesse.

Igapäevaselt käibelt tasuvad käibemaksu samuti need ettevõtted ja organisatsioonid, kellelt laekuvad suured käibemaksu summad. Siia kuuluvad näiteks tekstiilikaupade, valmisriiete ja jalatsite turustamise hulgibaasid. Käibemaks tasutakse sel juhul hiljemalt kolmandal päeval pärast käibe sooritamist. Näiteks 1. kuupäeva käibelt tasutakse maks 3. kuupäeval, 2. kuupäeva käibelt 4. kuupäeval jne. Seejuures ei arvata tähtaja hulka iganädalasi puhkepäevi ja riiklike pühi. Näit. kui 2. kuupäev oli pühapäev, siis käibemaksu 1. kuupäeva käibelt ei tasuta mitte 3., vaid 4. kuupäeval. 6. novembri käibelt tasutakse aga käibemaks 10. novembril. Kui tasumise tähtaeg ise langeb puhkepäevale, siis tasutakse maks puhkepäevale järgnenud tööpäeval.

Möödunud dekaadi faktiliselt käibelt tasutakse käibemaks järgmistel tähtaegadel:

1. dekaadi käibelt jooksva kuu 13. kuupäeval,
2. dekaadi käibelt jooksva kuu 23. kuupäeval.

Aruandekuu ülejäänud päevade eest tasutakse käibemaks järgmise kuu 3. kuupäeval.

Erandi moodustab dekaadiliste maksete puhul detsembri-

kuu. Detsembrikuu 1. ja 2. dekaadi eest toimub käibemaksu tasumine samadel tähtaegadel nagu teistelgi kuudel, s. o. 13. ja 23. kuupäeval. Detsembrikuu kolmanda dekaadi esimese 7 päeva eest tasutakse käibemaks 29. detsembril ning detsembrikuu ülejäänud päevade eest 3. jaanuaril.

Lisatähtaja rakendamine detsembrikuus on tingitud sellest, et lõpetada võimalikult palju arveldusi eelarveaasta lõpuks. Teiste sõnadega: antud eelarveaastal tuleb mobiliseerida eelarvesse võimalikult kõik sinna kuuluvad maksed, sest pärast 1. jaanuari laekunud summad lähevad juba järgmise aasta tuludesse.

Kui dekaadilise makse teostamise päev langeb puhkepäevale, nädala esimesele tööpäevale või riikliku püha järgsele tööpäevale, siis tasutakse käibemaks järgmisel päeval.

Käibemaksu tasub dekaadiliste maksetena enamik ettevõtteid ja organisatsioone.

Käibemaksu möödunud kuu faktiliselt käibelt tasuvad need ettevõtted ja organisatsioonid, kelle käibemaksu summad eelmisel aastal ei ületanud keskmiselt 20.000 rbl.kuus. Samuti maksavad käibemaksu möödunud kuu käibelt äsja asutatud ettevõtted, keda rajooni (linna) rahandusosakond võib üle viia teistele tasumise tähtaegadele pärast 3 kuu möödumist ettevõtte asutamisest arvates. Maks tasutakse möödunud kuu käibelt hiljemalt jooksva kuu 23. kuupäevaks või kui 23. kuupäev langeb puhkepäevale või riiklikule pühale, siis sellele järgnenud tööpäeval.

Möödunud kvartali tegelikult käibelt tasuvad käibemaksu need ettevõtted ja organisatsioonid, kelle käibemaksu summad eelmisel aastal ei ületanud keskmiselt 1000 rbl.kuus. Maks tasutakse aruandekvartalile järgneva kuu 23. kuupäevaks või sellele järgneval tööpäeval, kui 23. kuupäev langeb puhkepäevale.

Aasta kestel võib ettevõtteid üle viia teistele tasumise tähtaegadele üksnes liiduvabariigi rahandusministeeriumi loal.

Et käibemaksu arvutamine on küllalt töömahukas, siis lubatakse selleks, et lihtsustada käibemaksu arveldusi igapäevaste ja dekaadiliste maksete alal, ettevõtetel ja or-

ganisatsioonidel, kes realiseerivad mitmesuguste maksumääradega maksustatavaid eriliigilisi kaupu, tasuda kuu jooksul igapäevaseid ja dekaadilisi makseid keskmiste arvestusmäärade järgi. Keskmised arvestusmäärad leitakse viimase kuu maksuaruande alusel. Kuu möödumisel tehakse sel juhul maksu ümberarvestus vastavalt tegelikule käibe.

Näide. Jalgrattavabrik realiseerib jalgrattaid, millele võetakse maksu erinevate määrade järgi. Maikuus laekus ettevõtte arvelduskontole jalgrataste müügist 500 000 rbl. Keskmise käibemaksu arvestusmäär moodustas 15% (s.o. maksusumma suhe käibe summasse). Juunikuu eest ei tarvitse vabrik arvutada ja tasuda käibemaksu tegelike määrade järgi, vaid tasub kuu kestel maksu arvestusmäärast lähtudes. Kuu möödudes aga tehakse maksusumma ümberarvestus, lähtudes tegelikest maksumääradest.

Käibemaksu tasumine toimub sularahata arvelduste korras.

Maksuaruannete esitamise kord ja tähtajad.

Käibemaksu maksjad on kohustatud esitama rahandusorganitele ettenähtud korras ja tähtaegadel mitmesuguseid õien-deid ja aruandeid.

1) Ettevõtted ja organisatsioonid, kes tasuvad käibemaksu iga arve järgi, esitavad rahandusorganitele käibemaksu kuuaruande. Kuuaruanne esitatakse tähtajaks, mis on kõrgemalseisvate organisatsioonide poolt kehtestatud bilansside esitamiseks.

2) Ettevõtted ja organisatsioonid, kes tasuvad käibemaksu igapäevaselt käibelt, esitavad kuuaruande bilansi esitamise tähtajaks ja viispäevaku õiendid iga viispäevaku viimasel päeval s.o. 5., 10., 15., 20., 25. ja 30. (31.) kuupäeval.

3) Ettevõtted ja organisatsioonid, kes tasuvad maksu iga möödunud dekaadi käibelt, esitavad:

a) dekaadi käibemaksu arvutlused, mis esitatakse maksu tasumise tähtajaks,

b) kuuaruande bilansi esitamise tähtajaks.

4) Ettevõtted ja organisatsioonid, kes tasuvad maksu iga möödunud kuu faktiliselt käibelt, esitavad kuuaruande aruandekuule järgneva kuu 23. kuupäevaks.

5) Ettevõtted ja organisatsioonid, kes tasuvad käibemaksu iga möödunud kvartali faktiliselt käibelt, esitavad käibemaksu kvartaliaruande aruandekvartalile järgneva kuu 23. kuupäevaks.

Neil juhtudel, kui õiendite või aruannete esitamise päev langeb puhkepäevale või dekaadiarvutluste puhul ka veel puhkepäevajärgsele tööpäevale, tuleb lugeda nende esitamise tähtajaks järgmine tööpäev. Õiendite ja aruannete ärasaatmisel postiga loetakse esitamise päevaks postipaneku päev postiasutuse templi järgi.

Maksuaruanded detsembrikuu käibe kohta esitatakse hiljemalt raamatupidamisaruande ja bilansi esitamise tähtajaks. Maksuaruanded kvartali kolmanda kuu eest esitatakse kõikidel juhtudel hiljemalt kvartali raamatupidamisaruande ja bilansi esitamise tähtajaks.

Nagu nägime, esitatakse kõrvuti dekaadiarvutlustega ka kuuaruanded. Tuleb silmas pidada seda asjaolu, et kuuaruanded koostatakse alati raamatupidamisandmete ja algdokumentide järgi. Järelikult peab kuuaruanne nimetatud juhtudel viima varem arvutatud maksusummad kooskõlla tegelikkusega. Kui kuuaruande järgi maksusumma suureneb, siis peavad ettevõtted või organisatsioonid tasuma vahe hiljemalt kuuaruande esitamise tähtajaks. Kui aga kuuaruande järgi osutub maksusumma väiksemaks varem arvutatust, siis arvatakse vahe järgnevate maksete katteks või maksumaksja kirjalikul taotlusel tagastatakse talle. Selline alternatiivne võimalus rohkem makstud summa kasutamiseks tuleneb isemajandamisest, sest isemajandav ettevõtte otsustab ise, kus või milleks ta temale kuuluvaid summasid antud momendil kasutab.

Kui aruandeperioodil (dekaad, kuu, kvartal) ei olnud käibemaksu maksjal maksustatavaid käibeid, siis esitatakse käibemaksu tasumise tähtaegadel rahandusorganile ettevõtte juhataja ja pearaamatupidaja allkirjadega õiend maksustatava käibe puudumise kohta.

Need ettevõtted ja organisatsioonid, kes ainult üksikjuhtudel tasuvad käibemaksu (sest tavaliselt on nende käive maksuvaba), esitavad maksuaruanded ainult nende pe-

rioodide eest, mil neil oli maksustatavaid käibeid. Aja kohta, mil neil ettevõtetel ei olnud maksustatavaid käibeid, esitavad nad äiendi maksustatavate käivete puudumise kohta.

Need ettevõtted ja organisatsioonid, kus maksustatavad käibed on hooajalise iseloomuga, esitavad maksuaruanded ainult nende perioodide kohta, mil neil oli maksustatavaid käibeid. Pärast kaupade hooajalise realiseerimise lõppu teatavad nad sellest rahandusorganeile, näidates ära, millal toimub uuesti hooajaline realiseerimine. Mingisuguseid äiendeid maksustatavate käivete puudumise kohta sellised ettevõtted või organisatsioonid ei esita.

Nagu nähtub eeltoodust, sõltuvad käibemaksu kohta rahandusorganeile esitatavate aruannete maht ja esitamise tähtsajad sellest, milline on antud käibemaksu maksjalt laekuv käibemaksu osatähtsus käibemaksu üldsummas. Maksuaruanded tuleb esitada kindla vormi kohaselt, täites vormides kõik ettenähtud lahtrid. Aruanded, milles on rikutud vorminõudeid, loetakse mitteesitatuks ja tagastatakse käibemaksu maksjatele parandamiseks.

Et maksuaruannetel on oluline tähtsus rahandusorganeile ettevõtete või organisatsioonide töö kontrollimiseks, siis võimaldab selline diferentseeritud aruannete esitamine rahandusorganeil äigesti suunata oma tähelepanu just kõige suurematele käibemaksu maksjatele.

Arvestades aruandluse suurt tähtsust nii riigitulude laekumise äige arvestamise kui ka laekumise äigsuse ja äigeaegsuse kontrollimisel, näeb Nõukogude seadusandlus ette sanktsioonid nende suhtes, kes aruandeid äigeaegselt ei esita.

Need ettevõtted ja organisatsioonid, kes ei esita rahandusorganeile ettenähtud tähtaegadeks käibemaksu dekaadiarvutlusi, kuu- või kvartaliaruandeid või äiendeid maksustatavate käivete puudumise kohta, maksavad käibemaksu 110% suuruses, võrreldes eelmise dekaadi, kuu või kvartaliga. Vastava aruande või äiendi esitamisel arvutatakse maksusummad ümber vastavalt tegelikule käibele. Seega on sanktsioon antud juhul suunatud ettevõtte vastu ja seisneb tema käibevahendite teatava osa külmutamises.

Kuid karistada võidakse ka maksuaruannete mitteesitamise eest süüdi olevaid ametiisikuid. Distiplinaarkaristused määrab neile rahandusorganite ettepanekul kõrgemalseisev organ. Maksuaruannete kuritegeliku mitteesitamise eest kannavad ametiisikud vastutust kriminaalkorras.

Peale eespool mainitud sanktsioonide on rahandusorgani juhatajail õigus maksuaruannete või täiendavate andmete mitteesitamise või mitteõigeaegse esitamise eest määrata ettevõttele või organisatsioonile rahatrahv kuni 500 rbl. ulatuses. Maksuaruannete või täiendavate andmete mitteesitamises või mitteõigeaegses esitamises süüdi olevaid ametiisikuid (ettevõtte juhataja ja ametiisikud, kelle ülesannetes kuulub nende aruannete koostamine ja esitamine) võib rahandusorgani juhataja karistada rahatrahviga igäht kuni 100 rbl. ulatuses.

Käibemaksu mitteõigeaegse tasumise puhul võetakse iga viivitatud päeva eest 0,05% viivist kuni maksuvõla tegeliku tasumiseni.

Et rahandusorganile on antud laialdased õigused käibemaksu maksjate suhtes, siis on ette nähtud ka kindel kord kuidas ettevõtted või organisatsioonid võivad esitada kaebusi käibemaksu nõudvate ametiisikute ebaõige tegevuse või ebaõigete korralduste kohta.

Kaebus esitatakse sellele rahandusorganile, kellele ebaõigesti tegutsenud või ebaõigeid korraldusi andnud ametiisik vahetult allub või kelle korraldusel nõutakse käibemaksu sisse.

Kaebused tuleb vastava rahandusorgani poolt läbi vaadata ja lahendada hiljemalt 5 päeva jooksul, arvates nende saabumisest rahandusorganisse.

Kui rahandusorgani otsus kaebuse esitajat ei rahulda, võib ta edasi kaevata kõrgemalseisvale rahandusorganile ühe kuu jooksul, arvates esimese otsuse teadasaamise päevast.

Kaebuse esitamine ametiisikute ebaõige tegevuse või ebaõigete korralduste kohta ei peata maksu sissenõudmist.

Rahandusorganite ülesanded käibemaksu alal.

Käibemaksu kui riigieelarve kõige tähtsama tulu mobiliseerimisel on rahandusorganeil täita vastutusrikkad ülesanded.

Rahandusorganite ülesannetesse kuulub käibemaksu planeerimise, käibemaksu õige arvutamise ja õigeaegse tasumise ning käibemaksuplaani täitmise kontrollimine. Seejuures on rahandusorganite ülesanded käibemaksu planeerimisel ja kontrollimisel laiemad kui ainult maksusummade õige ja õigeaegse tasumise kindlustamine. Planeerimine ja kontrolliteostamine käibemaksu alal peavad ühtlasi välja selgitama reservid ja võimalused tootmise edasiseks laiendamiseks, peavad andma põhjaliku analüüsi ettevõtte tööst ning näitama teid ja võimalusi selle edasiseks parandamiseks.

Käibemaksuplaanid koostatakse rahandusorganite poolt aastaplaanina kvartalilises läbilõikes. Nende aluseks on kaupade tootmise ja realiseerimise plaanid, ettevõtete, majandusorganisatsioonide, rahvamajandusnõukogude ning ministriumide ja ametkondade plaanilised arvutlused. Samuti kasutatakse planeerimisel madalamalseisvates rahandusorganeis tehtud arvutlusi.

Rahandusorganite igale lülile on käibemaksu planeerimisel ette nähtud kindel ülesannete ring.

1) Rajooni (linna) rahandusorganid koostavad käibemaksu plaaniprojektid rajooniline (linnalise) alluvusega ettevõtete kohta. Kuid kõrgemalseisvate rahandusorganite korraldusel võidakse neile panna ka plaaniprojektide koostamine teiste ettevõtete osas.

2) Liiduvabariigi rahandusministeerium (vabariikides, kus puudub oblastiline jaotus) koostab käibemaksu plaaniprojektid kõigi tööstusharude kohta (sealhulgas ka liidulise alluvusega ettevõtete ja organisatsioonide kohta) vastavalt kehtivale tulude klassifikatsioonile. Nendes liiduvabariikides, mille territooriumil on ainult üks rahvamajandusnõukogu, koostab liiduvabariigi rahandusministeerium käibemaksu plaaniprojekti ka rahvamajandusnõukogu kohta.

3) NSV Liidu Rahandusministeeriumi Riigitulude Valitsus koostab käibemaksu plaaniprojekti tööstusharude lõikes kogu NSV Liidu ulatuses ja üksikute liiduvabariikide kohta.

Kõik rahandusorganid on kohustatud aktiivselt abistama vastavaid ettevõtteid, majandusorganisatsioone, ministeeriume ja rahvamajandusnõukogusid käibemaksu plaaniprojektide koostamisel. Seejuures peavad rahandusorganid püüdma saavutada kaupade tootmise ja realiseerimise suurenemist, kaupade kvaliteedi paranemist, sortimendi laiendamist ja selle tulemusena eelarve tulude edasist suurenemist.

Pärast eelarvete (NSV Liidu, liiduvabariikide ja kohalike eelarvete) kinnitamist teatatakse käibemaksuplaanid madalamalseisvatele rahandusorganitele. Seejuures antakse plaanid kvartalite lõikes, näidates ära laekumised ametkondade ja tööstusharude järgi vastavalt kehtivale tulude klassifikatsioonile.

Käibemaksuplaanide teatavakstegemine toimub kindla korra kohaselt.

1) NSV Liidu Rahandusministeerium teatab käibemaksuplaanid liiduvabariikide rahandusministeeriumidele, andes ka põhinäitajad, mis võeti aluseks käibemaksu aastaplaani koostamisel. Sellisteks näitajateks on maksustatava käibe suurus, keskmised hinnad ja käibemaksu keskmised määrad.

2) Liiduvabariigi rahandusministeerium teeb käibemaksuplaanid teatavaks vahetult rajooni (linna) rahandusosakonnale, teatades samuti põhinäitajad, mis võeti aluseks käibemaksuplaani koostamisel.

3) Rajoonilise jaotusega linnade rahandusosakonnad teatavad käibemaksuplaanid linna- rajoonide rahandusosakondadele, teatades ka plaani koostamise aluseks olnud põhinäitajad.

4) Rajooni (linna) rahandusosakonnad, saanud käibemaksu aastaplaanid, kontrollivad, kas käibemaksu maksjad on saanud ka oma kõrgemalseisvatelt organitelt käibemaksu aastaplaanid.

Pärast käibemaksu aastaplaanide teatavakstegemist madalamalseisvale rahandusorganile on kõik rahandusorganid kohustatud kontrollima, et ministeeriumid, keskasutused ja ettevõtte suhtes kõrgemalseisvad organisatsioonid teeksid käibemaksuplaanid täielikult ja õigeaegselt teatavaks alluvatele asutustele ja ettevõtetele.

Kinnitatud käibemaksuplaan on direkttiivse iseloomuga ja seepärast täitmiseks kohustuslik. Kuid selle täitmise käigus võib osutada vajalikuks teha mõningaid korrektiive.

Et käibemaks on väga olulise tähtsusega riigieelarve tulu, siis võib igasugune suurem muudatus tõsiselt mõjustada riigieelarve tulude täitmist ja järelikult üldse meie majanduselu arengut. Sellepärast on ka käibemaksuplaanide muutmiseks kehtestatud kindel ja range kord.

Käibemaksuplaanide muutmine võib toimuda järgmiselt:

1) NSV Liidu Rahandusministeerium võib muuta käibemaksuplaani, kui NSV Liidu Valitsuse otsustega on muudetud kaupade tootmise ja realiseerimise plaane, jae- või hulgihindu, käibemaksu määrasid või turu- ja turuväliste fondide jaotust üksikute liiduvabariikide vahel vastavate ametkondade poolt.

2) Liiduvabariigi Rahandusministeerium võib muuta käibemaksuplaani NSV Liidu Rahandusministeeriumilt saadud plaanimuudatuste alusel, liiduvabariigi ministrite nõukogu poolt teostatud kaupade tootmis- ja realiseerimisplaanide või jaehindade muutmise alusel. Kuid viimasel juhul võib toimuda käibemaksuplaanide muutmine ainult selliselt, et eelarve tulud ei väheneks. Samuti on liiduvabariigi rahandusministeeriumil õigus muuta käibemaksuplaani sel juhul, kui liiduvabariigi kaubandusministeeriumi ja vastavate ametkondade poolt teostatakse turu- ja turuväliste fondide territoriaalne ümberjaotamine.

Ettenähtud korras tehtud käibemaksuplaani muudatustest teatab NSV Liidu Rahandusministeerium liiduvabariigi rahandusministeeriumile, see aga omakorda vastavatele madalamal seisvatele rahandusorganitele. Liiduvabariikide rahandusministeeriumidel on õigus täpsustada NSV Liidu Rahandusministeeriumilt saadud käibemaksuplaani üksikutele ametkondadele ja tööstusharudele aastaplaaniga kindlaksmääratud maksumussumma ja selle kvartaalse jaotuse summade piires.

Kuid kõigist tehtud muudatustest peab liiduvabariigi rahandusministeerium teatama NSV Liidu Rahandusministeeriumile hiljemalt iga kvartali kolmanda kuu 25. kuupäevaks.

Käibemaksu laekumise kvartaliplaanideks liiduvabarii-

gi rahandusministeeriumile on NSV Liidu Rahandusministeeriumi poolt kindlaksmääratud summad, arvestades hilisemaid muudatusi. Kõigile teistele rahandusorganitele on käibemaksu laekumise kvartaliplaaniks neile kõrgemalseisvate rahandusorganite poolt kinnitatud summad, arvestades jällegi hilisemaid muudatusi.

Käibemaksu õiget arvutamist ja õigeaegset ülekanmist kontrollivad süstemaatiliselt rajooni või linna rahandusosakonna riigitulude aparaadi töötajad, vastavalt ettevõtte asukohale

Rahandusorganitele pandud funktsioonide täitmiseks

- 1) peavad nad antud rajoonis või linnas asuvate käibemaksu maksjate arvestust;
- 2) nõuavad käibemaksu maksjatelt käibemaksu eelarvesse laekumise plaaniliste arvutluste esitamist;
- 3) koostavad käibemaksu laekumise plaanid;
- 4) Uurivad ettevõtete ökonomikat ja tootmise ning turustamise tingimusi;
- 5) peavad vormikohaseid maksumäärade arvestamise tabelleid (passe) iga käibemaksu maksja kohta;
- 6) peavad käibemaksu maksjate isikukohtosid, kus peegeldatakse maksu arvutamist ja tasumist;
- 7) nõuavad maksumaksjailt ettenähtud aruannete esitamist;
- 8) kontrollivad esitatud aruandeid.

Selleks et tagada käibemaksuplaanide edukat täitmist, peavad rahandusorganid süstemaatiliselt kontrollima käibemaksu maksjate tootmis- ja realiseerimisplaanide täitmist ettenähtud mahus ja sortimendis, kontrollima makse- ja arveldusdokumentide vormistamise ja arvelduste teostamise õigsust ja õigeaegsust. Samuti peavad rahandusorganid kontrollima lepingute sõlmimise õigeaegsust ja lepingudistsipliinist kinnipidamist.

Kontrolli tulemuste alusel peavad rahandusorganid võtma kohapeal tarvitusele vajalikud abinõud ettevõtte majanduslikus ja finantstegevuses esinenud pünduste kõrvaldamiseks. Vajaduse korral aga on rahandusorganid kohustatud

tõstma kõrgemalseisva majandusorganisatsiooni ees üles küsimuse esinenud puuduste kõrvaldamiseks.

Käibemaksu arvutamise õigsust kontrollivad rahandusorganid maksukohuslaste poolt esitatud maksuaruannete, raamatupidamisandmete ning algdokumentide järgi.

Käibemaksu arvutamise õigsuse kontroll toimub kahel meetodil:

- 1) Kameraalse kontrollina
- 2) dokumentaalse kontrollina.

Kameraalset kontrolli teostab riigitulude inspektor mitte hiljemalt kui maksuaruande saamisele järgnenud päeval.

Kameraalse kontrolli ülesandeks on kindlaks teha, kas maksuaruanne on koostatud vormikohaselt, kas on kasutatud õigeid käibemaksunäidatuid, kas maksusumma arvutamisel ei esine aritmeetilisi vigu, kas mittemaksustatavad käibed on võetud põhjendatult ja kas ümberarvutluste tulemused aruandekuu kohta on peegeldatud õigesti. Samaaegselt kontrollib riigitulude inspektor ka seda, kas aruandes näidatud maksusumma on tasutud.

Kui inspektor leiab esitatud aruandes puudusi või vigu, siis teeb ta vastavad parandused aruandes. Tehtud parandustest teatab inspektor kirjalikult aruande esitajale. Kui kontrollimisel leitakse, et maksukohustuslane on maksanud käibemaksu ettenähtust rohkem, siis arvatakse ülemaks järgneva maksu katteks. Kui aga maksukohustuslane on tasunud käibemaksu vähem, peab ta vähemakstud osa eelarvesse üle kandma viie päeva jooksul, arvates inspektorilt teate saamisest.

Kameraalse kontrolli käigus on riigitulude inspektoril õigus nõuda täiendavate andmete (õiendid jne.) esitamist, raamatupidaja ilmumist rahandusosakonda seletuste andmiseks või aruandes esinevate puuduste kõrvaldamiseks.

Pärast kameraalset kontrolli antakse maksuaruanne riigitulude raamatupidajale andmete kandmiseks maksukohustlase isikukonto kaardile.

Maksuaruannete dokumentaalne kontroll toimub maksukohustlase raamatupidamisandmete ja algdokumentide järgi.

Maksuaruannete dokumentaalse kontrolli teostamise tähtsajad on erinevatel maksukohustuslastel erinevad, sõltuvalt ta-
sutava käibemaksu suurusest.

1) Linnas asuvate ettevõtete ja organisatsioonide, mil-
le keskmised käibemaksu summad möödunud aastal ületasid
50 000 rbl. kuus, maal asuvatel ettevõtetal aga 25 000 rbl.
kuus, käibemaksu kuuaruannete dokumentaalne kontroll teos-
tatakse ühe kuu jooksul pärast maksuaruande saabumist.

2) Linnas asuvate ettevõtete ja organisatsioonide käi-
bemaksuaruanded, kui eelmise aasta käibemaksu keskmised
summad kuus olid 5000-50 000 rbl., maal asuvatel ettevõtte-
tel aga 5000-25 000 rbl., kontrollitakse üks kord kvarta-
lis, hiljemalt 45 päeva jooksul kvartali viimase kuu maksu-
aruande saamise päevast alates.

3) Nende ettevõtete ja organisatsioonide maksuaruanded,
mille keskmine käibemaksu summa eelmisel aastal oli 1000-
5000 rbl. kuus, kontrollitakse dokumentaalselt üks kord
aastas, hiljemalt 2 kuu jooksul detsembrikuu maksuaruande
saamise päevast arvates.

Üks kord aastas, hiljemalt 2 kuu jooksul pärast IV
kvartali aruande saamist, teostatakse ka kvartalite viisi
käibemaksu tasuvate ettevõtete ja organisatsioonide maksu-
aruannete dokumentaalne kontroll.

Maksuaruannete dokumentaalse kontrolli teostamise käi-
gus tutvub riigitulude inspektor ettevõtte või organisat-
siooni majandusliku tegevusega ja kontrollib:

1) kaupade realiseerimise üldsummat,

2) raamatupidamiskannete ja arvepidamisdokumentide õig-
sust,

3) hindu ja tehtavaid maha- või juurdehindlusi,

4) toorainete ja materjalide realiseerimise käivet,

5) mittemaksustatava käibe arvestamise ja arvutamise

õigsust,

6) soodustuste rakendamise õigsust,

7) käibe arvutamise ja maksumäärade rakendamise õig-
sust.

8) varasemate kontrollimiste käigus antud juhiste
täitmist ettevõtte või organisatsiooni poolt.

Raamatupidamisdokumente kontrollitakse ettevõtte (organisatsiooni) pearaamatupidaja (vanemraamatupidaja) osavõtul, kes annab seletusi kõigis küsimustes ja peab abistama inspektorit maksuaruande kontrollimisel.

Samaaegselt kuaruannete dokumentaalse kontrollimisega viiakse läbi ka käibemaksu dekaadiarvutluste dokumentaalne kontroll.

Siin koosneb dokumentaalse kontrolli teostamine kahest osast. Pärast seda, kui kuaruannete kontrollimise käigus on välja selgitatud aruandekuu kogu käive ja maksusumma, tuleb inspektoril neid võrrelda dekaadiarvutlustes näidatud maksusummaga. Kui selgub, et kuaruande kontrollimisel väljatoodud käive või käibemaksu summa on suurem kui arvutlustes näidatud, siis tuleb inspektoril kindlaks teha, milliseid käibeid ei võetud arvesse arvutluste koostamisel ja missuguse summa võrra ning missugusel perioodil arvutati maksu vähem.

Maksuaruande dokumentaalse kontrolli tulemuste kohta koostab riigitulude inspektor vormikohase akti kahes eksemplaris. Aktile kirjutavad alla riigitulude inspektor, ettevõtte juhataja ja pearaamatupidaja.

Kontrollimise käigus avastatud puuduste kohta peavad ettevõtte juhataja ja pearaamatupidaja andma ammendavad seletused, mis pannakse kas akti juurde või teatatakse kirjalikult rahandusorganile.

Üks eksemplar aktist jäetakse kontrollitud ettevõttele (organisatsioonile), kuna teine eksemplar esitatakse kas riigitulude vaneminspektorile või rahandusorgani juhatajale.

Riigitulude vaneminspektor kontrollib inspektori poolt teostatud dokumentaalse kontrolli kvaliteeti ja annab talle juhendeid tema töös esinenud puuduste kõrvaldamiseks või uue kontrolli teostamiseks. Vaneminspektor ise võtab koos inspektoriga perioodiliselt osa dokumentaalsest kontrollimisest koha peal.

Ettevõtted (organisatsioonid) peavad akti järgi juurdearvestatud käibemaksu summad tasuma 5 päeva jooksul, arvestes akti kättesaamisest.

Rahandusorganeil lasub ka maksu õigeaegse tasumise kontrollimine. Kui rahandusorganid avastavad maksuvõla tekkimise, võtavad nad tarvitusele abinõud maksuvõla sundsissenõudmiseks vaieldamatus korras.

Samuti kontrollivad rahandusorganid, kas krediitdiasutused täidavad õigeaegselt ettevõtete ja organisatsioonide korraldusi maksusummade ülekanndmiseks ja rahandusosakonna korraldusi sundmahakirjutamise teostamiseks maksuvõlgade kätteks.

T e e m a

RIIKLIKE ETTEVÖTETE JA MAJANDUSORGANISATSIOONIDE KASUMIERALDISED NING TULUD RIIGIVARADEST JA KOLVIKUTEST.

§ 1. Kasumieraldised.

Kasumieraldiste võtmine riiklikelt ettevõtetelt ja majandusorganisatsioonidelt kehtestati 1930-1931.a. maksureformiga.

Kasumieraldiste arvutamise ja tasumise kord on käesoleval ajal reguleeritud NSV Liidu Rahandusministeeriumi 26. augusti 1958.a. juhendiga nr. 246 "Riiklike ettevõtete ja majandusorganisatsioonide kasumist eraldamise korrast".

Kasumieraldiste majanduslik olemus.

Riiklik isemajandav ettevõtte saab oma toodangu realiseerimisest rahalist sissetulekut. Saadud sissetulekust katab ettevõtte kõigepealt materiaalsed kulutused, mis tal tekkisid seoses tootmisega (c). Järgnevalt katab ettevõtte saadud sissetuleku arvel tootmistöölise töötasud (v). Ülejäänud osa ettevõtte rahalisest sissetulekust moodustab ettevõttes loodud puhastulu (m). Teoreetiliselt moodustab toodangu omahinna c + v, kuid praktiliselt kantakse omahinna hulka veel osa kulutusi, mida ettevõtte teeb puhastulu arvel. Nimelt arvatakse praktikas omahinna hulka kulud krediidi protsentideks, kulud sotsiaalkindlustuse eraldisteks, kulud trahvide maksmiseks ja eraldamised ametiühinguorganisatsioonidele massiliseks kultuuri- ja kehakultuuritööks.

Ülejäänud osa rahalisest sissetulekust moodustab ettevõtte akumulatsioonid. Sellest mobiliseeritakse üks osa käibemaksu näol riigi puhastuluna riigieelarvesse üldriiklike vajaduste rahuldamiseks. Teine osa ettevõtte akumulatsioonist moodustab ettevõtte kasumi, mis põhimõtteliselt jääb ettevõtte käsutusse tema vajaduste rahuldamiseks.

Seega kujutab riiklike isemajandavate ettevõtete ja organisatsioonide kasum endast tootmisprotsessis loodud ühiskonna puhastulu üht osa rahalises väljenduses.

Ettevõtte kasumi suurus sõltub põhiliselt toodangu omahinnast, toodangu realiseerimishindadest ja käibemaksu määradest. Et hinnad ja käibemaksu määrad on varem valituse poolt kindlaks määratud, siis sõltub ettevõtte kasumi suurus ühest küljest toodangu mahust, teisest küljest aga omahinna tasemest. Mida madalam on omahind, seda suuremaks kujuneb üldreeglina ettevõtte kasum, seda kõrgem on toote rentaablus. Et ettevõtte kasum jääb põhimõtteliselt ettevõtte käsutusse, siis on järelikult ettevõtte otseselt huvitatud nii toodangu mahu suurendamisest kui ka toodangu omahinna alandamisest.

Analoogiliselt riiklike tööstusettevõtetega kujuneb kasum ka teistes rahvamajandusharudes. Kommunaalmajanduse, eide- ja transpordiettevõtetel kujutab kasum endast vahet teenuste osutamisest saadud sissetuleku ja nende ettevõtete ekspluatatsioonikulude vahel. Riiklikel kaubandusettevõtetel kujuneb kasum vahena kaubanduslike maha- või juurdearvestuste summade ja tegelike käibekulude vahel.

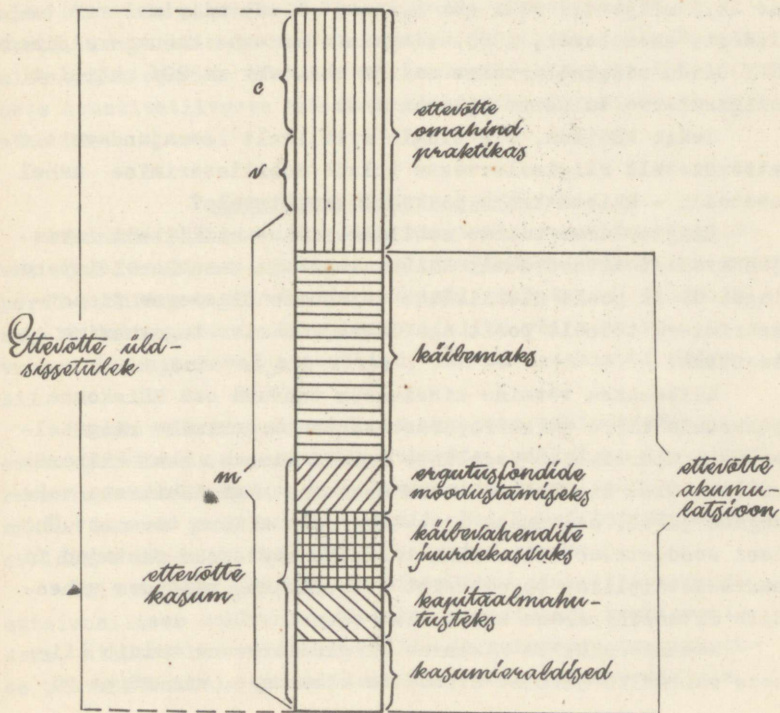
Oma allika poolest ei erine kasum (ettevõtte puhastulu) käibemaksust (riigi puhastulust), sest mõlemad kujutavad endast ettevõttes avalduva ühiskonna puhastulu koostisosi. Kuid kasum ja käibemaks erinevad teineteisest kasutamise korra ja riigi vahetusse käsutusse mobiliseerimise meetodite poolest.

Käibemaks eraldatakse täielikult riigieelarvesse ja kasutatakse täielikult üldriiklike vajaduste rahuldamiseks tsentraliseeritult.

Kasumit kasutab riiklik ettevõtte ise, eraldades sellest vastavalt oma tootmis-finantsplaanile vahendeid ette-

võtte ergutusfondide (ettevõtte- või direktorifondi ja laiatarbefondi) moodustamiseks, käibevahendite juurdekasvu, ettevõtte kapitaalvahutuste finantseerimiseks jne. Ühe sõnaga: kasumi arvel moodustab riiklik isemajandav ettevõtte ergutusfondid ja teeb kulutused laiendatud taastootmiseks ja muudeks vajadusteks tulude-kulude bilansiga ettenähtud piires. Kuid kui pärast eespool loetletud kulutuste teostamist jääb ettevõttel veel vabu vahendeid, siis võetakse need kasumieraldistena eelarvesse. Seega on kasumieraldised põhimõtteliselt see osa kasumist, mis ettevõttel jääb vabaks pärast kõigi oma vajaduste rahuldamist.

Skemaatiliselt võiksime kujutada riikliku isemajandava ettevõtte rahalise sissetuleku jaotust ja kasumieraldiste kujunemist järgmiselt

Et riiklike isemajandavate ettevõtete vajadused kaetakse eelkõige ettevõtte kasumi arvel ja alles viimases järjekorras riigieelarve vahendite arvel, siis on riikliku isemajandava ettevõtte kulud otseses seoses nende tootmis- ja finantsplaanide täitmisega. Sellega luuakse iga ettevõtte vahetu materiaalne huvitatus oma tootmistegevuse resultaatidest, tootmise rentaabluse tõstmisest ja rahalise akumuleerimise suurendamisest. Ühtlasi suurendab kasumi jätmise ettevõtte käsutusse nende ettevõtete vastutust rahaliste vahendite efektiivsema kasutamise eest, soodustades isemajandamise juurutamist ja tugevnemist.

Seoses ettevõtete majandusliku tegevuse avardumisega ja nende töö kvaliteedi paranemisega sõjajärgsel perioodil on pidevalt suurenenud ettevõtete kasum ja sellelt riigieelarvesse laekuvate kasumieraldiste suurus. Nii näiteks moodustasid 1946.a. kasumieraldised NSV Liidu riigieelarvesse 16,5 miljardit rbl. ehk 5,1% NSV Liidu riigieelarve tuludest, käesoleval, 1959.a. aga moodustavad kasumieraldised NSV Liidu riigieelarvesse ca 150 rbl. ehk ca 20% kõigist riigieelarve tuludest (plaani andmed).

Tekib küsimus, mis tingib riiklikelt isemajandavatelt ettevõtetelt riigieelarvesse tulude mobiliseerimise kahel meetodil - käibemaksuna ja kasumieraldistena?

Riigieelarve tulude mobiliseerimine riiklikelt isemajandavatelt ettevõtetelt käibemaksuna ja kasumieraldistena tagab ühelt poolt üldriiklike vajaduste õigeaegse finantseerimise, teiselt poolt aga isemajandamise tugevnemise ettevõttes.

Käibemaksu võtmine kindlustab tunduva osa ühiskonna puhastulu kiire ja korrapärase kontsentreerimise riigieelarvesse üldriiklike vajaduste rahuldamiseks, sest käibemaksu tasutakse kindlaksmääratud suuruses väga lühikeste vaheaegade järel, sõltumata ettevõtte rentaabluse tasemest. Ühtlasi soodustavad käibemaksu tasumise sagedased tähtajad finantsdistsipliini tugevnemist ettevõtetes, vältides vahendite mittesihipärase kasutamise võimaluse.

Kasumieraldiste maksmine riigieelarvesse väldib liigsete vahendite jätmist ettevõtte käsutusse, mis võiks vä-

hendada nende huvi oma tootmistegevuse parandamise vastu. Seega loob käibemaksu ja kasumieraldiste võtmine ettevõtte suhtes sellise finantsrežiimi, kus ettevõtte rahanduslik seisukord sõltub otseselt tema tootmistegevusest, ilma et ettevõtte käsutusse jääks liigseid vahendeid, mis võiks kaasa tuua nende mitteotstarbeka kasutamise üldriiklikest seisukohtadest lähtudes.

Kuid tulude mobiliseerimine riiklikelt isemajandavalt ettevõtetelt riigieelarvesse kahe kanali kaudu on oluline ka ettevõtete töö üle rubla abil kontrolli teostamise seisukohalt. Et käibemaksu võetakse varem täpselt fikseeritud määrade järgi vahetult, sõltumata omahinna tasemest, siis näitab käibemaksu laekumine eelkõige tootmisplaani kvantitatiivsete näitajate täitmist sortimendi lõikes.

Kasumieraldiste laekumine aga sõltub mitte üksnes tootmisplaani täitmisest, vaid suurel määral ka omahinna alandamise ülesande täitmisest, peegeldades ettevõtte töö kvaliteeti. Seega võimaldavad käibemaksu ja kasumieraldiste võtmine organiseerida efektiivset kontrolli nii plaaniülesannete kvantitatiivsete kui ka kvalitatiivsete näitajate täitmise üle.

Kasumieraldiste maksjad.

Kasumieraldiste maksjaks riigieelarvesse on käesoleval ajal riiklikud tööstus-, põllumajandus-, varumis-, transpordi-, ehitus-, ehitus- ja montaaži ning teised liidulise, liidulis-vabariikliku, vabariikliku või kohaliku alluvusega isemajandavad ettevõtted, mis on iseseisval bilansil.

Seega võib kasumieraldiste maksjaks põhimõtteliselt olla iga riiklik isemajandav ettevõtte, millel on iseseisev raamatupidamisarvestus ja bilans ning õigus seaduses ettenähtud korras jaotada oma kasumit. Sel juhul toimub kasumieraldiste maksmine detsentraliseeritud korras.

Kuid seoses sellega, et ettevõtted plaanilis-organisatsioonilises suhtes ühendatakse trustideks, kombinatideks, allutatakse ministeeriumide ja rahvamajandusnõukogude peavalitsustele ja valitsustele, võib kasumieraldiste

maksmine toimuda ka tsentraliseeritult, s.o. kõigi trusti või kombinaati kuuluvate või ministeeriumi või rahvamajandusnõukogu peavalitsusele või valitsusele alluvate ettevõtete kasumi üldsummalt. Sel juhul ei ole kasumieraldiste maksjaks üksik ettevõtte, vaid trust, kombinaat, ministeeriumi või rahvamajandusnõukogu peavalitsus või valitsus.

Kui 1. juulini 1955.a. tasuti kasumieraldisi põhiliselt tsentraliseeritud korras, s.o. peavalitsuste, trustide ja kombinaatide tulude ja kulude koondbilansside ning raamatupidamise koondaruannete ja koondbilansside alusel. Alates 1955.a. juulikuust ja eriti pärast rahvamajandusnõukogude moodustamist 1957.a. juulis on toimunud ulatuslikult üleminek kasumieraldiste maksmise tsentraliseeritud korralt detsentraliseeritud korrale. Käesoleval ajal laieneb järjest kasumieraldiste detsentraliseeritud maksmise kord, kusjuures lähemal ajal läheb tõenäoliselt enamik ettevõteteid üle sellele maksmisviisile.

Millest on siis tingitud kasumieraldiste maksmise ümberkorraldamine tsentraliseeritud korralt detsentraliseeritud korrale?

Arvestades kasumieraldiste suurt tähtsust peavad ettevõtete arveldused kasumieraldiste osas eelarvega olema sellised, et nad maksimaalselt soodustaksid isemajandamise tugevnemist ja ettevõtete rentaabluse tõstmise kõigi reservide väljaselgitamist ning kasutuselevõtmist. Kuid samuti peab kasumieraldiste arvelduste kord kindlustama vahendite täieliku ja õigeaegse laekumise eelarvesse.

Tuleb mainida, et antud tingimustes kasumieraldiste maksmise tsentraliseeritud kord ei vastanud enam eespool toodud nõuetele, kuigi ka kasumieraldiste tsentraliseeritud maksmisel on mõningaid positiivseid jooni.

Kasumieraldiste maksmise tsentraliseeritud korra positiivsete joontena tuleb märkida, et

- 1) see vastab peavalitsuste, valitsuste ja teiste koondiste rahaliste vahendite vajaduste planeerimise süsteemile. Nimelt määratakse koondiste vajadus vahendite järele tulude ja kulude bilansi koostamisel kindlaks koondise kohta tervikuna, mitte aga iga üksiku ettevõtte kohta eraldi.

2) lihtsustub majandusorganisatsioonide ja eelarve vaheliste suhete planeerimine, sest arveldused eelarvega kasumieraldiste alal ei toimu mitte iga ettevõttega eraldi, vaid harukondlike koondiste lõikes.

Kuid vaadeldud positiivsete joonte kõrval on kasumieraldiste maksmise tsentraliseeritud korral rida olulisi puudusi:

1) Kasumieraldiste maksmine tsentraliseeritud korras ei võimalda rahandusorganitel efektiivselt kontrollida iga üksiku ettevõtte tootmis-, realiseerimis- ja akumulatsiooniplaanide täitmist, sest puuduvad ju rahandusorganeil andmed iga üksiku ettevõtte töö kvalitatiivsete näitajate kohta.

2) Kasumieraldisi ei maksta mitte alati vastavalt tegelikule akumulatsioonile. Nimelt suunavad koondised mõnigi kord hästi töötavate ettevõtete kasumi halvasti töötavate ettevõtete käibevahendite puudujäägi katteks, mis mõjub negatiivselt isemajandamise juurutamisele ettevõttes. Samuti toimub kasumieraldiste ümberarvestamine vastavalt faktilisele kasumile hiline misega, sest ümberarvestusi tehakse koondise kui terviku koondbilansi järgi. Selle tulemusena jäävad riigieelarvele kuuluvad summad küllalt pikaks ajaks majandusorganisatsiooni käsutusse või, vastupidi, need vahendid, mis tegelikult kuuluvad tagastamisele majandusorganisatsioonile, peetakse kaua aega kinni riigieelarves.

Arvestades neid kasumieraldiste tasumise tsentraliseeritud korra puudusi, tuleb lugeda üleminekut kasumieraldiste maksmise detsentraliseeritud korrale igati õigustatuks.

Kasumieraldiste maksmise detsentraliseeritud korra eelised seisavad järgmises:

1) Et sel juhul makstakse kasumieraldisi ettevõtte finantsplaanis ettenähtud summas nende järgneva ümberarvestusega (kohalike rahandusorganite poolt) vastavalt tegelikule kasumile, siis sellega välditakse ettevõtete käibevahendite plaanivälise ümberjaotamise võimalus eelarve kaudu.

2) Rahandusorganid saavad efektiivselt kontrollida iga üksiku ettevõtte tootmis-, realiseerimis- ja akumulatsioon-

niplaanide täitmist ja õigeaegselt abinõusid tarvitusele võtta ettevõtte töö parandamiseks.

Kuid miks ei ole siis täielikult üle mindud kasumieraldiste detsentraliseeritud maksmisele?

Sellele küsimusele võib vastata järgmiselt:

1) Üleminek tsentraliseeritud korralt detsentraliseeritud korrale nõuab rahandusalase kaadri teadmiste taseme tõstmist, nõuab neilt teatavate kogemuste omandamist. Järelikult üleminek kasumieraldiste maksmise tsentraliseeritud korralt detsentraliseeritud korrale kõikjal ühekorraga võiks tekitada tõsiseid raskusi rahandusorganite töös, nõrgendada nende kontrolli ettevõtete majandusliku tegevuse üle ja kahjustada riigieelarve huve. Sellepärast on järkjärguline üleminek igati õige.

2) Kõikides rahvamajandusharudes ei ole kõigi ettevõtete osas üleminek kasumieraldiste maksmise detsentraliseeritud korrale majanduslikult õige ja otstarbekas. Eelõeldu kehtib näiteks NSV Liidu Teedeministeeriumi ja Sideministeeriumi raudteede ja side põhitegevusest saadud kasumi kohta. Nimelt esineb Teedeministeeriumi süsteemis hulgaliselt isemajandavaid ettevõtteid, mis on omavahel väga tihedates majanduslikes sidemetes, kusjuures mitte igaks neist ei anna omaette terviklikku lõpetatud toodangut. Raudteede põhitegevusest saadav tulu luuakse mitme lüli koostöö tulemusena, kuid laekub ainult teatavas kindlas kohas (näit. transportikulud tasutakse ainult lähtejaamas, kuigi kauba transportimisest võib osa võtta mitu raudteed), seepärast toimub sissetulekute kujunemine ümberjaotamise kaudu.

Et raudteed moodustavad ühtse terviku, mis peab laitmatult teenima kogu riigi vajadusi, siis on vajalik ka raudtee keskorganitele laialdasemate võimaluste jätmine kasumi kasutamisel ja siseametkondliku kontrolli tugevdamisel. Sellepärast tuleb pidada kõigiti õigustatuks kasumieraldiste maksmist eelarvesse raudteede põhitegevuselt tsentraliseeritud korras. NSV Liidu Teedeministeeriumi kõik teised, raudteede põhitegevusega mitte seotud ettevõtted maksavad kasumieraldisi eelarvesse detsentraliseeritud korras.

Analoogiline on olukord ka NSV Liidu ja liiduvabariid-

kide sideministeeriumide ettevõtete osas.

Kui kasumieraldisi makstakse tsentraliseeritud korras, siis võivad harukondlikud koondised kasumieraldiste summad tasuta kas oma arvelduskontolt või anda korralduse alluvatele ettevõtetele teatava osa kasumieraldiste vahetuks tasumiseks.

Kasumieraldiste määrad.

Ettevõtete ja majandusorganisatsioonide kasum ning riigieelarvesse makstavate plaaniliste kasumieraldiste suurus määratakse kindlaks tulude ja kulude bilansiga.

Üldreeglina makstakse kasumieraldisi plaaniliselt kasumilt, kusjuures järgnevalt tehakse ümberarvutlused vastavalt faktilisele kasumile. Selline kasumieraldiste maksimise kord kiirendab vahendite laekumist riigieelarvesse ja väldib võimalust kasutada eelarvele kuuluvaid vahendeid plaaniväliselt. Kui kasumieraldisi võtta kohe faktiliselt kasumilt, siis sellisel juhul peaks ettevõtte või majandusorganisatsioon koguma vahendeid kasumieraldisteks arvelduskontole riigipangas või ette nägema nende kasutamise ettevõtte enda vajadusteks.

Kui ettevõtte või majandusorganisatsioon koguks vahendeid kasumieraldiste maksmiseks oma arvelduskontole, siis väheneksid riigipanga ressursid eelarveliste ürituste finantseerimiseks, sest vahendid laekuksid eelarvesse hilinemisega. Samal ajal muidugi saaks riigipank ettevõtte arvelduskontole kasumieraldiste maksmiseks kogutavaid vahendeid kasutada krediidiressursside suurendamiseks.

Kui aga ettevõtte või majandusorganisatsioon kasutaks kasumieraldiste maksmiseks vajalikke summasid enda vajadusteks (s.t. ei koguks neid), siis tuleks kasumieraldised möödunud kvartali eest tasuta järgmise kvartali kasumist. Kui aga mingil põhjusel järgmise kvartali kasum oleks väike, siis oleks ettevõtte või majandusorganisatsioon tõsistes rahalistes raskustes.

Arvestades eespool öeldut tuleb pidada kõige otstarbekamaks kasumieraldiste maksimist plaaniliselt kasumilt, teostades hiljem ümberarvutlused vastavalt tegelikule kasu-

mile.

Kuid erandina üldreeglist ei tasu mõned ettevõtted ja organisatsioonid kasumieraldisi mitte plaaniliselt kasumilt vaid faktiliselt kasumilt. Faktiliselt kasumilt tasuvad käibemaksu järgmised ettevõtted ja organisatsioonid:

1) selektsioonijaamad, kasvuhoonete-kasvulavade kombinaadid ja kõik teised liiduvabariigi kaubandusministeeriumi süsteemi trustidesse koondunud põllumajanduslikud ettevõtted, samuti riiklike ettevõtete, organisatsioonide ja asutuste põllumajanduslikud abimajandid;

2) põhikirjalised tööettevõtte korras töid teostavad ehitus-, ehitus- ja montaaži- ning remondi- ja ehitusorganisatsioonid;

3) NSV Liidu Väliskaubanduse Ministeeriumi ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu Majanduslike Välissidemete Riikliku Komitee eksport-importkoondised;

4) naftatööstuse tööettevõtte korras töid tegevad puurimiskontorid;

5) eelarveliste asutuste vajaduste rahuldamiseks nende asutuste juures loodud tööstuslikud abiettevõtted;

6) NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumi inkubaatori- jaamad ja katsemajandid;

7) teised ettevõtted ja majandusorganisatsioonid, mille suhtes NSV Liidu Ministrite Nõukogu on kehtestanud kasumieraldiste maksmise faktiliselt kasumilt.

Et kasumieraldised põhimõtteliselt kujutavad endast seda osa ettevõtte või majandusorganisatsiooni kasumist, mis tal jääb üle pärast oma vajaduste rahuldamist, siis järelikult mingit konstantset, kõigile ettevõtetele ühtset kasumieraldiste suurust kindlaks ei määrata ega saagi seda teha.

Belarvesse võetavate kasumieraldiste suurus sõltub iga ettevõtte või majandusorganisatsiooni kasumi suurusest ja tema vajadustest kulude tegemiseks kasumi arvelt. Mida suurem on ettevõtte kasum ja mida väiksemad on ettevõtte vajadused kasumi arvelt kulude tegemiseks, seda suuremad summad kuuluvad kasumieraldistena maksmisele riigieelarvesse.

Kuid kasumieraldisi võetakse mitte ainult nendelt ettevõtetelt, kellele esineb kasumi ülejääke, vaid ka nendelt ettevõtetelt ja majandusorganisatsioonidelt, kelle vajadused vahendite järele on võrdsed kasumiga või isegi ületavad kasumi suuruse. Neil juhtudel on kasumieraldiste võtmine kehtestatud vaid sellepärast, et tugevdada rahandusorganite kontrolli ettevõtete töö üle. Et neil juhtudel jääb kasumieraldiste võtmise tagajärjel ettevõtte käsutusse tema vajadustest vähem vahendeid, siis toimub vajaduste rahuldamine puudutulevas osas kas kõrgemalseisva majandusorgani või riigieelarve summade arvel.

Kõik ettevõtted ja majandusorganisatsioonid jaotatakse kasumieraldiste suuruse järgi kahte suurde rühma:

1) ettevõtted ja majandusorganisatsioonid, millel vahendite vajadus tulude ja kulude bilansi järgi ületab kasumi üldsumma;

2) ettevõtted ja majandusorganisatsioonid, millele kasum ületab nende tulude ja kulude bilanssides ettenähtud vahendite vajadused.

Neil juhtudel, kui ettevõtte või majandusorganisatsiooni kasumisumma tulude ja kulude bilansi järgi ei ületa kasumi arvel finantseeritavate kulutuste summat, arvutatakse eelarvesse kantavad kasumieraldised 10% suuruses aastaplaanis ettenähtud kasumi summast.

Kui ettevõtte ja majandusorganisatsioonide kasum ületab nende vajadused vahendite järele, siis võetakse eelarvesse ära kogu vabaks jääv vahendite summa. Kui aga see moodustab vähem kui 10% kasumist, siis võetakse kasumieraldisi eelarvesse ikkagi vähemalt 10% ulatuses, kusjuures puudutulev osa vahendeist tagastatakse ettevõttele või majandusorganisatsioonile riigieelarve kaudu.

Seega võetakse kasumieraldistena eelarvesse igal juhul vähemalt 10% kasumist, mida nimetatakse kontrollprotsendiks, sest sellises ulatuses kasumieraldiste võtmine peab tagama rahandusorganitele võimaluse efektiivselt kontrollida ettevõtete ja majandusorganisatsioonide tööd.

Kasumieraldiste võtmisel üksikutelt ettevõtetelt ja majandusorganisatsioonidelt esineb ka mõningaid erinevusi.

1) Riiklike ettevõtete ja organisatsioonide põllumajanduslikud abi-, õppe-, õppe- ja katse- ning eksperimentaalsed abimajandid, kaubandusministeeriumi kasvahoone- ja lavamajanduse kombineeritud ning trustidele allutatud põllumajandusettevõtted maksavad kasumieraldisi eelarvesse 50% suuruses kasumi summast.

2) Eelarveliste asutuste juures olevad põllumajanduslikud abimajandid maksavad eelarvesse vastavate eelarveliste asutuste erivahendite eelarvete järgi kulusid ületavate tulude summa.

3) NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumi süsteemi sovhoosidelt toimub kasumieraldiste võtmine NSV Liidu Rahandusministeeriumi erijuhendi alusel.

4) Riiklike Töehoiukassade ja Riikliku Krediidid Peavalitsus, liiduvabariigi riikliku kindlustuse organid, NSV Liidu Rahandusministeeriumi Väliskindlustuse Valitsus, NSV Liidu Riigipank ja NSV Liidu Üleliiduline Kapitälmahtuste Finantseerimise Pank maksavad kasumieraldisi eelarvesse nende põhikirjades ja põhimäärustes ettenähtud suuruses.

Kasumieraldiste maksmise detsentraliseeritud kord.

Kasumieraldiste maksmisel detsentraliseeritud korras on kasumieraldiste vahetuiks maksjaks eelarvesse riiklikud isemajandavad põhikirja alusel tegutsevad ettevõtted ja organisatsioonid.

Samuti on rahandusorganitel õigus kokkuleppel ministeeriumide, keskasutuste rahvamajandusnõukogude ja teiste organisatsioonidega teostada kasumieraldiste arveldusi trusti, koondise ja teiste organisatsioonide koosseisu kuuluvate isemajandavate ettevõtetega, millel on iseseisev bilanss ja arvelduskonto riigipangas.

Kasumi, eelarvesse makstavate kasumieraldiste ja liigsete käibevahendite arvel teostatavate maksete aastasummad koos kvartaalse jaotusega planeerivad ettevõtted ja majandusorganisatsioonid ise, kuid lõplikult määratakse nad kindlaks tulude ja kulude bilansside kinnitamisel ja tehakse ettevõtetele teatavaks järgmiselt:

1) NSV Liidu ja liiduvabariikide ministeeriumid, keskasutused ja rahvamajandusnõukogud teatavad kasumieraldiste suuruse peavalitsustele, valitsustele, koondistele, kombinatidele ning vahetult ministeeriumile, keskasutusele või rahvamajandusnõukogule alluvatele trustidele ja ettevõtetele pärast vastava eelarve kinnitamist.

Plaanis ettenähtud maksete jaotusest ülalnimetatud organisatsioonide vahel teatavad ministeeriumid, keskasutused ja rahvamajandusnõukogu vastavalt NSV Liidu või Eesti NSV Rahandusministeeriumi Riigitulude Valitsusele.

2) Ministeeriumide, keskasutuste ja rahvamajandusnõukogu peavalitsused, valitsused, koondised ja teised majandusorganisatsioonid teatavad kasumieraldiste suuruse kõigile neile alluvaile põhikirjalistele ettevõtetele ja organisatsioonidele. Teatamine toimub seejuures tähtajal, mis on ette nähtud ettevõtetele tulude ja kulude bilansside kinnitamiseks.

Senikaua kui aasta tulude ja kulude bilansid ei ole veel kinnitatud, teatab kõrgemalseisev organisatsioon kokkuleppel vastavate rahandusorganitega kasumi ja eelarvesse makstavate kasumieraldiste ligikaudse summa ettevõtetele ja majandusorganisatsioonidele ühe kvartali peale ette, hiljemalt 10 päeva enne kvartali algust, lähtudes vastuvõetud plaaniprojektist.

Selleks et kontrollida kasumieraldiste maksmist ja samuti ümberarvestuste tegemiseks peavad rajooni (linna) rahandusosakonnad teadma plaanilise kasumi ja kasumieraldiste summat, sest ilma nendeta on kontrollimine ja ümberarvestuste tegemine võimatu. Sellepärast saadavad ministeeriumid, keskasutused, rahvamajandusnõukogud, peavalitsused, valitsused ja teised majandusorganisatsioonid, üheaegselt alluvate ettevõtete tulude ja kulude bilansside kinnitamisega kohapealsetele rahandusosakondadele vormikohased väljavõtted ettevõtte tulude ja kulude bilansist.

Tulude ja kulude bilansside väljavõtetes näidatakse kasumisumma vähendatult elamu- ja kommunaalmajanduse ning töölistele ja teenistujatele kütuse realiseerimise plaani-

liste kahjumite summa ning jäätmetest valmistatud laiatarbekaupade realiseerimisest saadava kasumi ja põllumajanduslike abimajandite kasumi summa võrra, sest eespool loetletud kahjumite katmine toimub ettevõtte kasumi arvel ning jäätmetest valmistatud laiatarbekaupade realiseerimisest ja põllumajanduslikest abimajanditest saadud kasum kuulub jaotamisele erikorras.

Ettevõtete ja organisatsioonide kohta, kes maksavad kasumieraldisi eelarvesse tegelikult kasumilt, näidatakse rajooni (linna) rahandusosakonnale saadetavates tulude ja kulude bilansside väljavõtetes eelarvesse makstavad kasumieraldised koos üleminevate maksetega. Teiste sõnadega: plaanis kvartaliks ettenähtud maksete summaga liidetakse kasumisumma, mis oli jäänud ettevõtte käsutusse kuni eelarvesse maksmise tähtaja saabumiseni ja mida arvestatakse tulude ja kulude bilansi kuludeosas eri kirjes.

Koondregistrid ettevõtetele saadetud tulude ja kulude bilansside väljavõtete kohta esitavad ministriumid, rahvamajandusnõukogud, peavalitsused, valitsused jne. vastavalt alluvusele kas NSV Liidu või Eesti NSV Rahandusministeeriumile.

Juhtudel, kui ministriumid, keskasutused, rahvamajandusnõukogud, peavalitsused, valitsused ja teised majandusorganisatsioonid muudavad kasumi ja kasumieraldiste plaani, teevad nad muudatused teatavaks vastavatele rahandusorganitele väljavõtete saatmise teel tulude ja kulude bilanssidest eespool tähendatud üldises korras.

Kuid põhikirjaline majandusorganisatsioon võib summade eelarvesse maksmise korralduse anda ka oma allettevõtetele, mis asuvad vabariigi mõnes teises rajoonis. Sel juhul on eriti oluline, et rahandusorganid kontrolliksid kasumieraldiste õiget ja õigeaegset laekumist eelarvesse.

Sellepärast peab neljel juhtudel majandusorganisatsioon, andnud oma allettevõtetele korralduse kasumieraldiste maksmiseks, saatma kohalikule rajooni (linna) rahandusosakonnale ülesande ära kirja maksete eelarvesse laekumise kontrollimiseks. Ettevõtetele saadetava korralduse ära kirja peab majandusorganisatsioon saatma aga kohalikule rajooni (linna) rahandusosakonnale.

Allettevõtte asukohas olev rahandusosakond peab saama korralduse kättesaamise kohta vastava teate majandusorganisatsiooni asukohas olevale rahandusosakonnale, et vältida seega kasumieraldiste võtmata jätmist või kahekordset võtmist. Kinnitusteate saanud rahandusosakond teeb korralduste registrisse märkuse maksete arvelevõtmise kohta rahandusorganis. Kinnitusteate mittesaamisel saadab rajooni (linna) rahandusosakond ettevõtte-maksja asukohas olevale rahandusosakonnale vormikohase kontrollimiskorralduse.

Makste vähendamisest põhikirja alusel tegutsevale organisatsioonile alluvate ettevõtete osas saadavad rajooni (linna) rahandusosakonnad nende ettevõtete asukohas olevatele rahandusosakondadele sellekohased teated põhikirjalise organisatsiooni poolt esitatavate andmete alusel. Mingid muud korraldused peale põhikirjalise organisatsiooni-ga arvleva rahandusorgani teatise ei või olla eelarvesse laekuvate maksete vähendamise aluseks.

Kasumieraldiste maksmise tsentrali- seeritud kord.

Kasumieraldiste maksmise tsentraliseeritud korra puhul toimuvad arveldused eelarvega järgmiselt.

Liidulise ja vabariikliku alluvusega ministeeriumid ja keskasutused ning rahvamajandusnõukogud teevad kasumieraldiste suuruse tulude ja kulude bilansside kinnitamisel teatavaks alluvatele peavalitsustele, valitsustele ja koondistele ning vahetult ministeeriumile, keskasutusele või rahvamajandusnõukogule alluvatele trustidele ja üksikettevõtetele, näidates ära maksete aastasumma ning selle kvartaalse jaotuse.

Üneaegselt sellega teatavad liidulise ja vabariikliku alluvusega ministeeriumid ja keskasutused ning rahvamajandusnõukogud vastavalt NSV Liidu või liiduvabariigi rahandusministeeriumile peavalitsuste, valitsuste, koondiste ning detsentraliseeritud korrale üle viimata trustide ja autonoomsete ettevõtete lõikes andmed aastaplaanis ettenähtud kasumieraldiste summade kohta kvartaalse jaotusega.

Kasumieraldiste arveldusi eelarvega teostavad minis-

teeriumide ja keskasutuste peavalitsused, valitsused, koon-
dised ja kombinaadid, NSV Liidu Ministrite Nõukogu või lii-
duvabariikide ministrite nõukogude juures olevad peavalit-
sused, rahvamajandusnõukogu valitsused, trustid ja majandus-
organisatsioonid, liiduvabariikide ministrite nõukogude ja
tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteede juures asuvad
isemajandavad valitsused vahetult tööraha saadikute nõuko-
gude täitevkomiteedele ja nende valitsustele alluvad kombi-
naadid ja trustid, lähtudes kõigi neile alluvate ettevõtete
ja majandusorganisatsioonide kasumisummast.

Kuid kasumieraldiste ülekanmist eelarvesse ei tarvit-
se eespool nimetatud organid teha vahetult oma arvelduskon-
tolt, vaid nad võivad kokkuleppel rahandusorganitega anda
oma alluvatele ettevõtetele või majandusorganisatsioonidele
korralduse kasumieraldiste ülekanmise kohta. Selline kor-
raldus antakse kindla vormi kohaselt, milles näidatakse ära
nii ülekanntavate kasumieraldiste aastasumma kui ka selle
jaotus üksikute kvartalite ja maksetähtaegade järgi. Korral-
dus koostatakse kolmes eksemplaris, millest üks jääb korral-
duse teinud organile, teine saadetakse vastavale ettevõttele
või majandusorganisatsioonile ning kolmas vastavale rahandus-
organile.

Peavalitsuste, valitsuste ja teiste majandusorganisat-
sioonide juhatajad ja pearaamatupidajad vastutavad täieli-
kult nende poolt antud korraldustes näidatud summade õigsu-
se eest.

Pärast kasumieraldiste ülekanmise korralduste saat-
mist alluvatele ettevõtetele ja majandusorganisatsioonide-
le on kõrgemalseisvad majandusorganisatsioonid kohustatud
rahandusorganeile kontrollimiseks esitama vormikohase mak-
sekorralduste koondregistri.

Koondregistri esitavad:

- 1) ministriumide ja keskasutuste peavalitsused, va-
litsused, koondised, kombinaadid ja trustid
- a) Liidu eelarvesse laekuvate maksete osas - NSV Lii-
du Rahandusministeeriumile,
- b) vabariiklikku eelarvesse laekuvate maksete osas -
liiduvabariigi rahandusministeeriumile;

2) rahvamajandusnõukogu valitsused ja teised majandusorganisatsioonid vabariiklikku eelarvesse laekuvate maksete osas - liiduvabariigi rahandusministeeriumile, kui liiduvabariigis on üks rahvamajandusnõukogu.

Majandusorganisatsioonid (valitsused, kombinaadid, trustid, kontorid), kes saavad kõrgemal seisvatelt organisatsioonidelt kasumieraldiste eelarvesse maksmise korraldused ja jaotavad need maksed oma allettevõtete vahel, saavad maksekorralduse ära kirjad Eesti NSV Rahandusministeeriumile, kui neile alluv ettevõtte asub Eesti NSV territooriumil, nemad ise aga mõne teise liiduvabariigi territooriumil.

Kui majandusorganisatsioon (valitsus, kombinat, trust, kontor) asub Eesti NSV-s ja jaotab saadud kasumieraldiste maksmise kohustuse oma allettevõtete vahel, siis saadab ta maksekorralduse ära kirja selle rajooni või linna rahandusosakonnale, kus ettevõtte asub.

Kasumieraldiste koondregister saadetakse vastava liiduvabariigi rahandusministeeriumile.

Kui aga kõrgemalseisva organisatsiooni korraldusel kasumieraldisi maksev ettevõtte asub vabariigi piires, peab liiduvabariigi rahandusministeerium andma ettevõtte asukohas olevale rajooni rahandusosakonnale vormikohase korralduse kontrollida maksete eelarvesse laekumist.

Ministeeriumid, keskasutused, riiklikud komiteed, rahvamajandusnõukogud, nende peavalitsused, valitsused, koondised ja trustid ning tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteede osakonnad ja neile alluvad organisatsioonid on kasumieraldiste maksekorralduste laialisaatmisel kohustatud plaani suurendamise korral ja ümberarvutluste puhul tagama, et ettevõtteid-maksjad ja nende asukohas olevad rahandusorganid saaksid nimetatud korraldused kätte hiljemalt 5 päeva enne esimest maksetähtaega.

Vabariikliku alluvusega linnade linnalise alluvusega majandusorganisatsioonide ja ettevõtete plaaniliselt kasumilt makstakse eraldisi eelarvesse järgmises korras.

Kooskõlas kinnitatud eelarvega annavad linna tööraha saadikute nõukogude täitevkomitee osakonnad ja valitsused 5 päeva jooksul oma allorganisatsioonidele ja -ettevõtete-

le (trustidele, konteritele, ettevõtetele) korraldused kasumieraldiste eelarvesse maksmiseks nii kogu aasta kohta tervikuna kui ka üksikute kvartalite ja maksetähtaegade järgi.

Kui kasumieraldiste eelarvesse maksmise korralduse saanud organisatsioon teeb maksmise ülesandeks oma allettevõtetele, on ta kohustatud nendele ettevõtetele andma vastavad korraldused, saates samaaegselt korralduste ära kirjad ettevõtete asukohas olevatele linnarajooni rahandusosakonda.

Allettevõtetele ja -organisatsioonidele saadetud maksekorralduste koendregistri peab organisatsioon esitama linna rahandusosakonnale.

Kõigil neil juhtudel, kui liidulise või vabariikliku alluvusega ametkondade tulude ja kulude bilansside kinnitamine või vabariikliku alluvusega linnade eelarvete vastuvõtmine toimub pärast eelarveaasta algust, antakse korraldused kasumieraldiste maksmiseks eelarvesse majandusorganisatsioonidele ja neile alluvatele ettevõtetele kvartaliks, lähtudes tulude ja kulude bilansside ning eelarve projektides ettenähtud summadest.

Kui pärast tulude ja kulude bilansside kinnitamist eelarvesse makstavate kasumieraldiste summat suurendatakse seoses tootmise mahu, teodangu nomenklatuuri või sortimendi muutumisega, siis tehakse täiendavalt eelarvesse maksmisele kuuluvad summad teatavaks samas korras nagu esialgse plaani puhulgi.

Kui kasumieraldiste plaani vähendatakse, siis ministeeriumid, ametkonnad, rahvamajandusnõukogud ja teised majandusorganisatsioonid vähendavad ka oma allettevõtete ja -organisatsioonide maksete suurust. Maksete vähendamist teatavad ülalmainitud organisatsioonid

1) Liidu eelarvesse kuuluvate maksete osas NSV Liidu Rahandusministeeriumile,

2) vabariiklikesse eelarvetesse kuuluvate maksete osas liiduvabariigi rahandusministeeriumile.

Rahandusministeeriumid omakorda annavad maksete vähendamise korraldused ettevõtete-maksjate asukohas olevatele rahandusorganitele.

Mingid muud korraldused peale kõrgemalseisva rahandusorgani teatise ei või rahandusorganile olla eelarvesse laekuvate maksete varem kindlaksmääratud summade vähendamise aluseks. Selline kord kasumieraldiste maksete vähendamisel on tingitud sellest, et vältida igasugust põhjendamatu kasumieraldiste vähendamist üksikute majandusorganisatsioonide poolt. Samuti on selline kord tingitud sellest, et eelarvet täidavad vahetult rahandusorganid.

Kasumieraldiste arvutamine ja maksimine. Kasumieraldiste maksjate aruanded rahandusorganile.

Kasumieraldisi arvutavad ja maksavad kasumieraldiste maksjad ise.

Kasumieraldiste eelarvesse maksmise kas detsentraliseeritud või tsentraliseeritud korras määravad kindlaks:

- 1) NSV Liidu Rahandusministeerium kooskõlastatult vastavate NSV Liidu ministeeriumide ja keskasutustega - liidulise alluvusega ettevõtetele ja majandusorganisatsioonidele.
- 2) liiduvabariigi rahandusministeerium kooskõlastatult vastavate vabariiklike ministeeriumide ja organisatsioonidega ning rahvamajandusnõukogudega - vabariikliku alluvusega ja rahvamajandusnõukogude ettevõtetele ja majandusorganisatsioonidele.

Kasumieraldiste plaanilised maksed eelarvesse tulude ja kulude bilanssides ettenähtud suuruses makstakse järgmistel tähtaegadel:

- 1) kvartali esimese kuu 15. ja 27. kuupäeval makstakse kummalgi 15% kvartali kasumieraldiste summast.
- 2) kvartali teise ja kolmanda kuu 15. ja 27. kuupäeval makstakse iga kord 17,5% kvartali kasumieraldiste summast.

Kui maksete plaani suurendatakse pärast üksikute tasumistähtaegade möödumist, siis liidetakse täiendavalt arvu- tatud maksetest möödalinud tähtaegadele langev osa eelseisva tähtaja maksega.

Maksete plaani vähendamise korral pärast üksikute tasumistähtaegade möödumist kantakse möödalinud tähtaegadele langev vähendussumma eelseisva tähtaja makse arvele.

Kui ettevõtete ja organisatsioonide plaaniliste maksete summad muudeti pärast seda, kui maksuarvutlused tegeliku kasumi järgi olid juba tehtud, täpsustatakse maksuarvutus muudetud plaaniliste maksete summast lähtudes. Neil juhtudel suurendatakse või vähendatakse järjekordseid makseid täpsustatud ümberarvutlustest tulenevate summade võrra.

Kuid üksikutes rahvamajandusharudes esineb ka teistsuguseid tähtaegu plaaniliste kasumieraldiste maksmiseks. Näiteks maksab teedeministeerium raudteede põhitegevusest kasumieraldisi iga kuu 5., 11., 17., 23. ja 29. kuupäeval võrdsetes osades, lähtudes tulude ja kulude bilansis ettenähtud summadest.

Sideministeeriumid maksavad põhitegevuse kasumieraldisi eelarvesse vahetult oma kontodelt iga kuu võrdsetes osades hiljemalt jooksva kuu 27. kuupäeval, lähtudes tulude ja kulude bilansis ettenähtud maksete kvartaliummast.

Riiklike Tööhoiukassade ja Riikliku Krediidi Peavalitsus, liiduvabariikide riikliku kindlustuse organid, NSV Liidu Riigipank ja NSV Liidu Üleliiduline Kapitaaļmahutuste Finantseerimise Pank kannavad kasumieraldised eelarvesse hiljemalt iga kuu 27. kuupäeval järgmises suuruses: kvartali esimesel kuul 30%, teisel ja kolmandal kuul 35% finantsplaanis ettenähtud kvartaliummast.

Kindlaksmääratud tähtajaks eelarvesse tasumata maksed nõutakse rahandusorganite poolt sisse vastuvaidlematus korras, kusjuures iga viivitatud päeva eest võetakse viivist 0,05%.

Ülemäärane või ebaõigesti laekunud kasumieraldiste summad tagastatakse maksjaile rahandusorganite poolt.

Detsentraliseeritud kasumieraldiste arvelduste puhul tagastavad rohkem makstud summad vahetult need rajooni (linna)rahandusosakonnad, kes kontrollivad maksete arvutamist ja eelarvesse laekumist. Seejuures tuleb rohkem makstud summad tagastada hiljemalt 5 päeva jooksul, arvates maksjatelt tagasisaamiseks esitatud avalduse saamise päevast.

Tsentraliseeritud arvelduste korra puhul toimub roh-

kem makstu tagastamine liidueelarvest NSV Liidu Rahandusministeeriumi loal, vabariiklikust eelarvest liiduvabariigi rahandusministeeriumi loal ja kohalikest eelarvetest vastavate rahandusorganite loal.

Et kasumieraldiste õige arvutamise ja õigeaegse tasumise kontrollimine on pandud rahandusorganeile, siis on kõik kasumieraldiste maksjad kohustatud esitama rahandusorganitele kindlatel tähtaegadel ja kindla vormi kohased aruanded.

Kõik detsentraliseeritud korras kasumieraldisi tasuvad ettevõtted ja majandusorganisatsioonid on kohustatud esitama kindlaksmääratud tähtaegadel oma asukohas olevale rajooni (linna) rahandusosakonnale raamatupidamise kvartali- ja aastaaruanded ning -bilansid aruandeperioodi eest. Samuti esitavad nad eelarvesse laekuvate maksete kuu-, kvartali- ja aastaaruatlused, mis on koostatud kasvavas kokkuvõttes aasta algusest peale.

Seejuures esitatakse eespool nimetatud aruanded ja bilansid rahandusorganeile kõigi ettevõtete poolt, sõltumata sellest, kas nad maksavad kasumieraldisi plaaniliselt või faktiliselt kasumilt.

Kõik tsentraliseeritud korras kasumieraldisi maksvad majandusorganisatsioonid peavad selleks ettenähtud tähtaegadel esitama raamatupidamise koondaruanded ja -bilansid neile rahandusorganeile, kes kontrollivad kasumieraldiste eelarvesse laekumist. Koondaruannete ja -bilansside alusel tehakse kindlaks tegeliku kasumi summa ja koostatakse kasumieraldiste kuu-, kvartali- ja aasta-üंबरaruatlused.

Raamatupidamisaruannete ja -bilansside rahandusorganitele esitamata jätmise või mitteõigeaegse esitamise eest võib rahandusorgani juhataja määrata kasumieraldiste maksjale trahvi kuni 1000 rbl.

Kasumieraldiste üंबरaruatlused.

Kasumieraldiste suurus plaanilisest kasumist määratakse kindlaks kinnitatud tulude ja kulude bilansside alusel. Kuid ettevõtte faktiline kasum ei kujune peagu kunagi täpselt vastavaks plaanilisele kasumile, vaid on kas väikem

või suurea.

Isemajandamise kindlustamiseks on vajalik, et ettevõtetelt ei võetaks liigselt vahendeid ära, kuid samuti, et ettevõtte käsutusse ei jääks liigselt vahendeid. Selleks et vältida ettevõtte või majandusorganisatsiooni peolt kasumieraldiste vähem või rohkem maksmist, võrreldes ettevõtte faktilise kasumiga, ning samuti selleks et kindlustada eelarve ja majandusorganisatsioonide vahelisi õigeid suhteid, on kehtestatud kasumieraldiste kuu-, kvartali- ja aasta ümberarvutlused vastavalt faktilisele kasumile. Nimelt võrreldakse faktilisest kasumist lähtudes arvutatud kasumieraldiste suurust plaanilisest kasumist lähtudes makstud kasumieraldistega ning tehakse sel teel kindlaks summa, mis ettevõttel või majandusorganisatsioonil tuleb kasumieraldistena juurde maksta või mis ta on tegelikult rohkem maksnud. Rohkem makstud summa arvatakse järgmiste maksete katteks või tagastatakse ettevõttele tema taotlusel.

Ettevõtte või majandusorganisatsiooni kuu, kvartali ja aasta faktiline kasum määratakse kindlaks raamatupidamisaruannete ja bilansside andmete alusel. Seejuures teevad ümberarvutusi kasumieraldiste maksjad ise.

Kuu-ümberarvutluste tegemisel lähtutakse kasumisummast, mis on saadud aasta algusest peale, s.o. kasvavas kokkuvõttes ehk kumulatiivselt. Näit. ümberarvutluste tegemisel veebruarikuu eest võetakse faktiline kasum kasvavas kokkuvõttes jaanuari- ja veebruarikuu eest. Ümberarvutluste tegemisel aprillikuu eest võetakse kasum jällegi kasvavas kokkuvõttes jaanuarist aprillini.

Kasvavas kokkuvõttes, arvates aasta algusest, tehakse ka kvartali-ümberarvutlused. Näit. II kvartali ümberarvutluste tegemisel võetakse tegelik kasum, mis on saadud jaanuarist juunini (incl.).

Kuid ümberarvutluste tegemisel tuleb arvestada seda, et faktiline kasum võib olla kas plaani piires või koosneda plaanilisest ja üleplaanilisest kasumist. Eraldiste suurus ja ümberarvutluste tegemise kord plaani piires oleva kasumisumma ja üleplaanilise kasumi osas on erinev.

Ümberarvutlused plaani piires oleva kasumisumma osas

tehakse vastavalt eraldamisprotsendile. Eraldamisprotsent saadakse tulude ja kulude bilansis ettenähtud kasumieraldiste summa jagamisel plaanilise kasumi summaga ning korrutamisel sajaga. Seega tehakse ümberarvutlusi plaanilise kasumi piires kasumieraldiste ja plaanilise kasumi protsendilise suhte alusel.

Kasumiplaani mittetäitmine või ületamine ja plaanilise kasumi arvel teostatavate mitmesuguste eraldiste (näit. eraldised ettevõttefondi, eraldised teiste majandusorganite kasuks jne.) alatäitmine või ületamine ei ole aluseks eelarvesse makstavate kasumieraldiste eraldamisprotsendi muutmiseks. Kindla eraldamisprotsendi rakendamine on olulise tähtsusega, sest see loob ettevõtete materiaalse huvitatuse kasumiplaanide täitmise ja ületamise vastu.

Et kuu-ümberarvutlusi tehakse kasvavas kokkuvõttes aasta algusest arvates, siis ümberarvutlustes võetakse plaaniline kasum ja plaanilised maksed plaanilise protsendi kindlakstegemisel arvesse järgmistes suurustes:

1) jaanuarikuu ümberarvutluses - 30% ulatuses I kvartali plaanis ettenähtud kasumisummast ja eelarvesse kuuluvate maksete summast;

veebruarikuu ümberarvutluses (aja eest aasta algusest peale) - 65% samadest summadest;

I kvartali ümberarvutluses - I kvartali plaanis ettenähtud kasumisumma ja eelarvesse kantavate maksete summad;

2) aprillikuu ümberarvutluses - I kvartali plaanis ettenähtud kasumisumma ja eelarvesse kuuluvate maksete summad pluss 30% II kvartali kasumisummast ja eelarvesse kuuluvate maksete plaanilisest summast;

maikuu ümberarvutluses - I kvartali plaanis ettenähtud kasumisumma ja eelarvesse kuuluvate maksete summad pluss 65% II kvartali kasumisummast ja eelarvesse kuuluvate maksete plaanilisest summast;

I poolaasta ümberarvutluses - I poolaasta plaanis (I ja II kvartal) ettenähtud kasumisumma ja eelarvesse kuuluvate maksete summad;

3) juulikuu ümberarvutluses - I poolaasta plaanis ettenähtud kasumisumma ja eelarvesse kuuluvate maksete summad

pluss 30% III kvartali kasumisummast ja eelarvesse kuuluvate maksete plaanilisest summast;

augustikuu ümberarvutluses - I poolaasta plaanis ettenähtud kasumisumma ja eelarvesse kuuluvate maksete summa;

9 kuu ümberarvutus - 9 kuu plaanis ettenähtud kasumisumma ja eelarvesse kuuluvate maksete plaanised summad;

4) oktoobrikuu ümberarvutluses - 9 kuu plaanis ettenähtud kasumisumma ja eelarvesse kuuluvate maksete summad pluss 30% IV kvartali kasumisummast ja eelarvesse kuuluvate maksete plaanilisest summast;

novembrikuu ümberarvutluses - 9 kuu plaanis ettenähtud kasumisumma ja eelarvesse kuuluvate maksete summad ning 65% IV kvartali kasumisummast ja eelarvesse kuuluvate maksete plaanilisest summast;

detsembrikuu ümberarvutluses - vastava aasta plaanis ettenähtud kasumisumma ja eelarvesse kuuluvate maksete summad.

Seega eraldi kuu-ümberarvutlusi ei tehta märtsi-, juuni-, septembri- ja detsembrikuu eest, sest ümberarvutus neil kuudel toimub vastavalt I kvartali, poolaasta, 9 kuu või aasta eest, mis kattub kvartali või aasta ümberarvutlusega.

Nendel ettevõtetel ja majandusorganisatsioonidel, kes seoses nende tegevuse hooajalisusega maksavad iga kuu kasumieraldisi eelarvesse teistsuguses suuruses, kui see on üldiselt ette nähtud, võetakse plaaniline kasum kuu ümberarvutlustes arvesse protsendiga, mis on NSV Liidu Rahandusministeeriumi ja liiduvabariikide rahandusministeeriumide poolt kooskõlastatud vastavate ministeeriumide, keskasutuste ja rahvamajandusnõukogudega.

Nendel ettevõtetel ja organisatsioonidel, kes maksavad kasumieraldisi faktiliselt saadud kasumist lähtudes, määratakse eraldamisprotsent kindlaks kvartali-, poole aasta, 9 kuu ja aastaplaanis ettenähtud eelarveliste maksete summa ja vastavaks perioodiks ettenähtud plaanilise kasumi summa suhtena. Seejuures liidetakse kvartali-, poole aasta, 9 kuu ja aastaplaanis ettenähtud eelarveliste maksete summaga kasumisumma, mis oli jäänud ettevõtte käsutusse kuni

selle eelarvesse maksmise tähtaegade saabumiseni ning mis arvestatakse tulude ja kulude bilansi kuludeosas eri kirjena.

Kui ettevõtete ja majandusorganisatsioonide poolt tehtud ümberarvutluste tulemusena selgub, et ettevõtte või majandusorganisatsioon peab eelarvesse maksma täiendavaid eraldisi, siis kantakse need eelarvesse üle kasumieraldiste maksjate poolt järgmistel tähtaegadel:

1) kuu- ja kvartali-ümberarvutluste puhul - 5 päeva jooksul, arvates päevast, mis on määratud ettevõttele raamatupidamisaruande ja bilansi esitamiseks rahandusorganeile. Seejuures peavad kasumieraldiste maksjad tasuma täiendavad summad ise, ootamata rahandusorganilt teate saamist ümberarvutluste tulemuse kohta.

Kui kasumieraldiste-alased arveldused eelarvega toimuvad peavalitsuse, valitsuse, koondise või trusti kaudu, siis tuleb täiendavad summad kanda eelarvesse 10 päeva jooksul, arvates raamatupidamisaruande ja bilansi rahandusorganeile esitamise tähtajast.

2) aasta-ümberarvutluste puhul tasutakse täiendavad kasumieraldiste summad eelarvesse tähtaegadel, mille on kehtestanud rahandusorgan kooskõlas ministeeriumide, rahvamajandusnõukogude, peavalitsuste ja teiste organisatsioonide ning ettevõtetega. Kuid see tähtaeg ei või olla määratud hiljemaks kui aruandeaastale järgneva aasta 15. augustiks.

Selline küllaltki pikk tähtaeg aasta-ümberarvutluste teostamiseks on kehtestatud sellepärast, et võimaldada majandusorganisatsioonidel lõplikult kindlaks määrata möödunud aasta töötulemused, jaotada kasum vastavalt kehtivale seadusandlusele ja teostada arveldused eelarvega.

Eraldamised üleplaanelisest kasumist.

Tootmise hea organiseerimise puhul võib ettevõtte saada üleplaanelist kasumit. Üleplaanelise kasumi suurus määratakse kindlaks raamatupidamisaruande ja bilansi järgi saadud kasumisumma ja vastavaks perioodiks plaaniga ettenähtud kasumisumma vahena.

Kuid plaanilise kahjumiga töötaval ettevõttel võib mitmesugustel põhjustel tekkida ka üleplaanilisi kahjumeid. Üleplaaniliste kahjumite suurus määratakse kindlaks raamatupidamisaruande ja bilansi järgi väljatoodud kahjumisumma ja plaaniga samaks perioodiks ettenähtud kahjumisumma vahena.

Et Nõukogude riik ja kogu sotsialistlik ühiskond on huvitatud ettevõtete akumulatsiooni suurendamisest ja kahjumite vähendamisest, siis tuleb järelikult ettevõttele luua ka vastavad materiaalsed stiimulid kasumiplaani ületamiseks ja kahjumite vähendamiseks. Sellepärast näebki kehativ seadusandlus ette eri korra üleplaanilise kasumi ja kahjumite üleplaanilisest vähendamisest saadud summade kasutamiseks.

Majandusorganisatsioonide, kelle koosseisu kuuluvad põhikirjalised ettevõtted, üleplaanilise kasumi ja üleplaanilise kahjumi kindlakstegemisel suurendatakse plaani piires saadud kasumi summat üleplaaniliste kahjumite summa võrra. Selline üleplaanilise kasumi ja üleplaaniliste kahjumite arvestamise kord ümberarvestuste tegemisel võimaldab peavalitsustel ja rahandusorganeil saada selge ettekujutuse, kuidas täidavad kasumiplaani üksikud ettevõtted, ja vastavalt sellele võtta tarvitusele abinõusid nende ettevõtete finantsmajanduslikus tegevuses esinevate puuduste kõrvaldamiseks.

Kui peavalitsus tervikuna töötab plaanilise kahjumiga, siis temalt kasumieraldisi eelarvesse ei planeerita, kuigi tema koosseisus on üksikud kasumiga töötavad ettevõtted. Kasumieraldisi eelarvesse makstakse ainult üksikute ettevõtete poolt saadud faktiliselt kasumilt ja protsentides, mis on kehtestatud eraldamiseks üleplaanilisest kasumist. Kokkuhoidu, mis on saadud peavalitsuste ettevõtelt, mis töötavad plaanilise kahjumiga, ümberarvutlustel üleplaanilisele kasumile ei lisata. Kui aga plaanilise kahjumiga töötav ettevõtte saab aruande järgi kasumit, siis võetakse kasumieraldisi faktiliselt saadud kasumilt, arvestamata sellele juurde kokkuhoiuse summasid.

Kasumieraldiste ümberarvutus peavalitsuse kohta tehak-

se järgmiselt: Bilansilist kasumisummat suurendatakse üleplaaniilise kahjumi summa võrra. Sellest summast, millest on maha arvatud üleplaaniiline kasum, makstakse kasumieraldisi plaaniilise eraldamisprotsendi alusel. Saadud kasumieraldiste summale lisatakse 50% üleplaaniilisest kasumist, millest on maha arvatud ettenähtud eraldised (näit. eraldised üleliidulise sotsialistliku võistluse preemiateks, eraldised ettevõttefondi jne.).

Kasumieraldiste ümberarvutluste tegemisel lülitatakse üldisest kasumisummast välja summad, mis on saadud halduskulude kokkuhoiust, jäätmetest valmistatud laiatarbekaupade realiseerimisest saadud kasum ning saadud trahvisummade see osa, mis ületab makstud trahvisummad. Viimast rakendatakse ainult nende majandusorganisatsioonide suhtes, mis kannavad eelarvesse saadud trahvide ja makstud trahvide vahe. Ettevõtete käsutusse jääv 25% trahvisummadest lisatakse aasta-ümberarvutlustel juurdearvutatud kasumieraldiste summale ja kantakse ettenähtud tähtaegadel eelarvesse.

Kuu- ja kvartali-ümberarvutluste puhul lülitatakse üleplaaniilisest kasumist välja üleliidulise sotsialistliku võistluse preemiad summades, mis on arvutatud raamatupidamisaruannete ja bilansside järgi. Aasta-ümberarvutlusele aga lülitatakse üleliidulise sotsialistliku võistluse preemiad üleplaaniilisest kasumist välja summast, mis on arvutatud jooksva aasta 9 kuu eest, lülitades selle hulka kinnitatud summad IV kvartali tulemuste järgi. Kvartali- ja aasta-ümberarvutluste teostamisel saadud kasumit vastavalt suurendatakse või vähendatakse vahe võrra ettenähtud korras ettevõttefondi eraldatud summade ning tulude ja kulude bilansis ettenähtud plaaniiliste summade vahel.

Ettevõttefondi plaani piirides I kvartali eest kasumieraldiste ümberarvutluse tegemisel arvesse ei võeta. Ümberarvutluste tegemisel I poolaasta eest arvestatakse ettevõttefondi summades, mis on ette nähtud II kvartali tulude ja kulude bilansis. 9 kuu ümberarvutluste tegemisel arvestatakse ettevõttefondi II ja III kvartali tulude ja kulude bilanssides ettenähtud summades ning aasta-ümberarvutluste tegemisel - aruandeaasta II, III ja IV kvartali ning järg-

neva aasta I kvartali tulude ja kulude bilanssides ettenähtud summades.

Ettevõttefond I kvartali eest nähakse ette tulude ja kulude bilanssides möödunud aasta arvutluste alusel ja võetakse arvesse aasta ümberarvutluste tegemisel. Sellepärast kvartali-ümberarvutlustel ettevõttefondi summat ei arvestata, sest vastasel juhul suurendataks jooksva kvartali või poolaasta kasumit alusetult selle fondi summa võrra möödunud aasta arvutluste alusel.

Kasumieraldiste ümberarvutluste tegemisel tuleb silmas pidada, et kui üksikud isemajandavad, iseseisval bilansil olevad ettevõtted, mis kuuluvad põhikirjalise organisatsiooni koosseisu, teostasid eraldamisi ettevõttefondi, elamuehituseks ja üleliidulise sotsialistliku võistluse preemiatega, siis ümberarvutluste tegemisel need summad liigitatakse välja nende isemajandavate ettevõtete poolt saadud üleplaaniisest kasumist. Järelikult tuleb vajalikel juhtudel üleliidulise sotsialistliku võistluse preemiad, eraldised ettevõttefondi ja eraldised elamuehituseks välja liigitada põhikirjalise organisatsiooni kasumi üldsummast, sõltumata sellest, kas põhikirjalisel organisatsioonil tervikuna on üleplaaniisest kasumit või mitte.

Kasumieraldiste kvartali- ja aasta-ümberarvutluste teostamisel vähendatakse üleplaaniisest kasumi (kokkuhoiu) summat järgmiste summade võrra:

1) Uue tehnika juurutamiseks, tootmise mehhaniseerimiseks ja tootmistehnoloogia parandamiseks, tootmisprotsesside ratsionaliseerimiseks ja intensiivistamiseks ning laiatarbekaupade tootmise laiendamiseks saadud pangalaenude tagasimaksed saadud säästu piires. Neil juhtudel, kui laenu kustutamine läheb üle järgmisse aastasse ja vastavad summad laenu kustutamiseks on ette nähtud tulude ja kulude bilansis, kuulub kvartali- ja aasta-ümberarvutlustes üleplaaniisest kasumist mahaarvamisele eelmisest aastast ületunud krediidist jooksva aastal tegelikult tagasimaksitud summa ning tulude ja kulude bilansis selleks otstarbeks ettenähtud summa vahe.

Kui möödunud aastal saadud laenude tagastamiseks kulu-

tatud summa osutus väiksemaks laenuvõlgnevuse tasumiseks jooksval aastal tulude ja kulude bilansis ettenähtud sum-
mast, siis võetakse nende vahe kvartali- ja aasta-üंबर-
arvutluste põhjal täielikult ära eelarve tuludesse. Selle
summa võrra suurendatakse tegelikult kasumilt eelarvesse
makstavaid eraldisi. Kuid maksed eelarvesse tegelikult ka-
sumilt ei või ületada ettevõtte tegeliku kasumi summat
kvartali või aasta kohta.

2) Summad, mis on suunatud elektriseadmete võimsuse
koefitsiendi suurendamiseks ja elektrimajanduse ratsiona-
liseerimise abinõudeks.

3) Kulutused, mis teostatakse NSV Liidu Valitsuse eri-
määruste alusel üleplaaniisest kasumist.

Üleplaaniisest kasumist eelarvesse eraldamise määrad
kehtestab NSV Liidu Valitsus sõltuvalt ettevõtete alluvu-
sest.

1) Liidulise alluvusega, samuti rahvamajandusnõukogu-
le alluvad ettevõtted ja organisatsioonid maksavad üleplaa-
niisest kasumist kuu-, kvartali- ja aasta-üंबरarvutlustel
eelarvesse 50%. Ülejäänud 50% nende ettevõtete ja organi-
satsioonide üleplaaniisest kasumist kasutavad ministeeriu-
id, keskasutused ja rahvamajandusnõukogud ajutise finants-
abi osutamiseks oma süsteemi teistele ettevõtetele ja orga-
nisatsioonidele.

Liiduvabariikide vabariikliku alluvusega ettevõtete ja
organisatsioonide üleplaaniisest kasumist eraldatakse aas-
ta jooksul eelarvesse 50%. 25% üleplaaniisest kasumist ka-
sutavad ministeeriumid ja keskasutused ajutise finantsabi
osutamiseks oma süsteemi üksikutele ettevõtetele ja orga-
nisatsioonidele, kuna ülejäänud 25% üleplaaniisest kasu-
mist jääb aasta jooksul ettevõtete ja organisatsioonide kä-
sutusse ning kantakse eelarvesse aasta-üंबरarvutluste põh-
jal.

NSV Liidu Väliskaubanduse Ministeeriumi ja NSV Liidu
Ministrite Nõukogu Majanduslike Välissidemete Riikliku Komi-
tee ekspordi- ja impordikoondiste, linnalise ja rajooni-
lise alluvusega kommunaal-ettevõtete ja -organisatsioonide,
transpordi- ja muude organisatsioonide (välja arvatud ra-

jooni- ja linnatööstuse tööstusettevõtte) üleplaaniisest kasumist eraldatakse aasta jooksul eelarvesse 75%. Ülejäänud 25% jääb aga aasta lõpuni nende ettevõtete ja organisatsioonide käsutusse ning kantakse eelarvesse aasta-ümberarvutluste põhjal.

Kohaliku alluvusega tööstusettevõtete üleplaaniiline kasum suunatakse kooskõlas NSV Liidu Valitsuse eriootsustega.

Võõrastemajade, saunade, pesumajade ja junksuriiride kogu üleplaaniiline kasum kasutatakse nende ettevõtetele inventari ja sisustuse soetamiseks.

Liiduvabariikide tervishoiuministeeriumide apteekide peavalitsuste eelarvesse võetav üleplaaniiline akumulatsioon suunatakse vabariigi ministrite nõukogu loal apteekide ja apteegiladude ehitamiseks ja sisustamiseks.

Liiduvabariigi Kaubandusministeeriumi ettevõtete ja organisatsioonide üleplaaniisest kasumist võidakse kasutada 50% ühiskondliku toitlustamise ettevõtete ja juurviljahoidlate ehitamiseks ning kaubanduslike, tehnoloogiliste ja külmutusseadmete ning inventari soetamiseks kaubandusettevõtete jaoks. Üleplaaniilise kasumi ülejäänud osast eraldatakse aasta jooksul eelarvesse 50%. 25% üleplaaniilisest kasumist kasutavad ministeeriumid ajutise finantsabi ootamiseks üksikutele ettevõtetele ja organisatsioonidele, ülejäänud 25% aga jääb aasta kestel ettevõtete ja organisatsioonide käsutusse ning kantakse eelarvesse aasta-ümberarvutluste põhjal.

Kohaliku alluvusega kaubandusettevõtete ja -organisatsioonide üleplaaniisest kasumist kasutatakse liiduvabariigi kaubandusministri loal 50% ühiskondliku toitlustamise ettevõtete ja juurviljahoidlate ehitamiseks ning kaubanduslike, tehnoloogiliste ja külmutusseadmete ning inventari soetamiseks kaubandusettevõtetele. Üleplaaniilise kasumi ülejäänud osast eraldatakse aasta jooksul eelarvesse 75%, kuna 25% jääb aasta jooksul ettevõtete ja organisatsioonide käsutusse ning kantakse eelarvesse aasta-ümberarvutluste põhjal.

Liiduvabariigi kaubandusministri sellekohase loa puu-

dumisel jaotatakse kohaliku alluvusega kaubandusettevõtete ja organisatsioonide üleplaaneline kasum üldkehtivas korras.

Kui ettevõtte või majandusorganisatsiooni tulude ja kulude bilansis kasumit ei olnud planeeritud või oli planeeritud kahjum, kuid tegelikult saadi kasumit, siis makstakse saadud kasumilt kasumieraldisi sama protsendi alusel mis on kindlaks määratud üleplaaneliselt kasumilt võetavate eraldiste suhtes.

Samas korras maksavad eraldisi üleplaaneliselt kasumilt ka ministriumide, keskasutuste ja rahvamajandusnõukogude peavalitsuste, koondiste ja teiste majandusorganisatsioonide plaanilise kahjumiga töötavad ettevõtted ja organisatsioonid tsentraliseeritud arvelduste korral.

Kui plaanilise kahjumiga ettevõtted ja organisatsioonid said kahjumit vähem, kui plaanis oli ette nähtud, siis nende ettevõtete ja organisatsioonide kohta kasumieraldiste arvutlusi ei koostata.

Kui ettevõtete ja majandusorganisatsioonide tulude ja kulude bilanssides on ühtedeks kvartaliteks ette nähtud kahjum, teisteks kvartaliteks aga kasum ja kasumieraldised eelarvesse, siis koostatakse nende ettevõtete ja organisatsioonide kohta ainult eelarvesse laekuvate kasumieraldiste kvartali- ja aasta-üंबरarvutlused. Seejuures tuleb kasumieraldiste protsendi kindlakstegemiseks plaanilist kasumit suurendada, plaanilist kahjumit aga vähendada summa võrra, mida ettevõtte peab saama ettenähtud korras plaanilise kahjumi katteks. Sama summa võrra tuleb bilansis näidatud kasumit suurendada või kahjumit vähendada.

Niisamasuguselt koostatakse kasumieraldiste üंबरarvutlused ka tsentraliseeritud korras arvlevate peavalitsuste, valitsuste ja koondiste osas.

Kui üंबरarvutluse tulemusena tehti maksed eelarvesse kindlaks suuremas summas, kui plaanis oli ette nähtud, maksab organisatsioon täiendava summa eelarvesse vahetult oma arvelduskontolt või annab maksekorralduse allettevõtetele. Ülemäära makstud summad aga võetakse arvesse eelseisva makse katteks või tagastatakse maksjale tema kirjaliku avaldu-

se põhjal.

Soodustused kasumieraldiste alal.

Nõukogude rahanduspoliitika üheks ülesandeks on vajalike rahaliste ressursside mobiliseerimine riigi käsutusse riigi ees seisvate ülesannete lahendamiseks. Kuid samuti peab nõukogude rahanduspoliitika kaasa aitama ka nõukogude majanduse edasisele arengule kõikvõimalike ressursside parema ärakasutamise teel. Just viimast ülesannet silmas pidades on kasumieraldiste alal kehtestatud rida soodustusi, mis seisnevad mitmesuguste ettevõtete või organisatsioonide vabastamises eelarvesse kasumieraldiste tasumisest.

Kasumieraldiste maksmisest eelarvesse vabastatakse

1) rajoonilise ja linnalise alluvusega hiljuti organiseeritud ettevõtted, mis töötavad kohaliku tooraine ja jäätmete baasil, kui nad oma toodangu valmistamiseks ei kasuta fondeeritud toorainet ja materjale üle 25% antud toote valmistamiseks tegelikult kulutatud tooraine maksumusest.

Sellised ettevõtted vabastatakse maksust kahe aasta jooksul, arvates nende käikulaskmise päevast.

2) kurtummade ja pimedate laste kodude ning internaatkoolide abimajandid ja õppetöökojad ning laste vastuvõtu- ja jaotuspunktid, lastekodude ja tehniliste kutsekoolide abimajandid ja õppetöökojad;

3) eelarveliste raviasutuste ja lasteasutuste juures olevad abimajandid;

4) Besti NSV Sotsiaalkindlustuse Ministeeriumi Isamaasõja invaliidide kodude, internaatide ja internaat-kutsekoolide põllumajanduslikud abimajandid ja töökojad;

5) põllumajandustehnikude ja põllumajanduskoolide õppe-majandid ning teadusliku uurimise asutuste eksperimentaal-majandid, samuti kesk-eriõppeasutuste isemajandavad ettevõtted;

6) psühhoneuroloogiliste haiglate, vaimuhaigete kolooniate ja dispanserite töökojad;

7) viljapuude ja marjapõõsaste puukoolid, metsataimlad, puukooli sevhoosid ning administratiivsete majanduspiirkondade rahvamajandusnõukogudele alluvad sovhoosid;

8) kõrgemate õppeasutuste sanatoorsed ja kuurortasutused ning isemajandavad ettevõtted;

9) teised ettevõtted ja majandusorganisatsioonid, mis NSV Liidu Ministrite Nõukogu määruste ja korralduste kohaselt on kasumieraldiste eelarvesse maksmisest vabastatud.

Seega on soodustused kasumieraldiste alal antud põhiliselt selleks, et

1) stimuleerida kohalike toorainete ja tootmisjätmete kasutamist laiatarbekaupade tootmiseks ja sel teel tagada elanikkonna parem varustamine laiatarbekaupadega;

2) luua võimalused mittetäisväärtusliku tööjõu kaastömbamiseks ühiskondlikku tootmisprotsessi ja sel teel parandada nende materiaalsel olukorda ning kasvatamist;

3) luua avarad võimalused tootmisalaseks väljaõppeks ja teaduslikuks uurimistööks.

Rahandusorganite kontroll kasumieraldiste õige arvutamise ja õigeaegse ülekandmise üle.

Ettevõtete ja majandusorganisatsioonide tootmis- ja finantsplaanide täitmise kõige tähtsamateks näitajateks kõrvuti omahinnaga on kasum ja rentaablus. Sellepärast kontrollivad rahandusorganid koos kasumieraldiste arvutamise ja ülekandmise õigsusega samaaegselt ka ettevõtte kasumiplaani täitmist, käibevahendite vabanemist, käibemaksu suurenemist ja teisi võimalusi rahaliste vahendite mobiliseerimiseks.

Seega valvavad rahandusorganid kindlaksmääratud akumulaatsiooniplaanide täitmise üle ettevõtete ja majandusorganisatsioonide poolt ning kontrollivad omahinna alandamise ülesannete täitmist, eelarvesse tasuda olevate maksete arvutamise õigsust ja ülekandmise õige aegsust ning ettenähtud aruannete õigeaegset esitamist maksukohustuslase poolt.

Kasumieraldistega seotud töö on liiduvabariikide rahandusministeeriumides koondatud eelarve, rahvamajanduse finantseerimise ja riigitulude valitsustesse ning rajoonide (linnade) rahandusosakonna eelarve, rahvamajanduse finantseerimise ja riigitulude sektorisse. Seejuures täidab iga vastav rahandusorgani allüksus (valitsus, sektor) teatavaid

kindlaid ülesandeid.

Näide. Eelarvevalitsus teatab riigitulude valitsusele kasumieraldiste kinnitatud aastaplaanid kvartalite lõikes, samuti liigsete käibevahendite ja teiste eelarvesse võetavate maksete plaanid kvartalite lõikes. Need plaanid teatatakse ministriumide, ametkondade, rahvamajandusnõukogude ja teiste organisatsioonide lõikes vastavalt kinnitatud tulude ja kulude bilanssidele, arvestades hilisemaid muudatusi.

Rahvamajanduse finantseerimise valitsustele on pandud selle kontrollimise, et maksete plaanid vastaksid kinnitatud tulude ja kulude bilanssidele, et kõrgemal tasemel majandusorganid teeksid neile alluvatele põhikirjalistele ettevõtetele ja organisatsioonidele õigeaegselt teatavaks kinnitatud tulude ja kulude bilansid, et üksikutele ettevõtetele ja majandusorganisatsioonidele määratud maksete plaanid vastaksid antud ametkonnale kinnitatud maksete summale. Samuti teevad nad muudatusi tulude ja kulude bilanssidesse NSVL Ministrite Nõukogu, liiduvabariikide ministrite nõukogude ja täitevkomiteede määruste, korralduste ja otsuste alusel, tagavad raamatupidamise koondaruannete ja -bilansside õigeaegse saamise ja nende analüüsimise ning töötavad välja ettepanekud plaani täitmiseks vajalike abinõude tarvituselevõtmiseks.

Kasumieraldiste tasumise tsentraliseeritud korra puhul teevad rahvamajanduse finantseerimise valitsused (osakonnad) kasumieraldiste ümberarvutlusi tegeliku kasumi järgi ja teatavad ümberarvutluste tulemustest vastavatele riigitulude valitsustele. Kuu-ümberarvutluste puhul teatatakse tulemustest riigitulude valitsusele viie päeva jooksul, kvartali-ümberarvutluste puhul 7 päeva jooksul ja aasta-ümberarvutluste puhul 15 päeva jooksul, arvates majandusorganisatsioonidelt raamatupidamisaruannete ja bilansside saamisest. Rahvamajanduse finantseerimise valitsused (osakonnad) teevad ka ettepanekuid kasumieraldiste maksete pikendamise või ajatamise kohta maksukohuslaste taotluste alusel.

Riigitulude valitsused (osakonnad) peavad tagama ka-

sumieraldiste, liigsete käibevahendite ja teiste maksete laekumise plaanide täitmise. Riigitulude valitsus (osakond) koondab enda juurde kasumieraldiste, liigsete käibevahendite ja teiste maksete laekumise plaanid vastavate ametkondadelt, samuti korralduste koondregistrid maksete jaotamiseks alluvate ettevõtete ja organisatsioonide vahel.

Suur tähtsus on rahandusorganite kontrollil selle üle, et ametkonnad saadaksid õigeaegselt vastavatele rahandusorganitele koopiaid korraldustest, mis nad andsid oma alluvatele ettevõtetele ja organisatsioonidele vahendite ülekandmiseks eelarvesse kasumieraldiste tsentraliseeritud arvelduste puhul, samuti kontrollil tulude ja kulude bilanssist väljavõtete saatmise üle rahandusorganitele kasumieraldiste detsentraliseeritud arvelduste puhul. Need dokumendid on vajalikud vahendite eelarvesse laekumise täielikkuse ja õigeaegsuse kontrollimiseks ja vajaduse korral vahendite ümbersissenõudmiseks.

Riigitulude valitsused (osakonnad) teostavad rahvamajandusharude finantseerimise valitsuste materjalide alusel kasumieraldiste ümberarvutlusi kasumieraldiste tsentraliseeritud arvelduste puhul ja teostavad maksjatele ümberarvutluste tulemusel. Samuti otsustavad nad maksete pikendamise ja ajatamise küsimuse, peavad arvutatud ja laekunud kasumieraldiste summade arvestust ja koostavad ettenähtud aruanded.

Kasumieraldiste tasumise detsentraliseeritud korra puhul on suured ülesanded pandud just linnade ja rajoonide rahandusosakondadele.

Linnade ja rajoonide rahandusosakonna riigitulude inspektorid peavad:

1) instrueerima kasumieraldisi maksvate ettevõtete ja organisatsioonide töötajaid:

2) süstemaatiliselt kontrollima kasumi ja eelarvesse laekuvate kasumieraldiste plaanide täitmist.

Kontrollimisel tuleb erilist tähelepanu pöörata tootmis- ja realiseerimisplaanide täitmisele nii koguseliselt, sortimendi lõikes kui ka toodangu omahinna alandamise ja ringluskulude vähendamise seisukohalt.

3) kindlustama, et ettevõtted ja majandusorganisatsioonid esitaksid õigeaegselt raamatupidamisaruanded, bilansid ja maksete arvutlused;

4) vähemalt kaks korda aastas (üks kord aasta jooksul ja teine kord aastabilansi saamisel) analüüsima ettevõtete ja majandusorganisatsioonide finants-majanduslikku tegevust. Finants-majandusliku tegevuse analüüs tehakse kuu aja jooksul, arvates raamatupidamisaruannete ja -bilansside saamise päevast. Ettevõtete ja organisatsioonide loetelu, milles näidatakse ka ära, missuguse ajavahemiku kohta aasta vältel tuleb analüüs teha, määravad kindlaks rahandusorganite juhatajad.

5) kontrollimiste ja raamatupidamisaruannete ning bilansside analüüsi tulemusena välja töötama ettepanekud finants-majanduslikus tegevuses ilmnenuid puuduste kõrvaldamiseks. Kui ettevõtted ei täida plaani põhiniitajaid või rikuvad makse- ja aruandedistsipliini, peavad rajooni (linna) rahandusosakonnad sellest teatama ettevõtete juhatajatele ja vajaduse korral ettevõtte suhtes kõrgemalseisvatele organisatsioonidele. Kui viimased ei võta tarvitusele abinõusid ettevõtetes avastatud puuduste kõrvaldamiseks, tuleb sellest teatada vastavale kõrgemalseisvale rahandusorganile, s.o. kas ENSV või NSV Liidu Rahandusministeeriumile, sõltuvalt ettevõtte alluvusest.

6) kontrollima kasumieraldiste maksete õigeaegset ja täielikku ülekandmist eelarvesse kõrgemalseisvatelt majandusorganisatsioonidelt saadud tulude ja kulude bilansside väljavõtete alusel;

7) teostama kasumieraldiste ümberarvutlused. Kuu-ümberarvutlused tehakse viie päeva jooksul, ettevõttelt vastavate arvutluste saamisest arvates, kvartali- ja aasta-ümberarvutlused aga 7 päeva jooksul, arvates raamatupidamisaruannete, bilansside ja arvutluste saamisest.

Samaaegselt kvartali- ja aasta-arvutluste kontrollimisega peab rajooni (linna) rahandusosakond viieteistkümne päeva jooksul kohapeal kontrollima ettevõtte poolt bilanssis näidatud kasumi suurust. Kasumi suurust kontrollitakse üks kord aasta jooksul ja teine kord aastabilansi saamisel

Kui kontrollimise käigus avastatakse arvestuseeskirjade rikkumisi, siis nõuavad rahandusorganid bilansi ja aruande parandamist.

Kui aruandes ja bilansis paranduste tegemise küsimuses tekib lahkhelisid detsentraliseeritud korras kasumieraldisi maksva ettevõttega, siis saadavad rajooni (linna) rahandusosakonnad oma seisukohad kogu olemasoleva materjaliga vastavale kõrgemalseisvale rahandusorganile, kes siis küsimuse lahendab.

Ettevõtte kontrollimise ja finants-majandusliku tegevuse analüüsimise tulemuste kohta koostavad rajooni (linna) rahandusosakonnad järeldusotsused.

Järeldusotsustes tuuakse ära:

- 1) üldandmed kontrollitava ettevõtte kohta,
- 2) toodangu väljalaske plaani täitmise andmed, plaaniülesannetest kõrvalekaldumiste põhjused, toodangu väljalaske suurendamise võimalused,
- 3) ettevõtte töö rütmilisus ja tootmisvõimsuste kasutamine,
- 4) toodangu omahinna alandamise ülesande täitmine,
- 5) realiseerimisplaani ja kasumiplaani täitmine, kohustuste täitmine eelarve vastu,
- 6) käibevahendite seisukord ja nende kasutamine,
- 7) rahandusosakonna ettepanekud.

Järeldusotsusele kirjutavad alla rahandusosakonna juhataja ja inspektor.

Meie poolt antud funktsioonide jaotus kasumieraldiste õige arvutamise ja õigeaegse ülekandmise kontrollimisel rahandusaparaadi üksikute lülide poolt põhineb NSV Liidu Rahandusministeeriumi juhenditel ning kannab skemaatilist iseloomu. Arvestades iga liiduvabariigi konkreetseid iseärasusi, võib kontrollifunktsioonide jaotamisel rahandusaparaadi üksikute lülide vahel esineda erinevusi ja kõrvalekaldumisi meie poolt toodud skeemist.

T e e m a.

KOOPERATIIVSETELT ETTEVÖTETELT JA ÜHISKONDLIKE ORGANISATSIOONIDE MAJANDUSORGANITELT VÕETAVAD MAKSUD.

§ 1. Kooperatiivsetelt ettevõtetelt ja ühiskondlike organisatsioonide majandusorganitelt võetavate maksude olemus ja tähtsus.

Kooperatiivsed ettevõtted ja ühiskondlike organisatsioonide majandusorganid kuuluvad teatavale kindlale, vaba-tahtlikkuse alusel ühinenud inimeste rühmale, kes on ühiselt vastavate tootmisriistade ja vahendite omanikuks. Seega on meil nende ettevõtete puhul tegemist sotsialistliku omandi grupilise vormiga, kus puudub inimese eksploateerimine inimese poolt, kuid kus toodetud saadused ei kuulu kogu ühiskonnale, vaid eeskätt ikkagi vastavale inimeste rühmale, s.o. tootmisvahendite ja -riistade omanikele. Grupiline sotsialistlik omand on riikliku (üldrahvaliku) omandiga võrreldes sotsialistliku omandi madalam vorm. Kuid üleminekul sotsialismilt kommunismile on tema tekkimine ja arenemine vajalik ja paratamatu ning alles kõigi võimaluste maksimaalse ära kasutamise järel sotsialistliku tootmise edasiarendamiseks ja laiendamiseks hakkab ta järk-järgult lähenema üldriiklikule omandile, kuni ta lõpuks sellega ühte sulab.

Et kooperatiivsete ettevõtete puhul kuulub kogu toodang kindlale inimeste rühmale ja neis loodud ühiskondliku koguprodukti vahetus jaotust riik ei saa teostada, siis ka vahendite mobiliseerimist nendelt ettevõtetelt kogu ühiskonna vajaduste rahuldamiseks ei saa riik teostada liigsete vahendite äravõtmise teel, nagu see toimub riiklikes ettevõtetes kasumieraldiste kaudu. Sellepärast saab vahendite mobiliseerimine kooperatiivsetelt ja ühiskondlike organisatsioonide ettevõtetelt riigi käsutusse üldrahvalike vajaduste rahuldamiseks toimuda ainult maksuna.

Vahendite mobiliseerimine maksuna tähendab seda, et kooperatiivsetelt ettevõtetelt võetakse ära teatav osa nende tulust varem täpselt kindlaksmääratud ulatuses (kindlalt

fikseeritud määral) ja kindlatel tähtaegadel. Ülejäänud osa puhastulust jääb aga ettevõtte käsutusse ja kasutatakse vastavalt tema tootmis-finantsplaanidele.

Kooperatiivsetelt ettevõtetelt vahendite mobiliseerimine riigieelarvesse toimub põhiliselt tulumaksuna. Tulumaksu määrad on riigi poolt kindlalt fikseeritud ning maksuna mobiliseeritavad vahendid lähevad kooperatiivsest omandist üle riiklikuks (üldrahvalikuks) omandiks.

Kuid kooperatiivsetelt ettevõtetelt võetava tulumaksu tähtsus ei ammendu kaugeltki sellega, et riik saab teatavad vahendid kogu ühiskonna järjest kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks. Kooperatiivsetelt ettevõtetelt võetaval tulumaksul on tohtu suur majanduspoliitiline ja organiseeriv tähtsus. Nimelt saab riik tulumaksu abil reguleerida kooperatsiooni tegevust, seda teatavates suundades soodustades või vajaduse korral teatavates suundades ahendades. Samuti võimaldab kooperatiivsete ettevõtete maksustamine tulumaksuga riigil kontrollida kooperatsiooni tootmis- ja finants-tegevust.

Eespool loetletut ei saa kõikides kooperatiivsetes ettevõtetes ja ühiskondlike organisatsioonide majandusorganites rakendada ühesuguselt, sest tootmise või tegevuse spetsiifika määrab paratamatult ära ka erinevused meetodites, antud juhul tulumaksuga maksustamise meetodites. Samuti esineb erinevusi üksikute ettevõtete töö organisatsioonis ja töötulemuste jaotamises.

Vastavalt mitmesugustele iseärasustele võime kõik kooperatiivsed ettevõtted jaotada kolme suurde rühma:

- 1) tööstuskooperatsiooni tootmisettevõtted,
- 2) tarbijate kooperatsiooni ettevõtted ja ühiskondlike organisatsioonide majandusorganid,
- 3) kolhoosid.

Kõigis nendes rühmades esineb ettevõtetel erinevusi nii majanduslikus tegevuses, töö organisatsioonis kui ka töötulemuste jaotamises. Selle tõttu on erinev ka nende maksustamine ning sisuliselt on meil tegemist kooperatiivsetelt ettevõtetelt võetava tulumaksu 3 eriliigiga:

- 1) tööstuskooperatsiooni tootmisettevõtetelt võetav

tulumaks,

2) tarbijate kooperatsiooni organisatsioonidelt ja ühiskondlike organisatsioonide majandusorganeilt võetav tulumaks,

3) kolhoositulumaks.

Et tööndus- ja tarbijate kooperatsiooni ettevõtete ning ühiskondlike organisatsioonide maksustamisel tulumaksuga on erinevused peamiselt maksumääras, siis on seadusandlikult kehtestatud kooperatiivsete ettevõtete maksustamiseks 2 maksu:

1) tulumaks kooperatiivsetelt ettevõtetelt ja organisatsioonidelt ning ühiskondlike organisatsioonide majandusorganitelt,

2) kolhoositulumaks.

§ 2. Kooperatiivsüsteemide ettevõtete ja organisatsioonide ning ühiskondlike organisatsioonide majandusorganite tulumaks.

Kooperatiivsüsteemide ettevõtete ja organisatsioonide ning ühiskondlike organisatsioonide majandusorganite maksustamine tulumaksuga toimub NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu poolt 22. aprillil 1941. a. kinnitatud "Kooperatiivsüsteemide ettevõtete ja organisatsioonide ning ühiskondlike organisatsioonide ettevõtete tulumaksu põhimääruse" ja hilisemate seadusandlike aktide alusel.

Tulumaksu arvutamise ja tasumise kord on käesoleval ajal reguleeritud NSV Liidu Rahandusministeeriumi 30. detsembri 1956. a. juhendiga nr. 482.

Tulumaksu maksjad.

Tulumaksu kehtiv süsteem on rajatud selliselt, et soodustada ettevõtetal plaanilise rentaabluse saavutamist, tootmise laiendamist ning arendamist, kooperatsiooni ja üldriiklike huvide kooskõlastamist, ja puhastulu ühe osa mobiliseerimist rahaliste ressursside üldriiklikku fondi.

Kooperatiivseilt ettevõteteilt võetava tulumaksu maksjaks on:

1) kõikide kooperatiivsüsteemide ettevõtted ja organi-

satsioonid, välja arvatud kolhoosid, kes tasuvad kolhoositulumaksu, ¹⁾

2) töõnduslik-põllumajanduslikud segaartellid (tõõndusest saadud kasumilt),

3) õhiskondlike organisatsioonide ettevõtted ja majandusorganid, kes tegelevad tootmis- või muu majandusliku tegevusega.

Kuigi põõhimõtteliselt maksab tulumaksu iga eespool loetletud ettevõtte, on tulumaksu vahetuteks maksjateks ainult need ettevõtted ja organisatsioonid, kes tegutsevad isemajandamise alusel, on iseseisval bilansil ja kellel on õigus seadusega ettenõhtud korras jaotada oma kasumit. Sellisteks ettevõteteks ja organisatsioonideks võivad olla ettevõtted, artellid, varumiskontorid, tarbijate õhistud, liidud ja koondised.

Kui ettevõtte või organisatsioon ise ei ole vahetuks tulumaksu maksjaks, siis tasub tema eest tulumaksu vastav kõrgemalseisev organ.

Tulumaksu ei tasu vahetult ka ettevõtetete ja organisatsioonide isemajandavad osad, vaid nende tegevuse tulemused võetakse arvesse kogu ettevõtte või organisatsiooni maksustamisel.

Õhiskondlike organisatsioonide (tuletõrje- ja spordiõhingute jt.) majandusorganite eest, kellel pole õigust jaotada oma kasumit, tasub tulumaksu õhiskondlik organisatsioon, mille koosseisu ta kuulub.

Seega on alati vahetuks maksumaksjaks isemajandav põõhikirjaline ettevõtte või organisatsioon.

Maksuobjekt.

Kooperatiivsüsteemide ettevõtetete ja organisatsioonide ning õhiskondlike organisatsioonide majandusorganite maksustamisobjektiks on nende ettevõtetete või organisatsioonide

1) Alates 1. jaanuarist 1959.a. on Eesti NSV-s tõõnduskooperatsioon reorganiseeritud ja tõõnduskooperatsiooni ettevõtted liidetud riiklike ettevõtetetega. Et invaliidide kooperatsioon oli reorganiseeritud juba varem, siis eksisteerib Eesti NSV tingimustes peaaegu ainult tarbijate kooperatsioon

bilansiline kasum.

Ühiskondlike organisatsioonide kasum majanduslikust tegevusest ja tasuliste ürituste läbiviimisest, mida ei arvestata iseseisval bilansil, kuulub maksustamisele tulumaksuga. Kasumi summa määratakse sel juhul kindlaks majanduslikust tegevusest ja tasuliste ürituste läbiviimisest saadud tulude ja tehtud kulude vahena. Seejuures ei arvata majandusliku tegevuse või tasuliste ürituste läbiviimise kulude hulka kulusid kapitaalvahetusteks, kapitaalremondiks ja teisi kulusid, mida ei lülitata tootmise või teenuste osutamise eelarvesse ja mis teostatakse nendeks otstarveteks eraldi ettenähtud vahendite arvel.

Kõik hiljuti organiseeritud ettevõtted, välja arvatud need, mis on soodustuste tõttu tulumaksust vabastatud, tasuvad tulumaksu vahebilansside alusel üldistel tähtaegadel sel juhul, kui ettevõtte organiseerimise momendist kuni aruandekvartali lõpuni on möödunud vähem kui 3 kuud.

Näide. Ettevõtte alustas tegevust 3.mail. Esimese bilansi esitas ta 15.juulil. Tulumaks tasutakse 5.augustil mai- ja juunikuus saadud kasumilt.

Ettevõtete ja organisatsioonide ühendamise korral arvutatakse tulumaks eraldi kuni ühendamise momendini. Pärast ühendamist saadud kasumilt aga võetakse tulumaksu nagu ühe (üksja tekkinud) ettevõtte kasumilt. Samas korras arvutatakse maksustatav tulu ka ettevõtete lahutamise puhul, kuid arusaadavalt vastupidises korras.

Kui kooperatiivne ettevõtte likvideeritakse seoses tema üleandmisega riiklikule organisatsioonile, siis tasub tulumaksu kõrgemalseisev kooperatiivne organisatsioon viimases bilansis näidatud kasumilt. Ühtlasi teostab kõrgemalseisev kooperatiivorganisatsioon ka arveldused nii ettevõtete saanud organisatsiooniga kui ka kolmandate isikutega.

Neil juhtudel, kui kooperatiivse ettevõtte üleandmine riiklikele organitele toimub tasuta, tasub üleantav ettevõtte tulumaksu üleandmise kuu esimeseks kuupäevaks koostatud

bilansilt.

Kui riiklik ettevõtte antakse üle kooperatiivsele või ühiskondlikule organisatsioonile, siis makstakse tulumaksu alles üleandmise momendist arvates. Samas korras toimub tulumaksu tasumine ka sel juhul, kui ettevõtte antakse ühe kooperatiivse või ühiskondliku organisatsiooni alluvusest üle teise kooperatiivse või ühiskondliku organisatsiooni alluvusse.

Ettevõtte või organisatsiooni täielikul likvideerimisel võetakse tulumaksu likvideerimise päevaks koostatud bilansis näidatud kasumilt, mitte aga likvideerimisbilansi järgi.

Tulumaksu summad tuleb sel juhul üle kanda eelarvesse 10 päeva jooksul, arvates päevast, mil likvideerimiskomisjon või õigusjärglane sai selleks rahanduserganeilt vastava teate.

Maksumäärad ja rentaabluse arvestus.

Kooperatiivsetelt ettevõtetelt ja organisatsioonidelt võetava tulumaksu üheks tähtsaks ülesandeks on nende tegevuse õige suunamine, vastava ettevõtte või organisatsiooni huvide ühendamine riiklike (üldrahvalike) huvidega. Selleks on aga vaja, et tööduskooperatsiooni iga ettevõtte või organisatsioon oleks huvitatud talle rahvamajandusplaaniga antud ülesannete täitmisest, nii koguseliselt kui ka sortimendi lõikes.

Kuid me teame, et toodete rentaablus on väga erinev. Seepärast, lähtudes kooperatiivse ettevõtte kitsastest huvidest, oleks tal kasulikum toota ainult kõrge rentaablusega kaupu, mis kindlustaksid suure kasumi. Rahvamajanduse seisukohalt aga oleks tootmise selline arendamine häriselt negatiivse tähendusega, sest see takistaks nii tootmise plaanipärast edasiarendamist kui ka rahva vajaduste normaalset rahuldamist.

Selleks et vältida sellise ebanormaalse olukorra kujunemist, üldise rentaabluse tasemes, tuleb luua olukord, kus ettevõtte rentaabluse tase ei sõltuks nimetamisväärselt tema poolt toodetavate kaupade rentaabluse tasemest. mis

loob siis ka ettevõtete huvitatuse neile antud nomenklatuuriplaani täitmise vastu.

Sellist olukorda on võimalik saavutada kooperatsiooni vastava maksustamise teel, vastavate maksumäärade kehtestamise teel.

Et rentaabluse suur erinevus esineb just tööstuskooperatsiooni tootmisettevõtete puhul, siis kasutatakse tootmisettevõtete maksustamiseks käesoleval ajal maksumäärasid, mis on diferentseeritud sõltuvalt ettevõtte rentaablusest järgmiselt:

Rentaabluse tase	Käibemaksu määr protsentides bilansilisest kasumist
Kuni 5%	20% kasumilt
5 - 10%	20% kasumilt, mis moodustab 5% täielikust omahinnast, pluss 35% ülejäänud kasumilt.
10 - 15%	27,5% kasumilt, mis moodustab 10% täielikust omahinnast, pluss 50% ülejäänud kasumilt
üle 15%	35% kasumilt, mis moodustab 15% täielikust omahinnast pluss 90% ülejäänud kasumilt.

Rentaabluse tase määratakse kindlaks aruandebilansis näidatud kasumi ja realiseeritud toodangu täieliku omahinna protsendilise suhtena.

Seejuures loetakse realiseerimiseks müüki kõrvale, üleandmist kõrgemalseisvale lülile realiseerimiseks, üleandmist oma jaekaubandusvõrgule realiseerimiseks ja toodangu andmist oma kapitaalehituseks ja kapitaalremondiks, samuti tööde tegemiseks ja teenuste osutamiseks.

Realiseeritud toodangu täielik omahind tehakse kindlaks realiseerimiskonto deebetist. Ringluskuludesse võidakse lülitada täiendavad mahahindlused väljalaskehindadest, (kui nad peegelduvad realiseerimiskonto kreditis), samuti eraldamised kõrgemalseisvate lülide ülalpidamiseks, kaadri ettevalmistamiseks ja teaduslikeks uurimistöödeks.

Juhul, kui tööstuskooperatsiooni organisatsioonil on kõrvuti tootmisettevõtetega kaubandus- ja ühiskondliku toit-

lustamise ettevõtteid jne. määratakse rentaabluse tase kindlaks kõigi tegevusharude üldise bilansilise ja täieliku omahinna suhtena. Seejuures ei võeta arvesse nende tsehhide kasumit ja täielikku omahinda, millede kasumit kehtivate soodustuste tõttu ei maksustata.

Et tarbijate kooperatsiooni ja ühiskondlike organisatsioonide majandusorganite rentaablus on enam-vähem ühesugune ega sõltu nimetamisväärselt toote rentaablustest, siis maksustatakse neid ka ühesuguse kindla maksumääraga. Nimelt maksavad tarbijate kooperatsiooni organisatsioonid tulumaksu 35% oma bilansijärgsest kasumist, ühiskondlike organisatsioonide majandusorganid aga 25% oma bilansijärgsest kasumist.

Tuleb arvestada seda, et tarbijate kooperatsiooni süsteemis olevad tootmisettevõtted, samuti ühiskondlike organisatsioonide tootmisettevõtted on loodud selleks, et abistada nende organisatsioonide põhitegevust, s.o. oma liikmeskonna ja elanikkonna paremat varustamist, ning selletõttu on õigustatud ka nende kasumi maksustamine kindlate maksumääradega.

Tulumaksualased soodustused.

Selleks et igati arendada laiatarbekaupade ja toiduainete tootmist kohalikust toorainest, utiliist ja tootmisjäätmetest ning parandada elanikkonna elukondlikku ja kultuurilist teenindamist, on kehtestatud rida soodustusi kooperatiivsete ja ühiskondlike ettevõtete ja organisatsioonide maksustamisel tulumaksuga.

1. Tulumaksu maksmisest vabastatakse kooperatiivsüsteemide hiljuti organiseeritud ettevõtted ja tsehhid, mis töötlevad kohalikke tooraineid või tootmisjätmeid, kui nad seejuures ei kasuta fondeeritud toorainet üle 25% antud kauba tootmiseks kulutatud tooraine maksumusest. Soodustust nende ettevõtete suhtes rakendatakse 2 aasta jooksul, arvates ettevõtte käikulaskmise momendist.

Kui aga hiljuti loodi ainult üksikud organisatsiooni kuuluvad ettevõtted või tsehhid, mis töötlevad kohalikke tooraineid või tootmisjätmeid, siis rakendatakse soodustust nende suhtes ainult sel juhul, kui neis peetakse eral-

di majandusliku tegevuse arvestust, või siis tähtaja piires, alates iseseisva arvestuse sisseviimisest.

Kõsitletud soodustust ei rakendata nende ettevõtete, tsehhide või organisatsioonide suhtes, mis tekkisid kooperatiivsete või ühiskondlike organisatsioonide liitumise või lahutamise tõttu, kui need organisatsioonid või tsehhid varem soodustusi ei saanud. Soodustuste mitteandmine on sellistel juhtudel õige, sest antud juhul on uue ettevõtte tekkimine näilik. Tegelikult ei tekkinud mingisugust uut ettevõtet, muutus ainult olemasoleva ettevõtte või tsehhi organisatsioonivorm.

Samuti ei rakendata soodustust sellele kasumile, mis hiljuti organiseeritud ettevõtteid saavad viina, õlle, tubaka ning piiritust sisaldavate parfümeeria-kosmeetikatoodete valmistamisest.

2. Tulumaksust vabastatakse ühiskondlike ja kooperatiivsete organisatsioonide klubid, kultuuripaleed ja kultuurimajad ning ametiühinguorganisatsioonid klubilise iseloomuga tasuliste ürituste läbiviimisest saadud kasumilt.

3. Tulumaksust vabastatakse partei ja kommunistliku noorsooühingu alluvuses olavad majandusettevõtted (kirjastused; sanatooriumid jne.)

4. Tarbijate kooperatsioonis vabastatakse tulumaksuga maksustamisest kasum, mis on saadud loomade nuumamisest (vahe omahinna ja müügihinna vahel), piimandusest, linnukasvatusest ja aiandusest. Nimetatud summad suunatakse abimajandite laiendamiseks.

Peale loetletute on ette nähtud veel rida teisi soodustusi.

Tulumaksu arvutamine ja tasumine.

Tulumaksu arvutavad maksumaksjad ise, lähtudes bilansilisest kasumist, mis on saadud aasta algusest arvates. Seejuures vähendatakse maksusummat nende summade võrra, mis on tasutud tulumaksuna aasta algusest kuni aruandekvartalini.

Tulumaksu tasuvad maksumaksjad ise sularahata ülekande teel. Tulumaks arvutatakse ja tasutakse kvartalite viisi

kasvavas kokkuvõttes.

1) Tulumaks bilansiliselt kasumilt seisuga 1.aprill ar-
vutatakse I kvartali eest ja tasutakse 5. maiks.

2) Tulumaks bilansiliselt kasumilt seisuga 1.juuli ar-
vutatakse 6 kuu eest, kuid maksusummat vähendatakse I kvar-
tali eest tasutud summa võrra. Maks tasutakse 5.augustiks.

3) Tulumaks bilansiliselt kasumilt seisuga 1.oktoober
arvutatakse 9 kuu eest, kuid maksusummat vähendatakse pool-
aasta eest tasutud summa võrra. Maks tasutakse 5.novembriks.

4) Tulumaks bilansiliselt kasumilt seisuga 1.jaanuar
arvutatakse kogu aasta eest, kuid maksusummat vähendatakse
kolme kvartali jooksul tasutud summa võrra. Maksu tasumise
tähtajaks on 5.veebruar.

Tulumaksu arvutamine kumulatiivselt on oluline selle-
pärast, et sellega kindlustatakse tulumaksu õigeaegne ja
tegelikule kasumile vastav laekumine eelarvesse ning väl-
ditakse võimalus, et ettevõtte käsutusse jäävad eelarvele
kuuluvad summad või et eelarves peetakse kinni ettevõtte-
le kuuluvaid summasid.

Samadel tähtaegadel ja niisamasuguses korras tasuvad
tulumaksu ka tarbijate kooperatsiooni organisatsioonid
(tootmisega mittetegelevad) ja ühiskondlike organisatsioo-
nide majandusorganid.

Tähtajaks tasumata maksusummad muutuvad maksuvõlaks,
mille sissenõudmine toimub vastuvaidlematus korras sund-
mahakirjutamise teel vastavalt "Maksude ja mittemaksuliste
maksete sissenõudmise põhimääruse" ja NSV Liidu Rahandus-
ministeeriumi 2. oktoobri 1950.a. juhendi nr. 1450 "Täht-
ajaks tasumata maksude ja mittemaksuliste maksete sisse-
nõudmise korrast" sätetele.

Maksumaksjate aruandlus.

Kooperatiivsetelt ettevõtetelt ja organisatsioonidelt
ning ühiskondlike organisatsioonide majandusorganeilt võe-
tava tulumaksu maksjad on kohustatud esitama rahandusorga-
neile vormikohased aruanded kindlaksmääratud tähtaegadel.

Tulumaksu arvutamise õigsuse kontrollimiseks esitavad
maksumaksjad rahandusorganeile reamatupidamisaruanded, bi-

lansid ja tulumaksuarvutlused seisuga 1. aprill, 1. juuli, 1. oktoober ja 1. jaanuar. "Riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike ettevõtete ja organisatsioonide raamatupidamisaruannete ja bilansside põhimääruses" kehtestatud tähtaegadeks.

Aruannete ja bilansside mittetäielikkuse või ebaselguse puhul on ettevõtted või organisatsioonid kohustatud rahandusorganite nõudel esitama 10 päeva jooksul vastavad lisamaterjalid ja andmed.

Juhul, kui ettevõttel või organisatsioonil ei ole tulumaksu tasumise tähtpäevaks raamatupidamisaruannet ja bilanssi, arvutatakse maksusumma 110% suuruses eelmise kvartali maksusummast. Kui aga eelmises kvartalis tulumaksu ei tasutud seoses kasumi puudmisega, siis määratakse järjekordse makse suurus kindlaks 110% ulatuses selle kvartali maksusummast, kus viimati kasum esines. Aruandebilansi esitamisel aga teostavad rahandusorganid tulumaksu ümberarvestuse vastavalt bilansilisele kasumile.

Rahandusorganite tulumaksualased ülesanded.

Kooperatiivsetelt ettevõtetelt ja organisatsioonidelt ning ühiskondlike organisatsioonide majandusorganeilt võetava tulumaksu alal on pandud rahandusorganeile rida ülesandeid. Need võib jaotada 2 suurde rühma:

- 1) ülesanded seoses tulumaksu planeerimisega,
- 2) maksu õige arvutamise ja ülekanmise kontrollimine.

Selleks et kontrollida tulumaksu laekumise plaani täitmist, on rahandusorganid kohustatud teatama kvartalite lõikes kinnitatud aastaplaanid kõrgemalseisvatele rahandusorganitele järgmiselt:

- 1) rajooni (linna) rahandusosakonnad - viie päeva jooksul pärast rajooni (linna) eelarve kinnitamist,
- 2) liiduvabariigi rahandusministeerium - viie päeva jooksul, arvates madalamalseisvatelt rahandusorganitelt tulumaksuplaanide saamisest.

Kinnitatud tulumaksuplaanis ettenähtud korras teostatud muudatustest on rajooni (linna) rahandusosakonnad kohustatud teatama kõrgemalseisvale rahandusorganile hiljemalt kvartali kolmanda kuu 12. kuupäevaks. Liiduvabariigi

rahandusministeerium aga teatab tehtud muudatustest NSV Liidu Rahandusministeeriumile hiljemalt kvartali kolmanda kuu 25. kuupäevaks.

Tulumaksu laekumise kvartaliplaanideks rahandusorganitele on summad, mis kohaliku tööraha saadikute nõukogude täitevkomitee kindlaks määrab aastaplaani kinnitamisel.

Tulumaksu õige arvutamise ja õigeaegse tasumise kontrollimiseks kasutavad rahandusorganid neile maksumaksjate poolt esitatud aruandeid. Et kontroll saaks olla efektiivne, on rahandusorganitel õigus:

- 1) nõuda maksumaksjatelt täiendavaid seletusi ja andmeid,
- 2) tutvuda kohapeal kõigi raamatupidamismaterjalidega, aruannetega, revideerimisaktidega jne., kontrollida nende põhjendatust jms.
- 3) osa võtta aruannete ja bilansside läbivaatamisest kõrgemalseisvates organites.

Aruannete ja bilansside saamisel kontrollivad rahandusorganid neid algul kameraalselt, pöörates tähelepanu bilansis näidatud kasumile ning arvutatud ja tasutud maksumummale.

Peale selle on rahandusorganid kohustatud üks kord aasta vältel ja pärast aastaaruande bilansi saamist tegema koha peal aruande ja bilansi arvestuskontrolli ja ettevõtte või organisatsiooni majandusliku tegevuse analüüsi.

Kui rahandusorganid avastavad bilanssides ja aruannetes vigu või puudusi, siis teatavad nad nendest kirjalikult bilansi esitajale ja tema kõrgemalseisvale, bilansi kinnitanud organisatsioonile, näidates täpselt ära, millised pa-

randused bilansis tuleb teha.

Pärast aastaaruande kinnitamist selgunud summad, mis ebaõigesti kanti möödunud aasta majandusliku tegevuse tulemustesse, mis on võimalik sisse nõuda deebitoridelt või mis kuuluvad kandmisele erifondide kontodele, kantakse aruandekvartali kasumi suurendamiseks artikli järgi "Jooksva aastal selgunud eelmiste aastate kasumid ja kahjumid."

Raamatupidamisarvestuses leitud vead, mis tehti aruandeaasta jooksul ja avastati samal aastal, kuid pärast bilansi kohta esitatavate vaiete tähtaja möödumist, teostatakse jooksva kvartalil ja näidatakse selle kvartali raamatupidamisaruandes. Parandatud kasumisumma aga maksustatakse järgmises kvartalis.

Kui paranduse tulemusena bilansilise kasumi summa või maksumäär määratakse rahandusorgani poolt kindlaks suuremana, kui oli arvutanud ettevõtte, siis eelarvele kuuluvad täiendavad summad tasutakse eelarvesse 10 päeva jooksul, arvates rahandusorganeilt teate saamise päevast. Kui aga paranduste tulemusena bilansilise kasumi summa või maksumäär väheneb, siis rohkemakstu kas arvatakse järgnevatel maksete katteks või tagastatakse 10 päeva jooksul ettevõttele, arvates ettevõtelt tagasimaksmise taotluse saamise päevast.

Selleks et tagada aruannete ja bilansside õigeaegne ja kvaliteetne esitamine, on rahandusorganite käsutusse antud ka sanktsiooni rakendamine. Nii võib rahandusorgan bilansside, aruannete või täiendavate andmete mitteesitamises või mitteõigeaegses esitamises süüdi oleva ettevõtte juhatajat ja pearaamatupidajat karistada kumbagi rahatrahviga kuni 100 rbl. ulatuses. Peale selle on rahandusorganeil õigus üles tõsta küsimus nende ametiisikute karistamisest distsiplinaarkorras ja teatavail juhtudel taotleda nende vastu kriminaalasja algatamist.

Trahvi määramise kohta koostab rahandusorgan vastava otsuse, mille ärakiri saadetakse trahvitule. Viimane peab trahvi tasuma 10 päeva jooksul. Trahvi mittetasumisel nõutakse trahvisumma sisse sundkorras rahvakohtu kaudu.

Kuid rahandusorganite tulumaksualaste kontrollfunktsioo-

nide piiramine ainult maksu arvutamise õigsuse ja tasumise õigeaegsuse kontrolliga ei ole omane nõukogude finantskontrollile. Nõukogude finantskontroll peab olema aktiivne, mitte ainult puudusi ja vigu registreeriv ja kõrvaldav, vaid ta peab igati kaasa aitama teede ja vahendite leidmisele tootmise edaspidiseks laiendamiseks ja parandamiseks.

Sellepärast on rahandusorganeil tähtis osa ka ettevõtete majandusliku tegevuse analüüsimisel, mida me eespool möödaminnes mainisime.

Ettevõtete majanduslikku tegevust analüüsivad rahandusorganid selleks, et selgitada välja ja kõrvaldada puudused ning vead sotsialistlikus laiendatud taastootmises ja kaubaringluses. Samuti peab majandusliku tegevuse analüüs välja selgitama abinõud omahinna alandamiseks, kokkuhoiu-režiimi teostamiseks, akumulatsiooniplaanide täitmiseks ja ületamiseks, ettevõtte rütmiliseks tööks ja kõigi kohustuste täpseks ja õigeaegseks täitmiseks.

Rahandusorganid peavad põhjustest, mis takistavad tootmisplaanide täitmist, teatama ettevõtete juhtijaile ning vajaduse korral ka kõrgemalseisvaile organeile või nõukogude üldhaldusorganeile.

Kaebused riigitulude inspektori ebaõige tegevuse üle esitatakse kontrolli teostavale rahandusorganile, kelle otsuse peale võib omakorda ühe kuu jooksul edasi kaevata kõrgemalseisvale rahandusorganile. Kuid kaebuse esitamine ei peata maksu sissenõudmist.

Tulumaksu arvutamise õigsust ja laekumise õigeaegsust kontrollivad üldreeglina kohalikud rahandusosakonnad vastavalt ettevõtte (organisatsiooni) asukohale. Kontroll vabariikliku ja liidulise alluvusega ettevõtete ja organisatsioonide üle võidakse liiduvabariigi rahandusministeeriumi või NSV Liidu Rahandusministeeriumi poolt panna ka mõnele teisele rahandusorganile.

Kui ettevõtte (organisatsioon) asub mitmes rajoonis, siis teostab kontrolli juhatuse asukohas olev rahandusorgan.

Seoses tulumaksu arvutamise ja õigeaegse tasumise kontrollimisega tuleb veel märkida, et rahandusorganite ülesannetesse kuulub ka ettevõtete instrueerimine ja abistamine

tulumaksualastes küsimustes.

§ 3. Kolhoositulumaks.

Kolhoositulumaks praegusel kujul kehtestati NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 12.septembri 1957.a. seadlusega "Kolhooside tulumaksust", kusjuures seadlust on hiljem mõningas osas muudetud.

Kolhoositulumaksu arvutamise ja tasumise kord on aga reguleeritud NSV Liidu Rahandusministeeriumi 12.jaanuari 1959.a. juhendiga nr. 8.

Kolhoositulumaksu maksjad.

Kolhoositulumaksu maksjateks on:

- 1) põllumajanduslikud artellid (kolhoosid),
- 2) kaluriartellid (kalurikolhoosid) - tuludelt, mis nad saavad põllumajandusest ja kalatööstuse abiettevõtetest,
- 3) töönduslikud-põllumajanduslikud segaartellid (töõnduskolhoosid) - põllumajandusest saadavatelt tuludelt.

Maksustatav tulu.

Maksuobjektiks on kolhoosi tulu nii rahalises kui ka naturaalses vormis, mis on saadud üksikutest põllumajandus-
harudest, abiettevõtetest, tasuna osutatud teenuste eest ja muudest allikatest.

Seega on maksuobjektiks kolhoosi tulud:

- 1) põllundusest, juurviljakasvatusest, kõrvi- ja kõrvi-
kasvatamisest ja heinakasvatusest,
- 2) aiandusest ja teistest istandustest,
- 3) looma-, kütiliku-, linnu- ja kalakasvatusest ning
mesindusest,
- 4) kolhoosidevahelistest ehitusorganisatsioonidest ja
elektrijaamadest, abiettevõtete mittepõllumajanduslike toode-
de müügist, tehtud tööde ja osutatud teenuste eest,
- 5) muudest allikatest, sealhulgas - summad, mis kol-
hoos saab maatükkide üleandmisel riiklikele või kooperatiiv-
setele organisatsioonidele, nendel maatükkidel kolhoosi
poolt tehtud kulude katteks;
- summad kolhoosi poolt ülestöötatud ja varutud met-

sa müügist selles osas, mis ületab kännuraha suuruse;

- summad, mis kolhoos saab varumisorganisatsioonidelt põllumajandussaaduste transportimise eest varumispunkti-
desse;

- protsendid riigipangalt raha hoidmise eest jook-
val kontol;

- summad ruumide üürimisest;

- summad, mis kolhoos saab vastukaubastamise korras
saadud toidu- ja tööstuskaupade müügist, samuti teiste kau-
pade müügist, arvates maha nende soetamiseks tehtud kulud.

Kuid mitte kogu tegelikult saadud tulu ei arvata mak-
sustatava tulu hulka. Sellesse ei arvata kolhoosi naturaal-
sest toodangust:

1) osa, mis on kulutatud masina-traktorijaamade või
spetsialiseeritud jaamade poolt tehtud töö eest tasumiseks;

2) osa, mis on kasutatud majandisiseks vajadusteks;

- seemneks, seemne ja söödalaenu tagastamiseks ja
nende laenu eest protsentide maksmiseks, eraldamiseks
püütumatusesse seemne- ja sööda-kindlustusfondidesse, toidu-
kindlustusfondi, kolhoosidevahelisse kindlustusfondi, kol-
hoosnikute avansseerimise fondi, invaliidide ja töövõimetu-
te ning Nõukogude armees teenivate sõdurite perekondade
toetamise fondi, lasteaegade ja vaeslaste ülalpidamiseks:

- söödad ühisloomakasvatusele;

- karusloomade ja kodulindude sööt;

- materjal, mida kasutatakse loomadele allapanemiseks,
kartulikuhjade katmiseks jne.;

- kolhoosimetsadest raiutud puit ja abiettevtete too-
dang, mis on kasutatud kolhoosi ühiskondlikeks vajadusteks;

- tööstus- ja toidukaubad, mis kolhoos on ostnud riig-
ilt vastukaubanduse korras põllumajandussaaduste ja toorai-
ne müügi puhul riigile, samuti muu ostetud toodang.

Rahalistest sissetulekutest ei arvata maksustatava tu-
lu hulka:

1) summad, mis on saadud kolhoosile kõlbmatu või mitte-
vajaliku vara müügist ja mis on arvatud kolhoosi jagamatus-
se fondi;

2) summad, mis on saadud kariloomade (elusalt või ta-

petult) müügist, kui need on arvatud jagamatusse fondi karja parandamiseks või suurendamiseks, samuti jagamatu fondi vahendite taastamiseks; summad, mis on kulutatud kariloomade ostuks nende kasvatamiseks teatava suuruseni või nuumamiseks.

Juhul kui kolhoos ei taastanud jagamatu fondi summasid, mis kulutati loomade ostuks, on rahandusorgan kohustatud nõudma kolhoosi juhatusele nende summade taastamist, teatades sellest ka rajooni täitevkomiteele.

3) summad kasvava metsa ja kolhoosi poolt ülestöötatud puidu müügist, vastavalt kannuraha ulatuses, mis kantakse kolhoosi jagamatusse fondi.

4) Riiklikult kindlustuselt saadud kindlustushüvitused;

5) protsendid kapitaalvahetuste kontolt põllumajanduspangas;

6) varumisorganisatsioonidelt järgnevate aastate saagi arvel saadavad avansid.

Peale selle arvatakse kolhoosi maksustatavast rahalisest tulust maha ka teatavad kulud:

1) invaliidide, vanade, ajutiselt töövõimetute ja Nõukogude armees teenivate sõdurite puudustkannatavate perekondade abistamiseks abistamisfondist kulutatud summad;

2) tootmisvajadusteks kulutatud summad:

- tasud remondi- ja tehnikajaamade, masina-traktori- jaamade ja spetsialiseeritud jaamade poolt tehtud tööde eest,

- aruandeaastal kasutatud seemnete, söötade, väetiste määrde- ja küttematerjalide ning väikeinventari ostmiseks kasutatud summad,

- hoonete, traktorite, põllumajandusmasinate, transportivahendite inventari ja seadmete jooksvaks remondiks kulutatud summad,

- lennukite abil põllutööde teostamiseks kulutatud summad,

- kulud happeliste muldade lupjamiseks majanduslikul teel, melioratsioonitöödeks ning kultuurheinamaade ja -karjamaade rajamiseks,

- kulud elektrienergiale, vesivarustusele,

- kulud võitluseks põllumajanduslike kahjuritega ja taimehaigustega,
- kulud loomade ravimiseks,
- kulud ohutustehnikaks,
- kulud tooraine, materjalide ja toodete muretsemiseks abiettevõtetele, töökodadele ja kolhoosnikute elukondlike vajadusi rahuldavatele ettevõtetele (sööklad, pesumajad jne.),
- põllumajandustoodangu transportimiseks üüritud transpordivahendite eest tasumiseks,
- kulud kolhoosi laoruumide hoidmiseks töökorras, teede ja sildade jooksvaks remondiks,
- aruandeaasta eest arvatatud põhivahendite amortisatsioonisummad.

Et kolhoositulumaks on rahaline maks, siis tuleb selle kindlaksmääramiseks ka kolhoosi maksustatav tulu kindlaks määrata rahaliselt. Järelikult tuleb seepärast kolhoosi naturaaltulu suurus rahaliselt kindlaks määrata.

1) Kolhoosnikutele ja teistele kolhoosis põllumajanduslikest tööstest osavõtjeile töötasuna ja kursustele komandeerituile komandeerimiskompensatsioonina väljaantud naturaaltoodang määratakse kindlaks aruandeaastal kehtinud riiklike kokkuostuhindade alusel.

2) Põllumajandustoodang, millele riiklikke kokkuostuhindu ei ole kehtestatud, arvestatakse hindadega, mis kolhoos tegelikult sai selle toodangu müügist riiklikele või kooperatiivsetele varumisorganisatsioonidele. Juhul, kui kolhoos aruandeaastal selliseid tooteid varumisorganisatsioonidele ei müünud, arvestatakse need saadused kolhoosikaubanduse korras realiseerimisel kujunenud hindadega.

3) Kolhoosi ühiskondlikuks toitlustamiseks kulutatud või kolhoosis töötavatele spetsialistidele müüdnud põllumajandussaadused (peale leiva) arvutatakse kolhoosi poolt määratud hindadega, kuid mitte madalamalt riiklikest kokkuostuhindadest.

4) Ühiskondlikuks toitlustamiseks kasutatud leib arvutatakse leivatööstuses kehtivate ekvivalentide alusel tümber teraviljaks ja lülitatakse kolhoosnikutele jaotatud

toodangu hulka riiklike kokkuostuhindadega.

Soodustused kolhoositulumaksu alal.

Et nõukogude maksupoliitika ülesandeks on igati kaasa aidata sotsialistliku majanduse hoogsale edasiarenemisele, siis on ka kolhoositulumaksu rakendamise osas ette nähtud rida soodustusi.

1) NSV Liidu Ministrite Nõukogul on õigus vabastada kolhoositulumaksu maksmisest või kehtestada soodustusi tulumaksu alal selleks, et stimuleerida üksikute põllumajandusharude arengut.

2) Rida soodustusi on ette nähtud kolhoosidele, mis organiseeritakse ümberasujustest või mis võtavad ümberasu-
jaid oma koosseisu. Soodustuste andmine sellistele kolhoosidele toimub NSV Liidu Ministrite Nõukogu spetsiaalsete otsuste alusel.

3) Liiduvabariigi Ministrite Nõukogul on õigus rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee taotluste alusel pikendada kolhoositulumaksu tasumise tähtaegu üksikutele stiihiliste loodusõnnetuste läbi kannatanud kolhoosidele või vajalikel juhtudel neid vabastada täielikult või osaliselt kolhoositulumaksu tasumisest eelarve arvel.

4) Linna või rajooni TSN täitevkomiteel on õigus pikendada kolhoositulumaksu tasumise tähtaegu jooksva aasta piires stiihiliste loodusõnnetuste läbi kannatanud kolhoosidele.

5) Kiskjalisi karusloomi kasvatavad kolhoosid vabastatakse kolhoositulumaksust nendelt tuludelt, mis nad saavad kiskjaliste karusloomade kasvatamisest.

Kolhoositulumaksu arvutamine ja tasumine.

Makeumäär.

Kolhoositulumaksu määraks on 12,5% maksustatavast tulust. Kuid liiduvabariigi ministrite nõukogul on õigus üksikutele rajoonidele (erandina isegi üksikutele kolhoosidele) kehtestada diferentseeritud maksumäärad, sõltuvalt rajooni (kolhoosi) majanduslikest iseärasustest. Seejuures võib maksumäärade diferentseerimine toimuda plaaniga vaba-

riigile kindlaksmääratud maksusumma piires.

Maksu arvutamine.

Kolhoositulumaks jooksva aasta eest arvutatakse möödunud aasta tulult. Maksusumma arvutavad kolhoosid ise kolhoosi aastaaruande andmete ja arvepidamiskirjete alusel.

Kolhoosi juhatus on kohustatud esitama igal aastal hiljemalt 1.märtsiks rajooni (linna) rahandusosakonnale vormikohase maksustatava tulu ja maksusumma arvutluse (kahes eksemplaris).

Maksustatava tulu ja maksusumma arvutamise õigsuse eest vastutab kolhoosi juhatus.

Maksustatava tulu ja maksusumma arvutluse mitteõigeaegse esitamise eest on rajooni (linna) rahandusosakonna juhatajal õigus karistada kolhoosi esimeest ja raamatupidajat (arvepidajat) kumbagi rahatrahviga 50 rbl. ulatuses.

Maksu tasumine.

Kolhoosi juhatus vastutab ka kolhoositulumaksu õigeaegse tasumise eest. Kolhoositulumaksu tasutakse neljal tähtajal:

- 1) 15. märtsiks tasutakse avansina 15% eelmisel aastal tasutud maksusummast,
- 2) 15.juuniks tasutakse 25% jooksva aasta maksusummast, arvestades selle hulka ka 15.märtsiks tasutud avansi,
- 3) 15. septembriks tasutakse 30% jooksva aasta maksusummast,
- 4) 1. detsembriks tasutakse ülejäänud 45% jooksva aasta maksusummast.

Sõltuvalt kolhooside majanduslikest iseärasustest võib liiduvabariigi ministrite nõukogu maksutähtaegu kuni ühe kuu võrra ettepoole tuua või edasi lükata.

Nagu nähtub maksutähtaegadest, tasutakse enamik kolhoositulumaksust teisel poolaastal. Selline maksutähtaegade paigutus ja tasutavate maksusummade jaotus on tingitud sellest, et kolhoos saab suurema osa oma sissetulekutest suveja sügisperioodil ning seega on tal kergem maksu tasuda.

Kuid selleks, et tugevdada rahandusorganite kontrolli kolhooside üle, on vajalik, et kolhoosid teatava osa maksusummast tasuksid igas kvartalis. Samuti on igas kvartalis

tasumine teataval määral oluline ka eelarve tulude pideva laekumise kindlustamiseks.

Esimene, avansiline makse on tingitud sellest, et jooksva aasta maksusummad tehakse kolhooside poolt kindlaks alles 1. märtsiks ning rahandusorganid ei ole suutnud selleks ajaks veel arvutatud maksusumma õigust kontrollida. Teisest küljest võimaldab avansilise makse teostamine juba ette täpselt fikseeritud ulatuses kolhoosil õigesti planeerida oma rahaliste vahendite kasutamist ning kindlustab seega maksu tähtaegse laekumise.

Kolhoositulumaksu tasuvad kolhoosid oma sissetulekust esmajärjekorras.

Maksuvõlg.

Kui kolhoos ettenähtud maksusummat ei tasu, muutub see maksuvõlaks. Maksuvõlgade sissenõudmine toimub vastavalt NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 12. septembri 1958.a. seadlusele vahendite sundmahakirjutamise teel kolhoosi jooksvalt kontolt.

Kui kolhoosi jooksva kontol ei jätku vahendeid maksuvõla kattteks täies ulatuses, siis võidakse maksuvõlg sisse nõuda kolhoosi deebitoridelt. Vastavalt NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu 6. märtsi 1956.a. määrusele nr. 311 kantakse seejuures 25% deebitoridelt sissenõutud summadest kolhoosi erikontole, millelt toimub avansside ja normipäevatasude maksmine kolhoosnikutele. Maksuvõlalt võetakse viivist 0,05% iga viivitatud päeva eest.

Rahandusorganite ülesanded kolhoositulumaksu laekumisel.

Kuigi kolhoositulumaksu arvutamine ja tasumine lasub kolhoosidel, on ka rahandusorganitel siin täita rida ülesandeid.

Rajooni (linna) rahandusosakonnad on kohustatud:

1) planeerima kolhoositulumaksu rajooni (linna) ulatuses;

2) instrueerima kolhooside raamatupidajaid (arvepidajaid) kolhoositulumaksu käsitlevatest seadusandlikest ja instruktiivmaterjalidest ning maksustatava tulu ja maksu-

summa arvutamisest. Selleks organiseerib rahandusosakond vastavaid nõupidamisi.

3) igal aastal hiljemalt 1. veebruariks saatma kolhoosi juhatusele vormikohase teate avansi maksmise kohta;

4) kontrollima, et kolhooside juhatused esitaksid õigeaegselt maksustatava tulu ja maksusumma arvutlused;

5) kontrollima, et kolhoosid tasuksid maksu õigeaegselt ja täies ulatuses ning maksuõla tekkimise puhul selle sisse nõudma;

6) kontrollima maksustatava tulu ja maksusumma arvutamise õigsust. Arvutuste õigsust kontrollitakse nii kameeraalselt kui ka algdokumentide järgi kolhoosides. Kameraalne kontroll teostatakse vahetult pärast arvutluste saamist. Selle kontrolli käigus selgitab riigitulude inspektor välja, kas arvutlustes on esitatud kõik vajalikud andmed, kas summad on õigesti näidatud jne.

Dokumentaalne kontroll teostatakse kolhoosis kohapeal, kusjuures see peab olema kõigis rajooni (linna) kolhoosides lõpetatud hiljemalt 1. juuniks. Dokumentaalse kontrolli graafiku rajooni (linna) kolhooside kohta kinnitab rahandusosakonna juhataja.

Dokumentaalne kontroll teostatakse kolhoosi aastaaruande ja arvepidamisandmete ning dokumentide järgi.

Dokumentaalse kontrolli tulemuste kohta koostatakse vormikohane akt kahes eksemplaris, millest üks jääb kolhoosile, kuna teine esitatakse läbivaatamiseks ja kinnitamiseks rajooni (linna) rahandusosakonna juhatajale.

Kui kontrolli käigus avastatakse põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumisi, ebamajanduslikkust, puudusi arvepidamises jne., siis on rajooni (linna) rahandusosakond kohustatud sellest teatama rajooni (linna) täitevkomitee põllumajandusinspeksioonile, vajalikel juhtudel esitama küsimuse läbivaatamiseks rajooni täitevkomiteele ning vajaduse korral teatama ka liiduvabariigi rahandusministeeriumile.

Kui kontrolli tulemusena avastatakse vigu või puudusi maksustatava tulu või maksusumma kindlaksmääramisel, siis tehakse vastavad parandused kolhoosi poolt esitatud maksus-

tatava tulu ja maksusumma arvutlusel. Üks parandustega arvutluse eksemplar tagastatakse kolhoosile, kuna teine jääb rahandusosakonda. Vastavad muudatused tehakse ka kolhoosi isikukonto kaardil.

Kolhoositulumaksu ebaõige arvutamise kohta on kolhoosil õigus kaevata rajooni (linna) rahandusosakonna juhatajale. Rahandusosakonna juhataja peab kaebuse läbi vaatama 15 päeva jooksul, arvates kaebuse saabumisest, ja oma otsusest kolhoosile kirjalikult teatama.

Kui kolhoos ei nõustu rahandusosakonna juhataja otsusega, võib esitada kaebus liiduvabariigi rahandusministeeriumile. Kaebus esitatakse rajooni (linna) rahandusosakonna kaudu, kes koos kaebusega saadab ministeeriumile ka oma otsuse ja kolhoosi maksustamise materjalid.

Liiduvabariigi rahandusministeerium peab kaebuse läbi vaatama ühe kuu jooksul. Oma otsusest teatab rahandusministeerium kirjalikult kolhoosile ja vastavale rahandusosakonnale.

Kaebuse andmine ebaõige maksustamise kohta ei peata maksu sissenõudmist. Juhul, kui kaebus lahendatakse kolhoosi kasuks, tagastatakse ebaõigelt makstud summad kolhoosile 10 päeva jooksul, arvates otsuse tegemisest. Kolhoosi taotlusel võib rohkemmakstud summad jätta ka eelseisvate maksete katteks.

Analoogiline kord kehtib ka sel juhul, kui dokumentaalse kontrolli käigus avastatakse, et kolhoos on maksnud kolhoositulumaksu liigselt. Seejuures jäävad üldreeglina need summad järgneva makse arvele, kuid kui kolhoos esitab taotluse nende tagasisaamiseks, siis tuleb nad tagastada hiljemalt kümne päeva jooksul, arvates taotluse saamisest.

7) Rajooni (linna) rahandusosakond on kohustatud pidama arvutatud ja eelarvesse laekunud kolhoositulumaksu arvestust ning esitama liiduvabariigi rahandusministeeriumile ettenähtud aruanded.

Liiduvabariigi rahandusministeeriumi ülesannetesse kuulub kolhoositulumaksu planeerimine territoriaalses lõikes, aruannete esitamine NSV Liidu Rahandusministeeriumile, rajooni (linna) rahandusosakondade töö kontrollimine, vaba-

riigi ministrite nõukogu informeerimine vajalike abinõude
tarvituselevõtmiseks kolhoositulumaksu alal või muude kont-
rolli käigus avastatud puuduste kõrvaldamiseks ning rajoo-
nide rahandusaparaadi instrueerimine.

S i s u k o r d .

	lhk.
Saateks	3
I teema. Riigitulude süsteem NSV Liidus.	
§ 1. Riigitulude mõiste	4
§ 2. NSV Liidu riigitulude majanduslik klas- sifikatsioon	8
II teema. Maksed käibelt.	
§ 1. Käibemaks	11
III teema. Riiklike ettevõtete ja majandusorganisat- sioonide kasumieraldised ning tulud riigiva- radest ja kõlvikutest.	
§ 1. Kasumieraldised	49
IV teema. Kooperatiivsetelt ettevõtetelt ja ühiskond- like organisatsioonide majandusorganitelt võetavad maksud.	
§ 1. Kooperatiivsetelt ettevõtetelt ja ühis- kondlike organisatsioonide majandusorga- nitelt võetavate maksude olemus ja täht- sus.	86
§ 2. Kooperatiivsüsteemide ettevõtete ja or- ganisatsioonide ning ühiskondlike or- ganisatsioonide majandusorganite tu- lumaks	88
§ 3. Kolhoositulumaks	100

-20

~~EEL~~. 2.10

A

22810

200 785

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00357562 0